

Válečný příběh

volyňského Čecha

Alexandra Širce

napsáno v lednu 1992 ve Vratimově, okres Frýdek Místek

Alexandr Širc
narozen 29.5.1922 v Moštěnici
okres Ostrog, kraj Rovno

Ukrajina
odchod na frontu z Dědovy hory
okres Slavuta, kraj Kamenec Podolský, Ukrajina

Voják

Gen. Svoboda ve své knize z Buzuluku do Prahy popisuje příchod československé jednotky na Volyň a nástup volyňských Čechů do československé armády takto: „Sedmého března roku 1944 začaly sovětské jednotky střídat naše útvary, aby se brigáda mohla přesunout na západní Ukrajinu, do Rovenské oblasti, kde žilo na 45 000 Volyňských Čechů. Chtěli jsme mezi nimi provést nábor a případnou mobilizaci, abychom nejen doplnily počty brigády, snižené předchozími boji, ale abychom dali základ pro rozšíření na sbor. O tom už byla vedena jednání na sklonku třiačtyřicátého a začátku čtyřiačtyřicátého roku. Věděli jsme, že v Rovenské oblasti, středisku české menšiny na Volyni, žijí Češi, jejichž přáním bylo, vrátit se do rodné země a cestu do staré vlasti se zbraní v ruce pomáhat vybojovat.

Navzdory uzavřeným dohodám mezi sovětskou a československou vládou, navzdory tomu, že jsme usilovali o vstup do československé armády, v tu dobu popisovanou gen. Svobodou, to jest v březnu roku 1944, naše skupina volyňských Čechů již musela bojovat v řadách Rudé armády: „za rodinu, za Stalina.“

Území, kde naše rodina bydlela koncem roku 1943, bylo osvobozeno od Němců již v lednu roku 1944 a vzápětí po příchodu Rudé armády místní sovět /MNV/ obdržel příkaz, aby všichni muži ve věku od 18 do 50 let se dostavili na okresní vojenské velitelství k odvodu.

Z malé vesničky Dědovy Hory odešlo do okresního města Slavuty asi 25 mužů. Na Dědovu horu jsme se přistěhovali z nedaleké Rovenské oblasti v létě roku 1943 a to útekem před Banderovci, kteří na západní Ukrajině vraždili příslušníky jiných národností, hlavně Poláky, kteří utíkali do měst pod ochranu německých úřadů, svých odvěkých nepřátel. České rodiny, pokud byly osamocené mezi Ukrajinci, byly také v nebezpečí a proto se stahovaly do českých vesnic, kde bylo relativní bezpečí. V tu dobu byli již Židé vyvražděni. Při likvidaci Židů vydatně pomáhali ukrajinští nacionalisté.

Na Dědově Hoře jsme se nouzově ubytovali u matčiny sestry, která bydlela s dcerou Vlastou v domku o dvou místnostech. Nejstarší syn tety Mrázové byl odvezen na práci do Německa a mladší syn odešel k příbuzným na západní Ukrajinu. V jedné místnosti, v kuchyni bydlela teta a v druhé naše rodina, otec, matka, já a sestra. Můj mladší bratr /Josef Širc, narozen roku 1924/ byl také odvezen na práci do Německa.

Na okresním vojenském velitelství ve Slavutě jsme prošli povrchní vojenskou-lékařskou prohlídkou a vzhledem k tomu, že všichni jsme měli obě ruce a obě nohy,

byli jsme odvedeni do armády, i když se ještě nevědělo do které. Bylo nás 25, z toho tři jsme byli ze západní Ukrajiny, z bývalého Polska, a to já, můj otec a nějaký Drnec ve věku asi 23 let, který za krátkou dobu stihl si na Dědově hoře namluvit děvče a těsně před odchodem na okresní vojenské velitelství se oženil. Konec tohoto příběhu je velmi smutný a to proto, že při prvním střetu s Němci Drnec padl.

Po lékařské prohlídce a dalších formalitách jsme byli umístěni v kasárnách a to odděleně od ostatních odvedenců. Proto jsme předpokládali, že budeme odesláni do československé vojenské jednotky. Z doslechu jsme věděli, že v rámci Rudé armády bojuje také čs. vojenská jednotka pod vedením plukovníka Svobody.

V kasárnách, ve kterých jsme byli umístěni, byla vytlučena okna a v důsledku toho velká zima. Proto jsme uvítali, že jeden z nás, bývalý seržant Rudé armády, byl ustanoven našim velitelem, byly mu předána příslušné vojenské doklady a vydali jsme se na pochod do výcvikového tábora, směrem na východ k Žitomíru. O naše stravování se nikdo nestaral a tak jsme jedli, co nám nabalily naše mámy nebo ženy. Při pochodu po sovětském území jsme v jedné ukrajinské vesnici hledali ubytování za účelem přenocování. Vzhledem k tomu, že jsme mluvili mezi sebou česky a někteří z nás byli oblečeni poněkud jinak než sověští občané, já jsem například nenosil na hlavě papachu nebo ušanku, ale jinou zimní čepici, z pohledu místních obyvatel neobvyklou. Tím jsme se stali podezřelí a nějaký horlivý komsomolec přivolal na nás vojenskou hlídku. Byli jsme obstoupeni samopalníky a byli jsme vyzváni, abychom se prokázali, co jsme zač, odkud a kam jdeme. Naš velitel předložil cestovní příkaz a jiné doklady vystavené okresním vojenským velitelstvím ve Slavutě. Nebylo to nic platné. Byli jsme podrobeni osobní prohlídce a zatčení. Tím jsme měli postaráno o nocleh, protože nás umístili do velké místnosti, která byla pěkně vytopená. Uložili jsme se na podlaze a nevadilo nám, že u kamen sedí na židli samopalník s ostře nabitým samopalem. Druhého dne po telefonickém spojení s vojenským velitelstvím ve Slavutě a po ověření naší totožnosti, byli jsme propuštěni a mohli jsme se vydat na další cestu. Procházeli jsme zpustošeným, chudým krajem, kde bylo většinou všechno rozbito, zničeno. Němci při ústupu, pokud měli čas, zničili všechno na co přišli. Místní obyvatelstvo bylo bez krav, bez drůbeže a také bez obilí.

V únoru 1944 bylo mrazivé počasí a silná fujavice. Jednoho dne jsme vpochozovali do ukrajinské vesnice mezi velké stromy, které se prohýbaly pod poryvy větru a sněhu. Mezi těmi stromy visel na jedné větvi oběšený Němec jen v typické německé vojenské košili. Byla to hrozná podívaná, dívat se na zmrzlé lidské tělo, jak je házeno větrem ze strany na stranu. Byl to asi spravedlivý trest, ale proč tak krutý?

V další vesnici, ve které jsme se ubytovali na noc, jsme měli lepší zážitek. Večer jsme slyšeli hrát ve vesnické klubu dechovou hudbu. Byla to malá vojenská kapela a když kapelník zjistil, že jsme Češi a že umíme hrát na některé nástroje,

přemlouval nás, abychom se stali členy jeho kapely. My bychom také rádi zůstali v kapele, jenže to nešlo. Kapelník vyvinul veliké úsilí, ale velitel státního útvaru vyslovil podmínku, že kdo chce do kapely, musí se prokázat, že již bojoval proti Němcům na frontě nebo v partyzánském oddílu. Tuto podmínku nikdo z nás nesplňoval a tak jsme museli jít dál a doufat, že naše cesta nás vede do čs. armády.

Po příchodu do výcvikového rezervního pluku byli k nám přiřazeni další volyňští Češi. Byli jsme samostatná jednotka, která čítá 46 volyňských Čechů, které velel sovětský seržant ruské národnosti. Byli jsme pohromadě, i když mezi námi byli vojáci různých zbraní, různých hodností, nevojáci a také jsme byli různého stáří od 20. do 50. let. Z toho jsme usuzovali, že budeme odesláno do čs. armády.

Každý volyňský Čech nacházející se na západní Ukrajině uměl mluvit ukrajinsky, polsky a částečně rusky a volyňský Čech pocházející ze sovětské Ukrajiny uměl ukrajinsky a i dobře rusky. Takže ruské povely nebo výklad nějaké vojenské teorie nečinil nám potíže. Stále jsme byli v civilním oblečení, jen náš velitel měl sovětský, vojenský stejnokroj. Ubytování jsme byli u Ukrajinců v malých vesnických chalupách. Naše jednotka musela vypadat komicky, protože oblečení jsme byli různě, místo pušek jsme nosili na rameni dřevěné strápy, prostě nějaké klacky a do pochodu jsme zpívali české písničky. Tím jsme budili všeobecnou zvědavost. Výcvik byl namáhavý a obtížný. Velmi málo bylo spánku. Na noc jsme se nepřevlékali a to proto, že nebylo do čeho a také proto, že jsme spali na podlaze na pohozené slámě. Začali se objevovat vši. Ovšem stále jsme byli pohromadě mladí a starí a to nám stále dávalo naději, že budeme převeleni do čs. armády. Jednoho dne jsem byl předvolán na pohovor nebo spíše výslech ke zpravodajskému důstojníku. Jako slušně vychovaný mladík, při vstupu do místnosti jsem pozdravil a smekl čepici. A to jsem neměl dělat. Byl jsem poučen, že v sovětském svazu jsou si všichni rovni a že nejsou zvyklí na smekání čepic. Potom se mě vyptával, zda mezi námi nejsou kolaboranti nebo jiní nepřátelé sovětského svazu. Potom z našeho oddílu byl předvolán k výslechu ještě jeden, kterého jsem označil jako spolupracovníka partyzánů a tím výslechy skončili.

Oslavy Rudé armády 23.2.1944 probíhali tak, že po dopoledním výcviku, jsme dostali lepší oběd a odpoledne jsme měli volno. V chalupách a domcích, kde byli ubytováni důstojníci, bylo hlučné, bylo slyšet zpívání. Oslavovalo se popíjením vodky. Bylo pěkné zimní počasí a hodně sněhu. K večeru před setměním se dostavili pozvaní gratulanti. Několik německých letadel bombardovalo a ostřelovalo z kulometů náš výcvikový pluk. Bylo to tak překvapující a nenadálý nálet, že na letadla nikdo nevystřelil z protiletectvé zbraně. Přesto nálet měl minimální efekt. Neměli jsme žádné ztráty na životech a oslavy v důstojnických domcích byly přerušeny jen asi na 15 minut.

Je nutno přiznat, že náš výcvik nebyl jednotvárný. Učili nás útočit podle německého vzoru. To znamená, že jsme šli v jedné vyrovnané lajně. Na začátku

války sovětská pěchota útočila v rozestavení „cik- cak“, to znamená, že vojáci označení sudými čísly byli o několik kroků vzadu. Bylo nám řečeno, že zase Němci převzali od Rusů útočný, bojový pokřik „hurá“ nebo „ura“. Učili nás kopat různé zákopy pro střelce, pro těžký kulomet atd. Jen nás neučili střílet z pušek nebo se samopalů. Na konci výcviku jsme byli seznámeni s těžkým kulometem, vzor Maxim, který byl ve výzbroji ruské armády již v 1. sv. válce. Z toho kulometu každý z nás vystřelil dávku 5 nábojů na terč. Nad očekávání výsledky těchto ostrých střelb nebyly špatné. Já jsem měl dobrou trefu. Po mě střílel otec a instruktor mu sliboval, že když zasáhne terč, že nás zveřejní v armádním tisku. Otec se netrefil a tak jsme nebyli slavní. Naším instruktorem byl mladý, sympatický poručík. Vyprávěl nám, že při postupu k řece Dněpru velel vojákům, kteří byli oblečeni podobně jako my tj. v civilních šatech a na zádech měli bílé flumoky. Němci byli na vysokém pravém břehu Dněpru a velmi přesně jako na honu se střefovali do bílých tlumoků na černé oranici. Náš poručík byl zasažen kulkou do levé nohy a to tak, že mu byl ustřelen podpatek a kus paty. Po vyléčení, špatně se pohyboval, ale byl ponechán v armádě jako instruktor.

Ke konci výcviku dostal jsem rozkaz k přechodu do jiné jednotky. Důvod přechodu nebyl mi znám. Nelíbilo se mi to, protože jsem měl opustit českou jednotku. Uvažoval jsem, že velení potřebuje ucpat nějakou díru ve frontě a proto na rychlo organizuje nějakou bojovou jednotku. Možná že jsem byl vybrán k nějakému dalšímu výcviku. Nikdy jsem se nedozvěděl, co na mě bylo nachystáno. Muselo to být něco důležitého, protože před odchodem jsme museli všichni projít důkladnou lékařskou prohlídkou. Když jsem byl svlečený do půl těla, zjistil jsem, že mám na těle škrábance, jak jsem se ve spaní škrábal, když na mne dotíraly vši. Ale lékař usoudil, že je to svrab a rozhodl, že musím do karantény. Vykoupal jsem se, namazali mne nějakou masťou a několik dní jsem byl v izolaci. Za několik dní jsem se vrátil k naší české jednotce. Tentokrát můj osud ovlivnily vši.

Po ukončení 14-denního výcviku nastoupil celý pluk na louce kolem připravené tribuny. Z tribuny promluvili důstojníci – politrucci a také vojáci- komsomolci. Po prosloveh politrucci odpovídali na dotazy vojáků. Jeden se ptal, zda po válce budou zrušeny kolchozy? Bylo mu odpovězeno, že kdo nebude chtít být členem kolchozu, bude mu dovoleno hospodařit soukromě. Pochopitelně, že to byla lež. Ovšem vojáci před odchodem na frontu nebáli se klást dotěrné protistátní dotazy. Například jeden voják byl proti tomu, aby Sovětský svaz po osvobození svého území, osvobozoval od Němců jiné státy. Bylo mu odpovězeno, že Rudá armáda půjde až do Berlína.

V dalším dnu jsme pochodovali ve svých již rozbitých botách směrem na Slavutu. Tentokrát jsme obdrželi na cestu nějaké potraviny. Byl to chleba a také „koncentrát“, byla to nějaká ochuzená krupice, z které jsme v kotlících vařili kaši. Dále jsme dostali asi 30kg hovězího masa v jednom kuse, které nesli na klacku dva muži. Nejdříve jsme se střídali, ale později, když jsme byli unavení, nikdo

nebyl ochoten se střídat, poslední dvojice švihla masem do bláta uprostřed silnice. Cestou jsme usuzovali, že za celou dobu našeho výcviku se fronta nehnula z místa. Stále bylo slyšet dunění děl a nad námi přelétávala velmi nízko bojová letadla. Naštěstí letadla měla na křídlech červenou hvězdu.

Vesnice byly přeplněné vojskem. Byly to zdravotní, zásobovací a jiné tylové oddíly. Bylo velmi obtížné najít místo na přenocování v teplém příbytku. V žádném případě nešlo o postel, ale o trochu místa někde na podlaze. Obvykle ve školách byly vojenské nemocnice, kde se operovalo a vedle škol byly hroby zemřelých. Vyšší důstojníci měli jednotlivé hroby a obyčejní vojáci byli ve společných hrobech. Ani po smrti si nebyli všichni rovni. Ranění vojáci, kteří přežili operaci byli umístěni do chalup v blízkosti škol. V těchto chalupách rovněž se nedalo ubytovat a spát a to proto, že ranění v horečkách blouznili a jejich nařikání a sténání bylo slyšet po celé vesnici.

Vzhledem k tomu, že jsme byli v civilních oděvech byli jsme vůči vojákům ve stejnokrojích v nevýhodě při hledání ubytování na přespání. Došli jsme večer do malé osady a pokoušeli se najít místo na přespání v nějaké teplé místnosti. Když jsme byli asi v desáté chalupě odmítnuti, některý z nás jadrně česky zaklel. Z chalupy jsme byli ihned česky osloveni „pojďte dál, vy jste Češi, odkud jste atd.“ V této malé české osadě jsme byli velmi pěkně přijati. Ženy byly rády, že mohou s někým promluvit pár českých slov a my jsme byli rádi, že jsme mezi svými. Osada neoplývala blahobytem, ale přesto jsme dostali večeři a nějaké jídlo na cestu. Vzhled osady splynul s ukrajinským okolím a nepřipomínal upravené české vesnice ze západní Ukrajiny.

Po příchodu do Slavuty byla naše česká jednotka zase ubytována v kasárnách, byli jsme stále pohromadě a proto jsme doufali, že budeme převeleni do československé armády.

Na nedalekém nádraží byla umístěna baterie protiletadlových děl a tak jsme často pozorovali nálety německých letadel a palbu protiletacké baterie. Jednoho dne jsme pozorovali, jak se k nádraží blíží německé letadlo a hned první salvou protiletadlových děl bylo zasaženo a šlo k zemi. Zkušební frontovní vojáci varovali, že se máme připravit na noční nálet, že Němci přiletí pomstít svého „kriepsskolegu“. Dlouho jsme nemuseli čekat. Ihned po setmění letecká letadla začala bombardovat nádraží a naše kasárna. Bombardování bylo intenzivní ale protiletacká baterie nebyla umlčena a za svitu protiletackých reflektorů stále pálila. Střepiny z vybuchlých granátů padaly na nás do zákopu, ve kterém jsme se ukryli. O výsledku tohoto nočního boje jsme se již nedověděli.

V tu dobu nefungovaly pošty ani telefon. Přesto velmi brzy zpráva o našem návratu do Slavuty se dostala na Dědovu horu. Za krátkou dobu přišly nás

navštívit naše matky, ženy, sestry....Donesly nám buchy a jiné pochoutky. Pochopitelně nechyběla ani samohonka.

Po několika dnech jsme dostali sovětské stejnokroje, což nás velmi překvapilo a byli jsme jednotlivě předvoláni k vojenské přísaze. Pochopili jsme, že je to pro nás velmi špatné. Bylo jasné, že sovětské velení se rozhodlo začlenit nás do Rudé armády.

Proto jsem se rozhodl, že společně s Drncem odmítnu sovětskou přísahu a budu žádat o převelení do československé armády. Několikrát za večer jsme byli předvoláni k podepsání přísahy a přesvědčování o tom, že není žádný rozdíl, jestli budeme bojovat proto Němcům v sovětské nebo československé armádě. Když přesvědčování nepomáhalo bylo nám vyhrožováno vojenským soudem, protože jsme občané sovětského svazu. Bohužel, nebylo nám známo, že existuje mezivládní dohoda o tom, že Volyňští Češi mají být zařazeni do československé armády. Podle toho, jak s námi sovětské vojenské úřady jednaly a shromažďovaly nás Čechy do jedné jednotky, určitě dostaly na vědomí tuto mezivládní dohodu, ale zřejmě potřebovaly posílit své jednotky na frontě a proto se nerozpakovaly tuto dohodu porušit. Obávali jsme se, že pokud budeme klást další odpor, že budeme zařazeni do nějakého trestního oddílu a proto jsme se nakonec nechali přesvědčit a přísahu jsme podepsali.

Po podepsání přísahy náš český oddíl byl připraven k odchodu na frontu. Můj otec a další vojáci starší nad 45 let byli převeleni do tylových strážních oddílů. V našem oddílu, který byl začleněn do velké pochodové jednotky zůstali muži od 21 do 45 let a koncem února 1944, nepamatuji si přesné datum, jsme byli vypraveni k pochodu na frontu.

V tu dobu pravé křídlo 1.ukrajinského frontu, do jehož sestavy jsme patřili se zmocnilo prostoru Luck- Šumskoje– Šepetovka. Okresní město Slavuta se nachází několik desítek km na západ od Šepetovky. Měli jsme informace, že Rudá armáda na severu osvobodila město Kovel a dosáhla polské řeky Pug, ale na jihu o Šepetovku probíhaly velmi úporné boje. Dle vzpomínek maršála Žukova hlavní stan připravoval hlavní úder 1.ukrajinského frontu z prostoru Dubno- Šepetovka– Ljubor ve všeobecném směru na Černovice k podhůřím Karpat.

Obdrželi jsme jídlo- masové konzervy, chleba, koncentrát na přípravu kaše- na pět dní a pochodovali jsme směrem na jih. Před odchodem ze Slavuty přišly se s námi rozloučit matky a další ženy z Dědovy hory a z dalších vesnic. Bylo mnoho slz a pláče. Matka mi kromě jídla donesla na cestu modlitební knížku aby mě chránila před smrtí. I když jsem se nikdy nemodlil, knížku jsem nosil až do konce války jako amulet od maminky. Od kamarádů vím, že v některých případech důstojníci sovětské armády, vychováni v sovětských školách, opisovali si od

vojáků modlitby a v největší kanonádě se modlili. Na frontě, tváří v tvář smrti, bylo všechno možné.

V době pochodu byla obleva, teplé počasí. Jak jsem už uvedl náš český oddíl byl začleněn do větší jednotky a tak nás pochodovalo asi 200 mužů. Byli jsme velmi dobře oblečeni. Měli jsme na sobě teplé spodní prádlo, prošívané vatované kalhoty, prošívané vatované kabátky zvané fufajky, dlouhé vlněné pláště /šynel/, teplé rukavice, teplé čepice/ušanky/ a na zádech jsme měli tlumok ve kterém byly rezervní onuce na přezutí, tabák, noviny na balení cigaret a pochopitelně nějaké jídlo. Vzhledem k tomu, že jsme neměli žádné zbraně, žádné plynové masky, žádné prilby, pochodovalo se nám dobře.

Po pěti dnech pochodu jsme snědli všechno vyfasované jídlo a čekali jsme, co bude dál. Šestého dne jsme již měli hlad a začali jsme brblat i když to nemělo žádnou cenu. Kolem poledne objevilo se nad námi velké dopravní letadlo, zakroužilo a když letělo nad námi ve výši 20-30m, začaly z letadla padat pytle, které po dopadu na zem se rozbily a z nich vypadávaly na oranici pšeničné suchary a masové konzervy. Kdo se domníval, že rozdělování těchto potravin bude nějak organizováno byl velice zklamán. Kdo byl dříve u pytle, ten měl plný tlumok a kdo zaváhal, ten neměl nic. Velitelům to zřejmě bylo jedno. Já jsem zaváhal, spoléhal jsem na nějaký velitelský zásah, a proto se mi podařilo ukořistit jen několik sucharů, ale žádnou plechovou konzervu. Poznal jsem, že za frontou nebo i na frontě převážná většina vojáků se chovala jako hyeny. I když jsme se oslovovali „soudruhu“ /tovaryšč/, ve skutečnosti žádné soudružství neexistovalo. Každý hájil své osobní zájmy na přežití. Na druhé straně je nutno ocenit práci štábu, který měl přehled o svých jednotkách a nezapomněl zásobit jídlem 200 vojáků, kteří pochodovali k frontě.

K večeru jsme došli k nějaké malé osadě, která byla chráněna kruhovou obranou protitankových pušek /PTR/. Pravděpodobně to bylo velitelství pluku nebo divize. Zde byla naše pochodová jednotka rozdělena na několik menších oddílů. Náš oddíl volyňských Čechů byl ponechán pohromadě.

Večer po setmění byl k našemu oddílu přidělen průvodce- poddůstojník, který měl úkol zavést nás na frontu do první linie. Již blízko bylo slyšet rachot kulometů, výbuchy granátů nebo min. Linie fronty byla neustále osvětlována světlicemi. Náš průvodce jel před námi na koni a my jsme v očekávání toho nejhoršího v tichosti pochodovali za ním. Z fascinující podívané na smrtící ohňostroj šel strach. Najednou nad námi zahvízdal roj světelných kulek a náš průvodce hbitě seskočil z koně. Konečně asi ve 23 hodin jsme dorazili do prvních chalup frontové vesnice. V první chalupě bylo velitelství praporu a hned se nás ujal písař, který nás zapsal do evidenční knihy. Potom jsme dostali teplou večeři a čekali jsme na další rozkazy. Ve vesnici neustále vybuchovaly nepřátelské granáty a jak jsem se později přesvědčil všechny chalupy ve vesnici byly opuštěné a nebyl tam žádný

civilista. Po večeři jsem seděl v jedné chalupě na lavici a uvažoval, proč se neschováme do nějakého bezpečnějšího úkrytu, například do sklepa. Jeden ze starých frontových vojáků hrál na foukací harmoniku a zřejmě pozoroval moje rozpaky. Přerušil hru a řekl, že se nemám bát. Prý, kdo má být zabítý, smrti neuteče a kdo ne, tak ne. Pochopitelně, že tato filozofie měla velké mezery. Bylo však pravdou, že voják, který prošel bitvami neměl tak velký strach, jako voják, který je první den na frontě. Ale nějaký strach stále byl a každý byl ve střehu.

Asi o půl noci jsme dostali pěchotní zbraně, pušky a samopaly s příslušnou municí. Kdo měl pušku byl bez starosti, ale kdo poprvé v životě držel v ruce sovětský bubínkový samopal byl v rozpacích. Musel se vyptávat přítomných frontových vojáků, jak se nabíjí, jak se zajišťuje a podobné detaily. Bylo nám sděleno, že provedeme přepad sousední vesnice ve které jsou Němci. Dále nám bylo vysvětleno, že podél vesnice teče malý potůček, před kterým jsou zákopy naší pěchoty, za potůčkem je menší svah a tam někde jsou německé zákopy a za nimi je vesnice, kterou máme přepadnout. Mělo to být pro Němce velké překvapení, poněvadž nemohli tušit, že náš prapor nebo naše rota dostala posilu 40 mužů. Velitelem našeho přepadového oddílu byl mladý gardový poručík, který nás vedl bažinami přes potok a potom různými proláklými v terénu. Němci velmi často vystřelovali světlice a my jsme museli zalehnout a čekat až světlice zhasne. Podařilo se nám dostat až k ovocným zahradám nepřátelské vesnice. Němci nás asi očekávali, protože najednou vystřelili několik světlic a zahájili prudkou palbu z kulometů a dalších pěchotních zbraní. Ihned jsme zalehli a ve tmě jsme se těžko orientovali. Začali jsme opětovat palbu, ovšem nikoho jsme ve tmě neviděli. Jak jsem dodatečně zjistil náš velitel padl ihned po zahájení nepřátelské palby a nikdo nám nevel. Zpozoroval jsem, že po zhasnutí světlic moji sousedé ustupují. Němci také zpozorovali náš ústup a začali nás pronásledovat. Již se rozednívalo a další ústup v neustálé palbě byl nebezpečný. K našim zákopům bylo ještě daleko a proto jsem se ukryl za keřem, aby mne Němci neviděli a zůstal jsem v zemi „nikoho“. Tento způsob úkrytu a záchrany zvolilo více vojáků. Ležel jsem na mokré trávě a čekal, jestli do večera neprochladnu. Občas nade mnou hvízdali kulky z pěchotních zbraní nebo granáty dělostřelectva. Nabyl jsem přesvědčení, že Němci o mne neví nebo považují mne za mrtvého. Byl to asi nejdelší den v mém životě. Neměl jsem hodinky a nemohl jsem odhadnout, kolik je hodin. Bylo zataženo, mlhavo a neustále se zdálo, že začne pršet. Jedinou výhodou bylo to, že byla špatná viditelnost. Jak mi později řekli z našich zákopů mne dobře viděli. Nejdříve mysleli, že je to někdo mrtvý a potom zpozorovali, že občas měním polohu. Když se začalo stmívat, věřil jsem, že se z toho dostanu, po setmění jsem se připlížil k našim zákopům, kde na mne již čekali. Potom jsem šel do chalupy, na ředitelství, kde také byla ošetrovna a v ní zdravotnice. Na velitelství jsem dostal horký čaj a také teplé jídlo. Tam jsem se také dozvěděl, že náš výpad skončil naprostým fiaskem. Většina mých kamarádů se vrátila z této akce ještě ráno, za šera. Devět se nevrátilo vůbec a mezi nimi velitel a také můj přítel Drnec, který se před odchodem na frontu oženil. Čtyři jsme se vrátili až večer po setmění.

Slyšel jsem, jak o náš Češích pěkně mluvili důstojníci i vojáci, jak litovali, že se akce nevydařila a že nás tolik padlo. Říkali, že Čechoslováci jsou skvělí lidé, dobří vojáci. Já jsem to v druhé místnosti poslouchal a byl jsem na to hrdý.

Celou noc jsem se ohříval a sušil oblečení. Ráno jsem zjistil, že mám teplotu a proto mne ponechali na ošetřovně. Kromě mne se dostavil na ošetřovnu starší voják, který také měl zvýšenou teplotu. Nemocný voják se posadil na postel a zdravotnice mu dala pod paži teploměr a odešla do vedlejší místnosti. Když se vrátila voják tvrdě spal. Ona ho vzbudila a žádala, aby jí ukázal teploměr. Voják se snažil teploměr najít, ale bylo to marné. Nikdy v životě jsem neslyšel tak vulgárně nadávat ženu, jak to činila malá asi 30-ti letá Ruska. To se nedá popsat. Potom teploměr hledali oba a našli ho ve slámě pod prostěradlem.

Již se nepamatuji, zda jsem dostával nějaké léky. Byl jsem v teplé místnosti a čekal jsem na další vývoj událostí. V dalším dnu naše jednotka zahájila přesun na jiný úsek fronty. Přesun naší pěchoty jsem neviděl. Já jsem šel za povozem, na kterém se převážela munice a spojovací materiál. Kolem vesnice, z které jsme odcházeli, pobíhalo stádo krav. Byly vyplašené a reagovaly i na vzdálený výbuch granátů. Neustále pobíhaly.

Přecházeli jsme přes nějaké město a teprve tam jsem se zorientoval, kde se nacházím, kde bojuji. Bylo to město Voločiska na bývalé Polsko- sovětské hranici z roku 1939, je to na východ od Taruopolu. Procházel jsem kolem betonových bunkrů, které postavili Sověti nebo Poláci. To se mi nepodařilo rozluštit. Městem protéká řeka, snad Stochod, levý přítok Dněstru. Řeka byla překlenuta dřevěným mostem, který byl neustále pod palbou německého dělostřelectva. Jakmile se na mostě objevil sebemenší pohyb, kolem mostu a na most začaly dopadat dělostřelecké granáty. Vyčkávali jsme proto až se setmí, abychom přesun přes most uskutečnili nepozorovaně za tmy.

Vzhledem k tomu, že jsem měl ještě teplotu, nezůstal jsem v povozu. Vyhledal jsem pěknou čistou chaloupku, kde jsem hodlal přechkat do večera. V chaloupce se již nalézal raněný sovětský voják a tak jsme se celé odpoledne bavili. Voják byl uzbecké národnosti a bylo mu teprve 18 let. Říkal, že v boji neměl strach a jeho přání bylo zabít aspoň jednoho Němce než padne sám. V boji na předměstí Voločiska zahlédl jak Fryc utíká od šupně k domku a tak do něho pustil dávku ze samopalů. „Fryc“ šel k zemi a můj spolubesedník byl přesvědčen, že ho smrtelně zasáhl. V zápětí jako na oplátku těsně vedle něho vybuchla mina a způsobila mu ochrnutí dolních končetin. Na vysvětlenou musím ještě dodat, že Rusové každému Němci říkali „Fryc“, nikoliv „Fric“ a zase Němci každému Rusovi říkali Ivan.

Večer po setmění jsem se dal přes most, ale ve tmě na druhém břehu řeky jsem ztratil kontakt s mou jednotkou. Chodil jsem mezi domky, ale nikoho jsem nepotkával. Z jednoho domku se ozývalo hlasité naříkání nějaké ženy. Usoudil jsem, že jde o těžce raněnou příslušnici sovětské armády. Bloumání po ulicích předměstí nemělo smysl a tak jsem zalezl do slámy v nějaké kůlně a čekal jsem až se rozední. Ráno jsem se vydal hledat můj prapor. Šel jsem polními cestami směrem odkud se ozývala palba pěchotních zbraní. V jedné roklině jsem upozoroval sovětské vojáky při kopání zákopů. Byl to minometní oddíl, který se právě zakopával. Na můj dotaz na můj prapor bylo mi sděleno, že pokud půjdu vpravo dojdou do zákopu naší pěchoty a když půjdu opačným směrem dojdou do štábu praporu. Doporučili mě, abych šel podél telefonních linek, které byli natažené po zemi. Musel jsem jít do kopce v otevřeném terénu, odkud jsem pozoroval v dáli německé zákopy a stále jsem očekával, kdy Němci zahájí na mne palbu.

Pak jsem se dostal na západní Ukrajinu do bývalého Polska. U velitelství praporu bylo zdravotní středisko, kde se mne ujal vojenský lékař, kapitán, uzbeké nebo kazachské národnosti. Byli jsme asi 2 km od přední linie a občas jsme byli ostřelováni německým dělostřelectvem.

Němci zřejmě neměli dobré informace o dislokaci sovětských jednotek a štábů za frontou. Až jednoho dne se to stalo. K nám do zahrady mezi stromy přijel tank a když se z něho vysoukali 2 tankisté, dopadl na zahradu německý granát a oba tankisté byli zraněni, byl to první a poslední granát, který dopadl na naši ulici.

Můj zdravotní stav se zlepšil, teplota se ustálila na normálu a byl jsem odvelen ke své jednotce do zákopu.

Maršál Žukov ve svých vzpomínkách a úvahách popisuje dění v tomto prostoru takto: Dne 4 března 1944 začal útok vojsk 1.ukrajinského frontu. Nepřátelská obrana na úseku Šumskoje- Ljubar byla prolomena. Dne 7 března se zde rozpoutala velmi urputná bitva, jakou jste od bitvy v Kurském oblouku nezažili.

Na našem úseku fronty rovněž začal útok i když nevím zda to bylo 4.března, ale vím, že se ochladilo a napadlo trochu sněhu. Ráno naše dělostřelectvo a minomety zahájilo dělostřeleckou přípravu a to tak, že německé zákopy byly v ohni a kouři. My jsme vylezli ze zákopu a pozorovali kanonádu. Němci palbu neopětovali. Po krátké dělostřelecké přípravě jsme měli vyrazit do útoku na německé zákopy. Byli jsme vylezli ze zákopů a čekali jsme na povel. Velitel byl rozčilen a na něco nebo na někoho čekal. Potom jsme zjistili, že čekal na muniční dvoukolák, který měl postupovat zároveň s námi. Po krátkém čekání, dvoukolák tažený malým koníkem se objevil a velitel začal řvát na vojáka- vozku, který se s dvoukolákem někde zdržel. Pozorovali jsme, že voják něco vysvětluje a potom ho velitel začal fackovat. Po těchto tragikomických událostech, které nás zmrazily, dostali jsme povel k postupu na německé zákopy. V postupující rotě bylo asi 25

Čechů a celá rota měla asi jen 35 mužů. Postupovali jsme v rojnici do mírného svahu. Němci nevíтали nás palbou a proto jsme usoudili, že se stáhli na předem připravené pozice v rámci zkracování fronty, jak to bylo uváděno ve zprávách německého vrchního velení. Najednou se před naší rolnicí objevil zajíc. Bylo nepochopitelné, proč neutekl, když před hodinou nad ním zuřila dělostřelecká palba. Zřejmě to považoval za nějaký přírodní jev, možná za bouřku. Někdo na zajíce vystřelil z pušky, další vypálil dávku ze samopalu a za chvíli na zajíce pálila celá jednotka ze všech pěchotních zbraní. Zajíce jsme netrefili.

Při dalším postupu jsme spatřili na horizontu německý tank. Hlaveň děla i kulometu nebyla na nás namířena. Ovšem kolem tanku pobíhaly nějaké postavy. Když jsme k tanku přišly, objevily jsme tam dva Ukrajince, kteří tvrdili, že tam jsou ze zvědavosti. Byl jsem přesvědčen, že to byli Banderovci, kteří se pokoušeli zmocnit tanku, ale neměli k tomu technické předpoklady. Nebyl čas na vyšetřování civilistů nebo zjišťování příčin, proč tank byl ponechán tam, kde je. Důležité bylo přesvědčit se, zda zanechané zbraně nejsou palby schopné. Ovšem Němci byli vždy důkladní a zbraně poškodili. Nebyly palby schopné. Nepochybovali jsme o tom, že velitel nahlásí, že naše jednotka zničila v boji německý tank. To byla běžná praxe.

V dalším postupu jsme se přiblížili k velké vesnici, ve které jsme již pozorovali pohyb našich jednotek. Při vstupu do vesnice na okraji silnice ležel sovětský voják v poloze ležícího střelce a úporně se na nás díval. Když jsem se k němu přiblížil, zjistil jsem, že se na nás dívá mrtvola. Bylo mi z toho smutno, že ho kamarádi nechali ležet a nikdo nezatlačil oči. Je možno, že to bojové okolnosti nedovolily. Ovšem kolem něho prošlo mnoho vojenských jednotek bez povšimnutí. Potom jsem poznal, že na frontě se věnovala padlým jen velmi malá nebo žádná pozornost.

Pochodovali jsme k další vesnici. Při vstupu mezi první chalupy, nám místní občané sdělili, že Němci opustili vesnici asi před 10-ti minutami. Obyvatelstvo nás nevívalo jako osvoboditele, ale bylo zalezlé v chalupách. Pro mne to nebylo překvapení, protože jsme byli na území západní Ukrajiny, kolébky Banderovců, ukrajinských nacionalistů.

Přece jenom v jednom případě vyšel z chalupy asi 30-ti letý Ukrajinec a po uvítání nabídl mi skleničku domácí samohonky. Byl jsem překvapen a vzhledem k tomu, že jsme měli zákaz pití alkoholu, samohonku jsem s díky odmítl. Ovšem další voják, který k nám přistoupil, šel na to praktičtěji. Nejprve požádal, aby náš hostitel vypil sklenku a když se tak stalo, nechal si nalít sklenku pro sebe. Vzhledem k tomu, tento voják měl pěkný ovčí kožich, usoudil jsem, že je to důstojník, i když neměl žádné označení hodnosti. Usoudil jsem, že když může šarže porušovat zákazy pití, tak to poruším také a nechal jsem si nalít skleničku. Další jsem odmítl, poněvadž jsem viděl, jak někteří vojáci pod vlivem alkoholu hazardovali se životem.

Na sklonku dne jsme osvobodili další vesnici, ale už bez uvítání samohonkou. Naše velitelství se umístilo za vesnicí v malé osadě. Velitelství obsadilo obytný domek a mužstvo obsadilo stodolu, kde jsme odpočívali na slámě. Před setměním jsme obdrželi rozkaz postoupit asi 1 km na západ a tam se na noc zakopat, zaujmout obranu. Pochodovali jsme vyšlapanou pěšinou v hlubokém sněhu, v zástupu jeden za druhým. Když jsme ušli asi 100m najednou vedle nás z levé strany vybuchla mina. Bez rozkazu, automaticky jsme provedli vpravo v bok a utíkali jsme ze všech sil.

Německý minomet neustále pálil a miny dopadali těsně za námi. Byl to tedy běh o život asi v 30-ti centimetrovém sněhu. Po uběhnutí asi 150-200m zaběhli jsme za horizont a Němci ztratili nás z dohledu a přestali střílet. My jsme padli do sněhu a těžko jsme chytali dech. Nikdo z nás nebyl zabít ani zraněn. Po krátkém odpočinku jsme se vydali k nedalekému stohu slámy. Zjistili jsme, že za stohem se zakopává sovětská pěchota. Naš velitel rozhodl, že půjdeme dále na západ. Překročili jsme zákopy nějaké jednotky a již ve tmě jsme šli někam na západ. Pochopitelně, že se nám to nelíbilo, protože jsme usuzovali, že jednotka, kterou jsme minuli bude v druhé linii a naše jednotka bude zase přímo v dotyku s nepřítelem. Záviděli jsme jim, že budou v klidu odpočívat vedle velkého stohu slámy. Když jsme urazili asi 300m, dojel nás důstojník na koni a ptal se našeho velitele, zda nás vede do německého zajetí. Začalo dohadování. Důstojník ze statku sesedl z koně, rozdělal mapu a protože byla již tma škrtal zápalky a vysvětloval našemu veliteli vzniklou situaci. My jsme je obstoupili, rozepnuli pláště a dělali jsme clonu, aby nebylo vidět světlo škrtaných zápalek. Nakonec se domluvili a byl dán rozkaz k návratu. Když jsme ušli několik desítek metrů směrem k našim zákopům za námi se rozsvítila světlice. Pokračovali jsme klidně v chůzi a když jsem se přes rameno ohlédl, viděl jsem dvě postavy německých vojáků. Byli ovšem ve značné vzdálenosti a proto asi nemohli pochopit, kdo to od nich odchází. Vystřelili ještě jednu světlici a pak toho nechali. My jsme se vrátili k domku, kde bylo ubytováno naše velitelství a čekali jsme na další rozkazy. V noci značně klesla teplota asi na -15 stupňů nebo níž. My jsme stále mrzli před budovou velitelství a divili se, proč nám nepovolili vstup do stodoly, kde jsme odpočívali odpoledne na slámě. Asi o půlnoci jsme začali dělat hluk. Někteří z nás vykřikovali, že raději padnou v boji než podlehnout zmrznutí. Jak jsme potom ráno zjistili, německé zákopy byly od nás vzdáleny asi 300m a tak naše hulákání Němci zaslechli a zahájili do místa předpokládaného hluku palbu z minometu. Po výbuchu několika min začali jsme se rychle zakopávat. Tím jsme se pořádně zahřáli a už se nikomu nechtělo jít do boje. Po této kanonádě jsme do vyhloubených zákopů nanosili slámu a zůstali jsme v nich až do rána. Proč jsme celou noc museli mrznout vedle domku, ve kterém v teple spali důstojníci, nedá se ničím ospravedlnit.

Ráno, nevyspalí, jsme zase pokračovali v ofenzívě. Poněkud jsme změnili směr na jihozápad, odkud včera večer pálil na nás německý minomet. Přišli jsme do německých zákopů, které již několik hodin museli být opuštěné a byly již zaváté sněhem. V zákopech jsme našli zapomenuté stanové dílce. Všechno nasvědčovalo tomu, že dnes dojde ke střetu s nepřítelem. Naše rojnice postupovala dále. Před námi se objevila v údolí poměrně velká vesnice se zděným kostelem na stráni, nad vesnicí. K vesnici jsme sestupovali po svahu ve velkém napětí. Očekával jsem, že z vesnice Němci začnou na nás pálit a vzhledem k tomu, že široko daleko nebylo místo k úkrytu, ani brázda, ani mez, budeme odstřelováni jako zajíci na honu.

Ve velkém napětí jsme měli připravené zbraně k okamžité palbě. Čím blíž jsme byli k chalupám, bylo napětí větší. Konečně jsme byli u první chalupy a ptáme se místních občanů, zda neviděli německé vojáky. Odpověď byla překvapivá: „právě před vámi utekli a nechali zde slepičí polévku.“ V místnosti stáli na plotně 2 hrnce s vařenými slepicemi. Ukrajinci nabídli tuto pochoutku nám. Domnívám se, že kdyby nebylo této nabídky, tak jsme si slepice přisvojili jako válečnou trofej. Nejdříve jsme se ptali, zda polévka není otrávená? Byli jsme ujišťováni, že ne. Ale přesto jsme část polévky nabídli hostitelům. Když jsme viděli, že domácí rodinka s chutí pojídá tuto pochoutku, dali jsme se do hodování také. Takovéto přijetí jsme od Němců nečekali.

Po posílení a po ohřátí jsme zahájili postup na druhý konec vesnice. Němci začali nás ostřelovat z kulometů. Hvízdot kulek nebyl příjemný, ale přesto jsme mezi chalupami postupovali bez zastávek. Beze ztrát jsme prošli vesnicí a zůstali jsme stát v řídkém lesíku, kde jsme očekávali další rozkazy, kterým směrem máme postupovat. Nad námi neustále hvízdali kulky a my jsme zjistili, že nepřátelský kulomet, který nás ostřeluje se nachází u kostela za zídou, která se táhla kolem kostela.

Za krátkou dobu se postavil nadporučík, náš velitel, který se zdržoval někde vzadu a nikdy nešel s námi do útoku. Přesto, že na nás neustále pálil kulomet, velitel se postavil před nás a ve hvizdu kuliček vydával příslušné rozkazy. Snažili jsme se stát za některým stromem a tak se krýt před kulkami. Hazardérství velitele mělo můj obdiv i když jsem nepochopil jeho počínání.

Rozkaz byl naprosto jasný. Útočit přímo na německý kulomet po holém, zasněženém svahu do mírného kopečka ke kostelu. To nebylo lákavé, ale co se dalo dělat. Uvažoval jsem, kdo z nás zůstane ležet na tom svahu a už se nikdy nezvedne. Při našem postupu nás měl podporovat těžký kulomet „Maxim“, který vedle nás byl již připraven k zahájení palby. Náš útok mělo podporovat také naše dělostřelectvo. To nám všechno řekl náš nadporučík.

Rozvinuli jsme se do rojnice a zahájili jsme postup směrem ke kostelu. Německý kulomet a další pěchotní zbraně zahájily intenzivní palbu. Náš těžký kulomet také chvíli střílel, ale brzy přestal. Pozoroval jsem, že náš kulomet má asi závadu, protože obsluha kulometu jej rozebírala. V podporu našeho dělostřelectva jsme nevěřili a tak jsme postupovali dopředu přískoky a potom plížením. Pak jsme se zastavili v jedné rovině, pozorovali jsme se navzájem a nikomu se nechtělo vyrazit dopředu. Pozoroval jsem své kamarády, volyňské Čechy. Uvažoval jsem, že jsem nejmladší a svobodný. Oni byli všichni ženatí, měli doma ženy a děti. V žádném případě jsem nevynikal odvahou a také jsem nechtěl zbytečně zemřít. Přesto nevím proč, jsem se rozhodl, že vyrazím dopředu. Když jsem byl v předu, pozoroval jsem, že rojnice se dala do pohybu, že se ke mně přibližuje. Plížením jsme se přibližovali ke kostelní zídce. Německý kulomet přestal střílet. Najednou jsem zaslechl nějaké neurčité dunění nebo dupot a to někde blízko. Při důkladném pozorování blízkého okolí, jsem uviděl zamaskovaný otvor do země. Usoudil jsem, že je to otvor do nějakého podzemního bunkru a že jsou tam Němci. Přivolal jsem nejbližšího Rudoarmějce, Rusa a přiblížili jsme se k otvoru. Zavolal jsem německy „Hande hoch“/ruce vzhůru/ a „raus“ jako ven. V ruce jsem držel ruční granát a byl jsem připraven hodit jej do otvoru při sebemenším náznaku pokusu o odpor. Můj spolubojovník mířil na otvor samopalem. V otvoru se najednou objevili dva páry rukou v civilních rukávech a uslyšely jsme ustrašené, vylekané ukrajinské hlasy: „my nejsme Němci“. Prý nepředpokládali, že se bude ve vesnici bojovat, tak jsme je nechali. Se spolubojovníkem, který mi asistoval u bunkru jsme se přiblížili k zídce za kterou byl německý kulomet, který ovšem přestal střílet. Nevím proč, má odvaha se stupňovala a to asi proto, že se nám všechno dařilo. Navrhl jsem Rusovi, že přes zídku hodíme ruční granáty a potom rychle zídku přelezeme. Byla asi 1,5m vysoká. Jak jsme se domluvili tak jsme učinili a byli jsme za zídkou u kostela a Němci nikde. Pokud si vzpomínám, za námi hned nepřelézali zídku další vojáci. Můj spolubojovník mi začal dávat rozkazy v tom smyslu, že obejdeme kolem kostela, zda Němci nejsou z druhé strany. On šel vlevo a já vpravo. Usoudil jsem, že to je asi nějaký velitel. V první bojové linii ve většině případů velitelé nenosili na náramenících pláště žádné hodnotní označení, aby se na ně nezaměřovala nepřátelská palba. S připravenou puškou k palbě jsem se vydal k obchůzce kostela a už jsem nebyl hrdinou, už jsem se zase bál. Odvaha se někde ztratila a byl jsem rád, že z druhé strany kostela jsem nenarazil na Němce, ale na svého spolubojovníka. K tomu bych ještě dodal, že při našem postupu, nikdo nám nedával žádné rozkazy, nikdo nevelel, jednali jsme podle vlastního uvážení, jak nejlépe zvládnout daný úkol, jak vyhnat Němce od kostela. Další vojáci se někde zdrželi a proto jsem se opřel o zídku a pozoroval jsem okolí. Nebylo mi jasno kam Němci ustoupili. Ve vzdálenosti asi 800m jsem zpozoroval nějakého chodce. Nemohl jsem rozeznat, zda je to Němec nebo sovětský voják. Zamířil jsem a několikrát vystřelil. Nemělo to žádný smysl ani účinek. Moji spolubojovníci stále nepřicházeli. Najednou z druhé strany kostela odkud jsem přišel, začaly vybuchovat dělostřelecké granáty. Nechápal jsem, co se děje. Slyšel jsem nařikání a nadávání našich spolubojovníků, kteří se opozdili

v postupu. Vrátil jsem se na místo výbuchu granátů a viděl jsem, že několik vojáků je zraněno a z nich dva Češi. Jeden byl zasažen střepinou do levé ruky a druhý měl zraněnou nohu. Jak k tomu došlo. Vysvětlení bylo jednoduché. Dostali jsme podporu našeho dělostřelectva, které začalo ostřelovat prostor kolem kostela v době, kdy se tam nacházela vlastní pěchota. Byla to špatná koordinace bojových jednotek a asi žádné spojení mezi jednotkami nefungovalo. Bylo to trestuhodné, ale nikoho to nevzrušovalo, nikdo se tím nezabýval a nezjišťoval viníka zranění několika vlastních vojáků. Zřejmě žádný pozorovatel nesledoval náš vítězný postup ke kostelu a naše ovládnutí prostoru kolem kostela. Malou útěchou bylo to, že nikdo nebyl zabit.

Když jsme se z toho trochu vzpamatovali, zaujali jsme postavení z druhé strany kostela. Leželi jsme ve sněhu v příkopě, pozorovali, zda neobjevíme nepřítel a čekali na rozkaz k další bojové činnosti. Ležel jsem na levém křídle rojnice a pozoroval jsem, že k nám jde nějaká posila. Byl to mladý podporučík, kterého jsem nikdy před tím neviděl. Byl asi od nějaké jiné jednotky. Ale počínal si suverénně. Začal se rozčilovat, že místo ležení jsme měli být daleko vpředu atp. Já a moji sousedé naletěli na řeči holobrádky. Vylezli jsme z příkopu a zahájili jsme postup vpřed. Předpokládali jsme, že Němci jsou v nedohlednu. Jenže po ujití asi 5 kroků, odněkud z blízka Němci zahájili prudkou palbu a my jsme okamžitě zalehli do sněhu. Odplížili jsme se zpět do příkopu. Mladý důstojník se nám někde ztratil a my jsme dostali rozkaz vrátit se zpět do výchozího postavení, do lesíka, odkud jsme zahajovali útok na kostel.

Když Němci opustili prostor u kostela, vybudovali si ve vzdálenosti asi 200m napravo od kostela novou obranu, odkud na nás zahájili palbu, když jsme vylezli z příkopu. Jak jsme později zjistili, německá jednotka si vykopala zákopy pro „stojícího střelce“ a v nich se houževnatě bránila. My jsme čekali v lesíku až naše velení připraví další postup boje a dobytí německého postavení. Pozorovali jsme jak ve vzdálenosti asi 1km od nás, na pravém křídle postupuje naše pěchota v rojnici a jak Němci ostřelují ji z minometu. Rojnice neustále šla dopředu i když před ní a za ní neustále vybuchovaly miny. Byla to velkolepá podívaná. Z vojáků nikdo neزال a Němcům se nepodařilo přesně zamířit do pochodující jednotky. Neviděli jsme nikoho padnout. Pochopitelně byla to pro nás velká vzpruha a dodalo nám to více odvahy do dalších bojů. Útočící jednotka se nám ztratila někde za horizontem a v tu dobu jsme netušili, že Němci jsou od nás vzdáleni jen 150m a my se s nimi utkáme na život a na smrt.

Velitelství rozhodlo, že naše rota bude útočit na německé zákopy přes křoviny do boku nepřátelské sestavy. Museli jsme šplhat do prudkého svahu mezi křovím. Po upozorování našeho postupu začali nás Němci ostřelovat z minometu. Byli jsme velmi blízko německých zákopů asi 30m, ale jak jsem již uvedl, museli jsme prolézat hustým křovím do strmého kopce. Naš první útok Němci odrazili. Pálili po nás z pěchotních zbraní a z minometu. Velké ztráty jsme neměli, ale byl zraněn

náš velitel. Druhý útok byl obdobný a zase byl zraněn zástupce velitele. Ovšem v průběhu boje zůstala mi nábojnice v nábojové komoře pušky a nábojnici jsme museli vyrazit spojením dvou vytěráků. Druhý vytěrák mi obstaral můj spolubojovník od kostela, s kterým jsem přelézal zídku, ale byl na mne naštvaný a vyčítal mi, že nedávám pozor na munici. Bylo to nepříjemné, ale bylo to zaviněno tím, že do nábojové tašky se mi při plížení nahrnula zemina se sněhem a znečistila náboje. Ovšem nábojové tašky jsme neměli kožené jako Němci, ale byly ušité z cehtoviny. Já jsem byl roztrpčen tím, že mi někdo v lesíku odcizil lopatku. Nemohl jsem pochopit, jak někdo může být tak bezohledný. To svědčilo o tom, že mezi vojáky nebyla soudružnost a kamarádství i když jsme se oslovovali soudruhu. Pěšák bez lopatky je ztracen je prostě odsouzen na smrt. Do třetího útoku nás vedl další zástupce velitele.

V oboustranné prudké palbě jsme se přiblížili z rokle na 10m k německým zákopům a naše pravé křídlo útočilo na Němce zezadu. Němci viděli, že jsou prakticky obklíčeni a tak zvedali ruce a vzdávali se. Většina Němců byla mrtvá. Jen jeden zůstal úplně zdravý německý voják. Měl být odveden ihned do štábu k výslechu. Pochopitelně, že jsme se všichni hlásili, že ho odvedeme. Každý by se chtěl vzdát na chvíli z bojové sestavy, ale byl vybrán jen jeden. Mezi mrtvolami německých vojáků jsem objevil lopatku, kterou jsem si přivlastnil. Potom jsem poznal, že Němci měli výborné lopatky.

Zajatí němečtí vojáci byli vylekaní a nedůvěřivě si nás prohlíželi. Nevím, proč právě já jsem začal hovor s jedním raněným Němcem, který se mne ptal, zda je nezastřelíme. I když jsem německy uměl málo, myslím, že jsem ho přesvědčil, že pro něho válka skončila a že bude odeslán do nemocnice. Rus, který zřejmě byl určen k hlídání zajatců mne okřikl, abych s Němci nemluvil. Byl jsem překvapen, protože frontoví vojáci se chovali k zajatcům korektně.

Když jsme opouštěli německé zákopy byli jsme v houfu jako stádo ovcí, objevil se před námi z nenadání velký německý tank. Nevím, jak se mohlo stát, že nikdo neslyšel hukot příjíždějícího tanku. Nebo ten tank tam stál a čekal až se k němu přiblížíme. Ovšem je to také nepravděpodobné. Tank jsme zaregistrovali až zahájil palbu z kulometu a neustále se k nám přibližoval. Ve vzdálenosti 30 až 40m od nás se zastavil a zahájil palbu z děla. My jsme stačili jen zalehnout a čekat na smrt. Byli jsme blízko jeden vedle druhého a tak palba německých zbraní byla velmi účinná. Ležel jsem na okraji našeho vojenského seskupení blíže k tanku. Přitiskl jsem se k zemi jak jsem jen mohl a díval jsem se do hlavně německého kulometu, z kterého neustále šlehal oheň, poslouchal jsem neustálý hvízdokulek a divil jsem se, že ještě žiji. Pokusil jsem se nahrabat před sebe kopeček hlíny, ale to nešlo. Zem byla zmrzlá. A tak lopatku jsem držel před hlavou jako štít před kulkami i když jsem nevěřil, že mne lopatka zachrání. Po zahájení palby z děla neustále vybuchovaly za mnou a vedle mne granáty. Do výšky lítali gejzíry hlíny a těla zasažených vojáků. Ve vzduchu létaly ruce, nohy, části těla a části výstroje.

Neustále na mne něco dopadalo, hroudy a střepiny od vybuchlých granátů. Nevěděl jsem, zda jsem zasažen nebo zraněn. Občas jsem hýbal prsty rukou a nohou, abych se přesvědčil, že to ještě funguje. Byl to strašný masakr. Najednou jsem zpozoroval, že německý kulomet přestal střílet. Usoudil jsem, že mění nábojové pásy a proto jsem se zvedl a přeběhl do nedalekého zákopu vzdáleného asi 15m. Při skoku do zákopu jsem již viděl, že skáču na jiného vojáka, který se tam nalézal. Voják měl pochopení a udělal mi trochu místa, abychom se do zákopu vešli oba. V relativní bezpečí, ze zákopu jsem pozoroval nepřátelský tank a okolí. Zpozoroval jsem, že na nedalekém svahu jsou naše protitankové pušky. Nevím, zda obsluha pušek neměla náboje, nebo se nechtěla prozradit a proto na tank nestřílela. Tank již nestřílel tak intenzivně. Zřejmě byl spokojen se svým dílem zkázy a tak jen občas vypálil dávku z kulometu.

Najednou se objevila skupina asi čtyř sovětských důstojníků, která postupovala kolem protitankových pušek směrem na tank. Šli nebojácně, pravděpodobně pod vlivem alkoholu. Když se přiblížili k nám, dávali nám povely, abychom se zvedli a postupovali s nimi na tank. Každý rozumně uvažující člověk musel usoudit, že útočit na tank s puškou nebo samopalem je sebevražda. Žádné protitankové zbraně ani protitankové granáty jsme neměli. Vzhledem k tomu, že jsme byli liknaví ve vyplnění tohoto nesmyslného rozkazu, důstojníci začali nadávat, vyhrožovat a zastrašovat nás střelbou s pistole. Znamenalo to, kdo se nezvedne bude zastřelen. Několik se nás zvedlo, učinilo několik kroků a zase zalehlo. Toto divadlo zřejmě pozorovala posádka německého tanku a obrátila palbu z kulometu na naše důstojníky. To jsme poznali podle toho, že jeden důstojník se chytil pravou rukou za rameno levé ruky a začal zuřivě nadávat na Němce. Chtěl nám asi předvést své vlastenectví a hrdinství. Druhý klopýtl a spadl. Další zalehli a bylo po hrdinství. Začalo se stmívat. Byl večer. Posádka tanku asi usoudila, že plán zabíjení toho dne byl splněn a ujela.

Sešli jsem se do nedalekého údolí, kde na nás čekala polní kuchyně. Byli jsme vyhladovělí a tak jsme se s chutí dali do jídla. Rozmlouvali jsme mezi sebou a vzpomínali, kdo byl zabit a kdo raněn. Jeden Čech mi vyprávěl, že v době, kdy na nás zaútočil německý tank, zajaté Němce někdo zastřelil ze samopalu. Bylo mi jich líto, ale usoudili jsme, že jiné východisko asi nebylo. Na bojišti bylo pohozeno mnoho zbraní, granátů a zajatí Němci i když byli raněni, mohli je použít proti nám. Potom se k nám dostavil písař. Vyvolával nás podle příjmení a u padlých a raněných si dělal příslušné záznamy. Přesnost jeho záznamu byla víc než pochybná, protože se stávalo, že u některého příjmení někdo tvrdil, že dotyčný padl a další ubezpečoval písaře, že dotyčný byl raněn a odešel k zdravotníkům. Záleželo tedy na písaři, co si z toho vybral. O mrtvé, kteří zůstali na bojišti se nikdo nestaral. V zákopech a blízkém okolí ležely mrtvoly Němců a asi 30m od nich ležely mrtvoly sovětských vojáků, usmrcených německým tankem.

Hned po večeri a po odchodu písaře, jsme se vydali na noční pochod. V naší jednotce zůstalo asi jenom 35 mužů a z toho bylo jen 7 volyňských Čechů. Byli jsme unavení, ospalí, ale pochodovali jsme bez přestávek, bez odpočinku. Asi kolem půlnoci jsme zastavili a velitel vyhlásil přestávku. Hned jsme zalehli do sněhu a usnuli. Asi za 30 minut byl budíček. Někdo se vzbudil hned a do někoho bylo nutno kopat nebo používat jiné násilí ke vzbuzení. Zase jsme šli. Nikdy jsem neslyšel o tom, že v chůzi lze usnout a kdyby mi to někdo vyprávěl, tak bych tomu nevěřil. Této noci se mi to stalo. V chůzi jsem usnul a měl jsem sen o strýčkovi, kterého jsem dlouho neviděl, ale na kterého jsem nikdy nemyslel. Je nepochopitelné, proč ve válečné vřavě se připelete sen o vzdáleném člověku. Probudil mne náraz do vojáka, který šel přede mnou a asi zpomalil chůzi. Voják se překvapeně ohlédl, ale nic mi neřekl, nenandával. Pokud to šlo, velitel se vyhýbal vesnicím a osadám.

Obával se, že pokud bychom vstoupily do teplých příbytků, hned bychom usnuli a buzení by bylo beznadějně. S lítostí jsme pozorovali obcházené domky a chalupy, ve kterých jsme tušili teplo a spokojeně spící lidi.

Pamatuji se, že před polednem jsme dorazili do nějaké ukrajinské vesnice, kde jsme byli rozmístěni do chalup a mohli jsme spát. S pohledu místních obyvatel byli jsme asi divní bojovníci. Přijdou do vesnice a všichni ihned spí. Pochopitelně, kromě nepatrné strážní služby. Nevyspalý a unavený voják je špatným bojovníkem a to si asi uvědomilo naše velení a proto byl dán příkaz k odpočinku ke spaní. Jeden můj spolubojovník, volyňský Čech mi vyprávěl, že v zákopu tak tvrdě usnul, že neslyšel výbuch miny, která explodovala asi 1m od jeho zákopu a rozmetala všechnu hlínu, kterou měl vedle zákopu. Po probuzení zjistil, že je trochu přisypán hlínou a vedle zákopu je kráter od vybuchlé miny.

Pak se to neustále opakovalo. Pochod- boj. Boj- pochod a bylo nás méně. Ztratili jsme pojem času, pojem hodnot. Vnímali jsme jen světlo nebo tmu, ovšem, zda to bylo v neděli nebo ve středu to nikoho nenapadlo sledovat. Ani nikoho nenapadlo sledovat kolikátého je dne v měsíci. Prostý voják, který neměl možnost nahlédnout do nějaké mapy, nevěděl kde se nachází a ani se o to nezajímal. Tušil jsem, že se pohybujeme na území bývalého polského tarnopolského vojvodství.

Mrazivou nocí a za silného větru, který umocňoval zimu jsme se plížili k nějaké vesnici. Vzhledem k tomu, že velení nemělo jistotu, zda vesnice není obsazena Němci, ponechalo nás stát a čekat v širém poli a do vesnice poslalo průzkum. Když jsme tam stáli a mrzli, někoho napadlo, že z dřevěného sloupu telefonního vedení lze udělat ohniček. Nikoho nevzrušovalo, že zničením sloupu přeručíme telefonické spojení. Pro nás bylo důležité to, že se u ohně zahřejeme. Nevadilo nám ani to, že oheň mohou zpozorovat Němci a zahájit na nás palbu z děl nebo z minometů. Vzhledem k tomu, že jsme neměli sekeru ani pilu, sloup jsme štípali bajonety. Když sloup zůstal viset na drátech, stříleli jsme na izolátory. Bylo to

obtížné, ale podařilo se nám sloup oddělit od drátů a potom rozdělat oheň. Mezi tím bylo zjištěno, že ve vesnici se Němci nenachází a tak jsme postupovali v pochodu dále.

Pamatuji se, že do jedné vesnice jsme přišli asi o půlnoci. Byl dán příkaz zaujmout obranu na okraji vesnice a to znamenalo vykopat zákopy pro stojícího střelce. Zem byla zmrzlá a kamenitá. Velmi těžko se hloubily zákopy. Pracoval jsem lopatkou a zem ze zákopu jsem vytíral zmrzlými dlaněmi. Po vykopání zákopů jsme sehnali v nedaleké stodole slámu a nastlali do zákopů, aby nás chránila před zimou. Rozkaz byl, že každý třetí voják nesmí spát, má být na stráž, pozorovat okolí. Nezajímá mě se o to, zda mám povolení spát nebo zda mám dělat pozorovatele. V zákopu jsem se zahrabal do slámy, slámou jsem se přikryl a podařilo se mi usnout. Za krátkou dobu vzbudila mne nesnesitelná zima. Ostatní vojáci byli na tom stejně. Několik se nás rozhodlo, že půjdeme se ohřát do nedalekých chalup. Byli jsme překvapeni, že nikdo nám nechce otevřít i když jsme dost silně bušili na dveře. Byli jsme rozezlení a tak do dveří jedné větší chalupy jsme silně bušili puškami. Za nějakou dobu otevřela nám starší žena a vylekaně se ptala, co si přejeme. Odpověděli jsme pravdivě, že je nám zima a chceme do tepla. Zřejmě tomu nevěřila, ale pustila nás do chalupy. V chalupě nebylo teplo a na posteli leželi dva mladí muži asi synové. Oboustranně jsme se s nedůvěrou pozorovali. Žena pozorovala, že klidně sedíme a o nic se nezajímáme a tak zatopila v kamnech. Ptali jsme se, proč nám nechtěli otevřít, proč se nás báli? Odpovědi byli vyhýbavé. Pravděpodobně se obávali, že jdeme zatknout přítomné muže, kteří bezpochyby patřili k Banderovcům. Vzhledem k tomu, že jsme se chovali korektně, nezajímali jsme se o přítomné mladé muže, zda jsou skutečně synové staré ženy, nepožadovali jsme žádné doklady, žena ohřála na plotně hrnek mléka a pohostila nás. Po ohřátí jsme se zase vrátili do zákopů. Ráno velitelství zjistilo, že příchod nepřítele musíme očekávat z druhé strany vesnic. Došli jsme tedy na druhou stranu vesnice a zase jsme se zakopávali do země.

Pokud jsme se zdrželi déle a byli k tomu podmínky, například teplá místnost a nebyli jsme unavení, psali jsme dopisy. Dopisy byly cenzurované a tak jsme psali domů ukrajinsky, aby cenzor tomu rozuměl a aby dopis nehodil do koše. Obsah dopisu byl zjednodušen na konstatování, že jsem živ a zdrav. V době války nebyly obálky a tak se dopis psal na jednu stranu listu papíru. List se potom složil do trojúhelníku a na něj se napsala adresa. Pokud poštovní doručovatelka donesla domů trojúhelníkový dopis, všichni věděli, že vše je v pořádku. Pokud doručovatelka donesla normální obálku, to znamenalo, že jde o úřední dopis se špatnou zprávou. Bylo to oznámení o smrti, zranění atp.

Fronta byla v neustálém pohybu. Němci se snažili přesuny sovětských jednotek paralyzovat občasnými nálety. Byl silný mráz a hodně sněhu. My jsme postupovali po zasněžené rovině po rovné silnici. Na silnici se nacházela pěchota, hodně koňských posádek s municí a dalšími vojenskými materiály. Byla tam také

malá protitanková děla/asi 45mm/ tažené koňskými potahy. Mezi dělostřelci jsem poznal manžela moji sestřenice Čuvarského, který s námi prodělal výcvik v české jednotce, ale potom se mu podařilo přejít k dělostřelcům. Využil toho, že presenční službu absolvoval v sovětské armádě u dělostřelectva a předpokládal, že služba u této zbraně není tak nebezpečná jak u pěchoty. Nepředpokládali jsme, že naše setkání je poslední a už se nikdy nebude opakovat. Za několik dnů, při střetu s německými tanky padl, když jeho tělo dostalo přímý zásah z kanonu německého tanku.

Když jsme byli asi uprostřed zasněžené planiny, zaslechli jsme hukot leteckých motorů a potom jsem upozoroval, že se k nám blíží dvě letadla. Brzy jsme rozpoznali, že jsou to německá letadla a tak všichni vojáci, pěšáci, dělostřelci, vozkové vzdálili se od silnice asi o 20 až 30m a zalehli do sněhu. Povozy a děla s koňskými potahy zůstaly stát na silnici. Letadla tzv.“štuky“ útočila střemhlav za velkého řevu sirén, pálila z kulometů a shodila dvě bomby. My jsme klidně leželi ve sněhu a koně klidně stáli na silnici. Nikdo na letadla nestřílel, protože jsme neměli doprovod protiletadlových děl a pravděpodobnost zasažení letadla z pěchotních zbraní byla minimální nebo žádná. Po shození bomb, letadla nabrala výšku, zakroužila a zaútočila podruhé. Opakovala se palba z kulometů, výbuchy dvou bomb a konečně odlet. Vrátili jsme se na silnici, kde stály koně a povozy a k našemu údivu nepoškozené. Rovněž z vojáků nebyl nikdo zabit ani zraněn. Bylo to nepochopitelné, ale stalo se to. Pamatuji si ovšem na jiný nahodilý nálet, který měl smutnější konec. Odpočívali jsme na nádvoří velkého hospodářství. Bylo tam několik koňských potahů a asi 16 vojáků. Já jsem musel na záchod, ale vzhledem k tomu, že na západní Ukrajině nepatřily záchody k běžnému vybavení hospodářství, záchod jsem nehledal a šel jsem za stodolu. Tam jsem uslyšel hukot nějakého letadla a potom jsem uviděl přelétávat velmi nízko německé letadlo. Postavil jsem se proto k prkenné zdi stodoly, aby mne nebylo vidět. Již se mi zdálo, že letadlo nade mnou přeletělo, ale najednou z druhé strany stodoly vybuchla letecká bomba, což jsem ucítil také na záchvěvu prken, o které jsem se opíral. Vzduchová vlna zalomcovala celou stodolou. Když jsem se vrátil na nádvoří, viděl jsem ležet zabitě a zraněné koně jak sebou házeli v agonii a zabitě a zraněné vojáky. Proti mne vyběhl zraněný voják, kterému z hrdla stříkala krev. Měl utrženou bradu, dolní čelist a část hrdla. Byla to hrozná podívaná na šíleného pobíhajícího bez cíle vojáka, kterému nebylo pomoci. Za několik minut voják ztratil vědomí, spadl a umíral. Mne zachránilo jen to, že jsem musel za stodolu.....byla to náhoda nebo osud.

Asi koncem března se oteplilo. Pochodovali jsme rozblácenou polní cestou. Nalevo v údolí jsme zahlédli tři německé tanky. Zalehli jsme a pozorovali prostor kolem tanků. Po zjištění, že kolem tanků je klid, obstoupili jsme údolí a ze všech stran, pomalu jsme se přibližovali k tankům. Tanky byly opuštěné. Usoudili jsme, že v bažinaté louce zapadl nejdříve jeden tank. Další dva tanky chtěly mu pomoci, ale také zapadly do bažinatého terénu. Naše jednotka se zase proslavila, protože

velitelství nahlásilo, že v těžkém boji s nepřítelem byly zničeny tři tanky nepřítele. Někdo varoval, že tanky mohou být zaminované, nabádal k opatrnosti. Další předpokládali, že Němci neměli čas ani miny k zaminování a tak na tanky vylezli a prohlédli je. Tanky byly prázdné, zbraně byly bez závěrů. Pochopitelně, že zvědavci se nezajímali jen o zbraně. Hledali se cigarety, potraviny a další věci osobní potřeby. Bylo zřejmé, že Němci ustupují v panickém strachu a za cenu záchrany vlastních životů opouštějí a zanechávají drahou, důležitou vojenskou techniku. V tu dobu jsme nenarazili na soustavný organizovaný odpor nepřítele. Při ústupu Němci zanechávali na rozblácených cestách nákladní auta, děla, pojízdné lékárny, polní kuchyně atd. My jsme se snažili získat nějakou trofej. Prohlíželi jsme ponechaná auta a hledali jsem v první řadě potraviny, cigarety a alkohol. Viděl jsem, jak voják pocházející ze střední Asie cpe si do tlumoku nějaké lahvičky a krabičky z německé pojízdné lékárny.

Dopouštěli jsem se různých extrémů. Při pochodu po břehu řeky /nějaký levý tok Dněpru/ někoho napadlo, že po hození granátu do vody a po jeho výbuchu, objeví se na hladině řeky ryby. A tak se stalo, že v řece vybuchlo několik granátů, ale na hladině vody se neobjevily žádné ryby. Pachatelům tohoto činu hrozil soud. Pochopitelně nikoliv za nepovolený lov ryb, ale za neoprávněné použití zbraní, které byly určeny k zabití Němců.

Po celou dobu bojů a pochodů jsme se nepřevlékali a neměnili prádlo, které bylo propocené a značně zašpiněné. Jednu dobu začala mi praskat pokožka na ruku, hlavně mezi prsty. Domníval jsem se, že jde o nějakou nemoc, snad svrab. Potom jsem zjistil, že moje nemoc byla zapříčiněna špinou. Při kopání zákopu a při vyhazování hlíny ze zákopu se používají ruce, ovšem k jejich umytí a vůbec k vodě jsme se dostali zřídka.

Nevím, jak se to v tom zmatku mohlo stát, protože fronta byla neustále v pohybu, že jsme připochodovali k polním lázním. Neradi jsme se vyslékali, poněvadž byla zima. Naše oděvy a spodní prádlo jsme zavěsili na nějaké háky. Šli jsme pod sprchy s teplou vodou a naše oděvy putovaly do nějakých dezinfekčních komor. Po vykoupání jsme čekali na naše oděvy. Předpokládaly jsme, že prádlo dostaneme čisté. Byli jsme překvapeni, když jsme se museli oblékat do špinavých spodků a košil, které po dezinfekci byli žluté. S odporem jsem se do té nažloutlé špíny oblékal. Naší útěchou bylo, že nějakou dobu nebudou nás obtěžovat vši.

Zase jsme pochodovali celou noc, den a další noc. Ráno jsme přišli do velké ukrajinské vesnice. Byli jsme překvapeni, že místo kopání zákopů byl dán rozkaz, abychom se rozešli po chalupách a spali. Vstoupil jsem do jedné chalupy a sdělil jsem hospodáři, že si někde lehnu a budu zde spát. Potom do chalupy vstoupil velitel čety, který mi oznámil, že sám v chalupě nemohu zůstat, že je to na tomto území nebezpečné. Byl jsem v takovém stavu únavy, že mi to bylo jedno, co se se

mnou stane ve spánku. Nedbal jsem na pokynů velitele. Omotal jsem řemen pušky kolem dlaně, převrátil jsem se na nějakou pohovku a hned jsem usnul.

Odpoledne jsme byli vzbuzeni, obdrželi jsme jídlo a několik desítek metrů od chalupy u potoka jsme vykopali zákop pro stojícího střelce. V noci jsme se střídali ve stráži. Další den jsme čistili zbraně a dokonce došlo k prohlídce zbraní. Což se na frontě málo kdy stává. Potom jsme zase zdokonalovali zákopy, budovali jsme spojovací chodby. Přípravovali jsme se na obranné boje.

Na druhé straně potoka jsem postavil terč, do kterého jsem se zastřeloval, abych věděl jak mi nese puška. Místní obyvatelstvo bylo vystrašené. Bylo si vědomé toho, že v případě kdyby došlo zde k boji, muselo by opustit své chalupy a doufat, že dojde k nějakému zázraku a jejich chalupa z dřeva a slámy se nepromění v hromadu popela. Neustále se nás vyptávali, zda u nich ve vesnici dojde k boji, a proč právě zde atd. Krčili jsem rameny, poněvadž sami jsme nic nevěděli. Byli jsme rádi, že jsme zde na jednom místě, že nemusíme pochodovat a bojovat. Asi po týdnů čekání na nepřítele bylo rozhodnuto, že přejdeme na jiný úsek fronty. Před odchodem, když jsme nastoupili, velitel roty nám sdělil, že má úkol převést jednoho vojína do spojovacího družstva. Neměl jsem žádné zkušenosti se spojovací technikou, ale přihlásil jsem se. Předpokládal jsem, že u spojařů to nebude tak namáhavé a nebezpečné jako u pěšáků. Po krátkém dohadování s velitelem stal se ze mě spojař.

Spojovací družstvo mělo 8 členů. Velitelem byl „staršina“ Ukrajinec z Kyjeva. Zástupcem velitele byl četař, ruské národnosti. Měli jsme jednu radiostanici, která bez baterek nefungovala. Záviděli jsme radistovi, který nedržel žádné služby, nic nedělal a neustále čekal na přísun baterek. Dále jsme měli polní telefonní přístroje, bubny se spojovacím drátem a koňský potah, který nám sloužil k přepravě spojovacích materiálů. Vozili jsme také „trofejní“ německé pušky a světelné německé náboje. Jakmile se setmělo přelétávala nad námi těžká německá letadla, asi na Krym, kde byli Němci obklíčeni a my jsme se bavili tím, že jsme na letadla stříleli světelnými kulky a občas z některého letadla vyletěla dávka světelných střel z kulometu. Do sovětských „vintovek“ pušek jsme neměli světelné náboje.

Naše spojovací družstvo zajišťovalo telefonní spojení mezi rotami a velitelstvím praporu. Po krátké instruktáži, kterou provedl jeden z mých nových spolubojovníků jsem byl zařazen k výkonu služby jako spojař. Po natažení telefonní linky, zásadně po zemi, telefonní přístroj byl umístěn v nějaké místnosti a to tam, kde se nacházelo velitelství praporu nebo velitel některé roty. To znamená, že jsme byli stále v teple. Proti případnému odposlouchávání jsme používali primitivní šifry, respektive krycí znaky, které se každý týden měnily. Například 1.rota- jasan, 2.rota- buk, 3.rota- sosna, velitel praporu- vrabec atd. Často docházelo k přerušení telefonních linek vlastními povozy, kdy se linka namotala na kolo nebo byla přetržena.

Na tomto úseku fronty jsme se nepříteli nedočkali a proto jsme opustili pracně vykopané obranné zákopy a přesunuli jsme se k městu Podhajci. Náš prapor zaujal obranu v malé vesnici na jih od Podhajců a zase jsme čekali na příchod Němců. Ve spojovacím družstvu jsme zaslechli různé zprávy, drby, pravdy a polopravdy. Dokonce jednoho dne někdo donesl ústřední noviny. Již se nepamatuji, zda to byla „Pravda“ nebo „Izvestija“, ale pobavilo nás, když jsme četli, jak jednotky 1.ukrajinského frontu v těžkých bojích s nepřítelem osvobodili město Podhajec. Ve skutečnosti město bylo opuštěné a naše jednotky do něho vstoupili bez jediného výstřelu. Noviny za to nemohly. Novináři psali jen to, co jim nahlásil nějaký štáb. Na ověřování skutečnosti nebyl čas poněvadž fronta byla v neustálém pohybu.

Ale bylo nám divné, proč nepostupujeme na západ a proč trčíme u Podhajců, když Němci nikde nejsou. Mezi námi spojaři se vykládalo, že naše průzkumné jednotky byly vzdálené 30km na západ od Podhajců a nikde nenarazily na nepřátele. To ovšem neznamena, že jsme byli bojechtivi. Všichni jsme byli spokojeni s tímto stavem bojového klidu. Já jsem se seznámil s místním učitelem polské národnosti a to proto, že jsem s ním mluvil polsky. Mladý učitel s manželkou pozval mne jednou na oběd. Byla to asi neděle a pamatuji si, že mne pohostili bezvadnou hrachovou polévkou. Za dlouhou dobu jsem seděl u prostřeného stolu s čistým ubrusem a jedl jsem příborem. Byl to neobyčejný zážitek. Když jsem se vrátil k jednotce, dostal jsem vynadáno, že se někde flákám.

Naše družstvo bylo dobrým kolektivem. Ve volných chvílích jsme vyprávěli o sobě o různých zážitcích z války. Náš velitel nebyl mezi námi oblíben i když do naší činnosti nezasahoval. Vyprávěli o něm, že se před každou bitvou někde ztratí a objeví se zase, až se situace uklidní. Prý byl již těžce zraněn a to mělo vliv na jeho chování.

Začínalo jaro a klid a bezstarostnost u Podhajců byla přerušena příchodem Němců. Náš prapor byl přemístěn na přední okraj obrany na západ od města. Naše družstvo vybudovalo spojení mezi štábem praporu a veliteli rot. Pokud nás bylo dost, tak jsme se střídali po 12 hodinách ve službě u telefonu. Štáb praporu měl 3 důstojníky: velitele/ kombata- zkrátka komandír bataliona/ náčelníka štábu , který neustále něco psal a politruka tj. politického komisaře, který za nic nezodpovídal a do všeho mluvil. Při jedné službě ve štábu praporu jsem byl svědkem ostré výměny názorů mezi velitelem praporu a politrukem. Politruk navrhoval veliteli, jak by měl zlepšit bojovou morálku vojáků a velitel mu doporučoval, aby své názory šel přednášet vojákům do zákopu. Bylo mi jasné, že se velitel se svým politrukem nesnášel a také se neřídil jeho radami. Velmi obtížné bylo konání služeb v noci, kdy všichni důstojníci zalehli k spánku. Pochopitelně oblečení, ve vysokých botách, připraveni na všechno. Spojář obvykle dostal rozkaz, že za žádných okolností nesmí usnout. V opačném případě bude příslušně

potrestán. V místnosti obyčejně bylo teplo, od rot nikdo nevolal, nebylo nic na čtení a ubránit se spánku bylo velmi těžké. Zaměstnával jsem se tím, že jsem sehnal papír a pomalu, krasopisně jsem opisoval staré noviny.

Za několik dní jsme se zase přemísťovali na jiný úsek fronty blíže k Podhajcům. Šel jsem za povozem, naloženým spojovací technikou a setkal jsem se se zbytkem naší české jednotky. V jednotce jsem poznal několik volyňských Čechů z bývalého našeho českého oddílu. Prohodili jsme několik slov a museli jsme zase pochodovat, každý jiným směrem. Bylo to moje poslední setkání s krajany z Volyně.

Odpoledne jsme přijeli k malé osadě. Asi 3 nebo 4 domky v údolí. V nedaleké vzdálenosti bylo slyšet kulometní palbu a výbuchy granátů a min. Podle rychlé kadence jsem usuzoval, že střílí německé kulomety. Zašli jsme do jedné chalupy, kde bylo několik místních občanů a několik sovětských vojáků. Měli dobrou náladu a družně se bavili. Četař, vedoucí komsomolské organizace praporu vyprávěl, jak naše jedna rota vlákala německý oddíl do léčky a pak jej zničila. Místní obyvatelé tomu věřili a vyptávali se na detaily a my vojáci jsme se poťouchle usmívali, protože historka vyprávěná četařem byla výmyslem na povznesení bojové nálady. Když debata začala vážnout, přistoupil ke mně a řekl, že mne navrhne, abych byl přijat do komsomolu, ale že to má ještě čas. Musím se osvědčit.

Nevím, kdo vydal rozkaz, že mám navázat spojení s pěchotou, která prý blízko nás na kopečku bojuje s fašisty. Nad splněním rozkazu jsem nepřemýšlel. Vzal jsem na záda buben s telefonní kabelem, do jedné ruky pušku a do druhé telefonní přístroj a vydal jsem se směrem, odkud jsem slyšel palbu pěchotních zbraní. Při pozorování terénu jsem nikde neviděl naše nebo německé vojáky. Když jsem ušel asi 300m, začaly kolem mne intenzivně hvízdát kulky. Usoudil jsem, že jsem byl zpozorován Němci a že mne ostřeluje jejich kulomet. Zalehl jsem a dopředu jsem se pohyboval plížením. Před sebou jsem pozoroval obdélník pole, na kterém byly kopky hnoje. Usoudil jsem, že za kopkami bude dobrý úkryt před nepřátelským kulometem, který neustával v palbě. Když jsem se doplížil k první kopce hnoje, zalehl jsem za ni a rozhodl jsem se, že dál postupovat nebudu. Nikde jsem neviděl sovětskou pěchotu s kterou jsem měl navázat spojení. Napojil jsem telefonní přístroj na telefonní drát, který se z bubnu rozmotával a sdělil jsem veliteli, že dále již nemohu postupovat, že jsem v kulometní palbě a že žádnou naši pěchotu nikde nevidím. Odpověď byla jednoznačná. Postupuj dále, musíš navázat kontakt s pěchotou. Já jsem už byl přesvědčen, že tam nikde není naše pěchota. Rozhodl jsem se, že budu postupovat mezi kopkami hnoje na konec pole, tj. asi 100m a pak se uvidí. Palba z kulometu neustávala a hvízdokulek mi říkal, že mne asi velmi dobře vidí. U poslední kopky hnoje jsem usoudil, že další postup v nekrytém poli bude znamenat moji smrt. Rozhodl jsem se, že se zase spojím s velitelem, vyličím mu situaci, ale na 99% jsem očekával, že zase dostanu rozkaz

postupovat dále k pěchotě. Když jsem navázal spojení a začal jsem vykládat o palbě z německého kulometu, byl jsem přerušen a velitel mi nařizoval, abych se co nejrychleji vrátil. Jinak, že mi ujedou, musí ustupovat. Vrácení bylo obtížnější než postup vpřed. Jde to, že při postupu vpřed, kabel z bubnu se rozmotává automaticky a při návratu jsem musel kabel na buben namotávat. Rychle jsem musel otáčet klikou bubnu. Neustále se opakovaly dávky z nepřátelského kulometu a hvízdot kulek mne nutil k plížení. Snažil jsem se postupovat, co nejrychleji, ovšem značně mne zdržovalo namotávání linky. Nenapadlo mne linku nechat ležet a rychle se zachraňovat a vzdalovat se od palby německého kulometu.

Asi 200m od našeho povozu jsem se mohl zvednout a jít rychlým krokem a současně namotávat na buben linku. Po mém návratu jsme buben a telefonní přístroj naložili na povoz a rychle jsme jeli k městu. Cestou mi můj spolubojovník- spojař řekl, že je poznat, že Čech uvažuje a koná jinak než Rus. On , kdyby byl na mém místě, tak by se nepáral s namotáváním telefonní linky na buben. Všechno by nechal a snažil by se, co nejrychleji uniknout z nepřátelské palby. Já jsem se divil, kde se ztratila naše pěchota, s kterou jsem měl navázal spojení. Tentýž voják mi vysvětlil, že tam někde, kam mne poslali, žádná pěchota nebyla a že jsem byl obyčejným průzkumníkem. Velení chtělo zjistit, jak daleko jsou Němci a jaká je jejich palebná síla. Tento způsob průzkumu, kdy se proti nepříteli vyšle jeden voják pod nějakou záminkou, končí obyčejně smrtí vojáka- průzkumníka. Byl jsem rád, že jsem zůstal živ, ale bylo mi z toho smutno, že mne chtěli obětovat za cenu oddálení vlastního střetu s Němci. Ovšem zákony války jsou neúprosné a s nikým se nemazlí.

Ve městě Podhajoy velitelství praporu se umístilo do budovy farního úřadu, vedle katolického kostela na náměstí. V jedné místnosti byl štáb praporu a v kuchyni jsme byli spojaři a také mezi námi se objevila naše zdravotnice. Kněz s kuchařkou se přestěhovali do dalších místností fary. Večer jsem viděl, že kněz s kuchařkou přišly za velitelem praporu a něco vzrušeně mu říkali. Potom velitel přišel do naší místnosti a ptal se nás, jestli nevíme, kdo otevíral kredenc, z kterého se ztratily nějaké věci. Sdělili jsme, že kolem kredence se motala zdravotnice. Načež velitel nechal prohledat zdravotnický povoz, ve kterém se našly ukradené přístroje. Velitel přístroje vrátil a omluvil se. Měl naše sympatie. Jak byla potrestána zdravotnice jsme se již nikdy nedověděli, protože druhého dne bylo zase všechno jinak.

Asi o půlnoci dostal náš prapor rozkaz vyčistit od Němců nedalekou vesnici na sever od města. Velitelem útočícího praporu byl pověřen podporučík a to proto, že místo 400 mužů, prapor měl jen 20. 1.rota měla 12bojovníků, 2.rota neexistovala a 3.rota měla jenom 8 bojovníků. V noci, ve tmě postupovalo k neznámé vesnici 23 mužů. 1 velitel, 20 pěšáků a 2 spojaři. Šli jsem polní cestou přes louku. Vesnice byla vzdálena od okraje města asi 200m. Němci nás nečekali a jejich strážníci asi spali. V klidu jsme vešli mezi domky a až potom nás někdo upozoroval a rozpoutala se přestřelka z pěchotních zbraní. Ve tmě byla situace

nepřehledná a náš prapor se dal na ústup. My jsme neměli světlice, ale bylo nepochopitelné, proč Němci si na nás neposvítili. Poučen z předešlého případu, již jsem tel. kabel nemotal na buben, ale ustupoval jsem společně s pěšáky a linku jsem nechal svému osudu. Vrátili jsme se do budovy štábu praporu, kde již byl náš velící podporučík, který zdůvodňoval příčiny ústupu z vesnice. Velitel praporu chvíli poslouchal podporučíka a zdálo se, že ho chápe, ale z nenadání začal nadávat podporučíkovi. Nejslušnější slovo z nadávek bylo zbabělec. Nařídil, abychom se do vesnice vrátili. Už se rozednívalo, když jsme vstoupili do vesnice. Byli jsme překvapeni, že nás nevitají německé kulometry. Po nočním střetu Němci také ustoupili z okraje vesnice. Byl to oboustranný ústup ve tmě. Naše pěchota se rozmístila mezi domky na zahradách. Já jsem napojil telefonní přístroj na linku, kterou jsem tam v noci zanechal a nahlásil jsem do štábu, že jsem obsadili okraj vesnice. Za krátkou dobu nás Němci zpozorovali a rozpoutala se přestřelka z pěchotních zbraní. Náš postup byl znemožněn, ale přesto jsme byli přesvědčení, že vesnici od Němců vyčistíme. Velmi nepříjemná pro nás byla palba z německého kulometu, který byl umístěn na nedalekém kopečku. Náš podporučík a dva spojaři jsme zalehli za malým cihlovým domkem, odkud jsme pozorovali činnost německého kulometu. Podporučík mi nařídil, abych se spojil s minometnou četou a vyžádal palbu na německý kulomet. Moje žádost byla odmítnuta s tím, že minomety nemají náboje- miny. Do našeho dohadování vstoupil náš podporučík, kterému velitel minometů slíbil, že vypálí několik min na Němce. Dlouho to netrvalo a vedle německého kulometu vybuchla mina. Hlásil jsem, že to bylo dobré, ale že kulomet nebyl zasažen a že je nutno cílit asi 20m doprava. Výbuch druhé naší miny jsem již nezaregistroval. Německé dělostřelectvo zahájilo mohutnou palbu na naše postavení. Jeden granát vybuchl přímo v domku, za kterým jsme byli ukryti. Padaly na nás tašky a cihly. Za límcem jsem měl plno drobných skleněných střepin z rozbitých oken. O obyvatele domku jsme se nezajímali. Podporučík utíkal k vedlejšímu domku, kde byli naši vojáci a já jsem se snažil navázat spojení se štábem praporu. Spojení bylo přerušeno a tak můj spolubojovník- spojař, který byl starší věkem i služebně, nařídil mi, abych šel hledat závadu na lince, poněvadž se domníval, že byla přerušena předešlou dělostřeleckou palbou. Šel jsem příkopem vedle silnice a závadu na lince jsem nikde nepozoroval. Musím dodat, že se to všechno odehrávalo po rozednění za dobré viditelnosti. Zaslechl jsem hukot nějakých motorů a viděl jsem, že od západu se blíží k okraji města německé tanky a za nimi postupuje německá pěchota. Bylo to ve velké vzdálenosti ode mne /asi 1km/, ale zřetelně jsem viděl, že pěchota ani tanky nestřílí a to znamená, že naše jednotky nekladou žádný odpor. Utíkal jsem tedy na faru na naše velitelství. Na náměstí před farou byl velký zmatek. Některé povozy byly v pohybu a některé se teprve připravovaly k odjezdu. U jednoho povozu stál mladý, opilý důstojník, který něco vykřikoval, nadával, jako by chtěl zastavit ústup našich povozů. Já jsem ho ignoroval a šel jsem na štáb. Byl jsem udiven, když jsem zjistil, že na faře nikdo není. Závada spojení nebyla zapříčiněna poruchou na lince, ale tím, že štáb nás odpojil a dal se na útěk, aniž by dal nějakou zprávu nižším jednotkám. Velitel praporu, který nadával před

několika hodinami podporučíkovi, že je zbabělec, sám zbaběle utíká a své vojáky nechává svému osudu. Politruk se rovněž nerozloučil se svými vojáky. Hledal jsem nějakého spojaře s telefonním přístrojem za účelem spojení se na linku a navázání spojení s pěchotou. Nikoho jsem nenašel. Všichni se dali na ústup. Opustil jsem prázdnou faru a přidal jsem se k ustupujícím jednotkám.

Maršál Žukov ve svých „vzpomínkách a úvahách“ uvádí: „Jak později z ukořistěných dokumentů vyšlo najevo vytvořilo velení skupiny armád „Súd“, značnou skupinu německých vojsk, mezi nimiž byli 9.a10.tanková divize SS a 4.dubna zasadilo naši vnější frontě z prostoru Podhájců silný úder. Když dezorganizovala obranu 18.sboru 1.gardové armády, vyrazila tanková skupina nepřítele do prostoru Bučače vstříc svým jednotkám probírajícím se z obklíčení“.

Faktem je, že v tu dobu maršál Žukov, ani my jsme nevěděli, že nás ženou esesáci. Silnice z Podhajcu směrem na Monastiriska a na Bučač byla přeplněna povozy a vojáky. Přidal jsem se k nějakému neznámému vojákově ruské národnosti. Řekl mi, že je dělostřelec. V první vesnici, kterou jsme procházeli zašli jsme do ukrajinské chalupy a poprosili jsme starší ženu o nějaké jídlo. Já jsem od večera nic nejedl. Dostali jsme mléko a chleba, posadili jsme se ke stolu a spokojeně jsme hodovali. V tom jsme uslyšeli hukot nějakých letadel. Hospodyně se vylekaně, tázavě se na nás dívala a můj kamarád po krátkém naslouchání znalecky pronesl:“ Eto naši.“ Jenže za malou chvíli začali dopadat na ustupující jednotky letecké bomby. Ukrajinka utekla někam do sklepa a my jsme pokračovali v jídle. Z naší strany to nebylo nějaké hrdinství nebo frajeřina, ale otrlost frontových vojáků. Až jsme všechno snědli, vydali jsme se na další pochod. Ustupovali jsme na jih a to celý den. Nikdo se nepokoušel nás zastavit. Občas nás znepokojovaly nálety německých letadel. V noci jsme ústup přerušili a zalehli někam ke spánku. Druhý den dopoledne začalo naše velení organizovat obranu. Do zákopu museli jít všechny druhy vojáků: kuchaři, spojaři, dělostřelci apod. Tam jsem se také setkal se zástupcem velitele našeho spojovacího družstva. Na nic jsem se ho nevyptával, kde jsou ostatní a on také se neptal, kde jsem se tam objevil. Asi kolem poledne objevily se německé tanky a začali nás obklíčovat. Po krátkém boji zase jsme zmateně ustupovali. Další den se to zase opakovalo a myslím, že to bylo u městečka Monastyryska. Tak se to opakovalo několik dnů. Krátký boj, pokus o zastavení Němců a neorganizovaný ústup. Neměli jsme dělostřelectvo, tanky, ani nás nepodporovalo naše letectvo.

Nepamatuji si již kolik dní jsme ustupovali. K večeru nás šlo asi 7 vojáků a každý byl od jiné zbraně od jiného útvaru. Již ve tmě jsme přišly k nějaké vesnici a hned v prvním domku jsme se chtěli ubytovat na nocleh. Do domku jsem vstoupil poslední a zjistil jsem, že pro mne není již nikde místo na ulehnutí ke spánku. Rozhodl jsem se, že půjdu hledat nocleh v další chalupě. Když jsem chtěl opustit dvorek hospodářství a otevřel jsem úzkou branku ve vysokých dřevěných vratech, uviděl jsem ve tmě na silnici pobíhat od stromu ke stromu nějaké postavy. My

jsme byli v tu dobu oblečení do dlouhých zimních plášťů a na hlavách jsme nosili čepice ušanky. Postavy ve tmě měly na hlavách přilby a byly oblečeny do maskovacích oděvů. Německý maskovací oděv byl s kapucí, v zimě byl bílý a když se sníh ztratil oblek se obrátil na ruby a měl zelenou nebo jinou maskovací barvu. Němci neměli přetažené kapuce přes hlavu a proto, když se některý voják otočil ke mně zády, měl na zádech u hlavy bílý trojúhelník. Přesto, že byla velká tma, byl jsem si jist, že do vesnice vstupují Němci a když jsem zaslechl německou řeč, okamžitě jsem zavřel vrátka a šel jsem vzbudit spolubojovníky. Opustili jsme domek a postupovali zahradami za hospodářskými budovami. Mezi tím na silnici se ozvala střelba se samopalů. Němci asi narazili na naše opozdilce. Naše skupina se ve tmě rozutekla. Já jsem se dostal k nějakému většímu potoku. Neměl jsem v úmyslu hledat most, poněvadž jsem předpokládal, že na silnici a na mostě budou již Němci a tak jsem se rozhodl, že potok přeskočím. Jenže můj odhad ve tmě byl špatný a já jsem spadl do vody. Než jsem se vyhrabal na druhý břeh, byl jsem téměř po pás mokrý. Prošíváné, vatované kalhoty byly nasáklé studenou vodou. Noc byla velmi studená a tak abych se zahřál zrychlil jsem chůzi. Šel jsem nějakou polní cestou. Přicházel jsem k domkům nějaké vesnice. U silnice na nějakých kládách seděli nějaké postavy. Byli to 2 mladí vesničané, kteří museli poznat, že se k nim přibližuje voják s puškou, ale přesto zůstali klidně sedět. Na můj dotaz, koho vyhlíží v noci, odpověděli, že se jim nechce spát. Dále mi řekli, že ve vesnici nejsou Němci ani Rusové. Přešel jsem spící vesnici a nad ránem jsem byl v další, kde byl nějaký štáb. Štábním důstojníkům jsem řekl, odkud přicházím a kde jsou již Němci. Podobných vojáků jako já tam bylo více a každý tvrdil něco jiného. V teplé místnosti jsem se svlékl a mohl jsem se trochu dosušit. Ráno jsme dostali trochu jídla a šli jsme hledat náš pluk. Bylo nás asi 15 a blížili jsme se k silnici Monastyryska- Bučač, kde podle velení štábních důstojníků se měl nacházet náš pluk. V dálce jsme viděli nějakou vesnici a slyšeli hukot nějakého motoru. Pochopitelně, že jsme nemohli rozeznat, zda jde o německé nebo sovětské vozidlo. Zůstali jsme stát. Potom jeden odvážlivec vykročil k vesnici. Asi 30m za ním jsem se vydal já. Když jsem se ohlédl, viděl jsem, že ve vzdálenosti asi 50m za mnou postupuje celá skupina. Ve vesnici nikdo nebyl, žádné vojsko i když jsme byli na hlavní silnici. Náš oddíl se rozdělil na tři skupiny. Jedni šli doprava na Bučač, druzí doleva na opačnou stranu a třetí šli se vyspat. K těm jsem patřil také já, protože jsem celou noc nespál a nebyl jsem ještě úplně suchý. Odpoledne po vyspání jsme se vydali hledat naše prapory a pluky. Měl jsem radost, když jsem potkal náš spojovací koňský potah, na kterém vedle vozky seděl velitel spojovacího družstva. Dostal jsem pokyn, abych si přisedl a jeli jsme k nějaké jednotce, kde byl další náš spojař. Ostatní jsem neznal. Neznal jsem také nikoho z přítomných důstojníků. Za vesnicí byly zákopy naší pěchoty a já jsem byl určen konat službu telefonisty v přední linii u velitele roty. Noc byla klidná, Němci neútočili. Ráno jsem byl vystřídán a šel jsem se vyspat.

Odpoledne jsem šel zase vystřídat spojaře do přední linie. Šel jsem hlavní cestou velké vesnice a když jsem míjel boční ulici, rozhodl jsem se, že do této boční ulice

zajdu. Předpokládal jsem, že v boční ulici nejsou vojáci a že tam dostanu něco lepšího na jídlo. V domě do kterého jsem zašel bylo několik chlapců a děvčat. Začali se mne vyptávat odkud jsem, jak dlouho jsem na frontě a mezi tím jsem dostal něco najíst. Jak dlouho jsem se zdržel nevím, protože jsem neměl hodinky, ale odcházel jsem spokojený po všech stránkách. Když jsem byl asi 20 kroků od hlavní ulice, mé uspokojení přerušilo volání nějaké babičky: „Vojáku kampak jdeš? Tamhle jsou Němci.“ Ušel jsem ještě několik kroků a zpozoroval jsem, že příkopem kolem hlavní silnice jde německá pěchota. Musel jsem se rychle rozhodnout, co udělám. Němci mne neviděli a tak jsem utíkal k blízkému stohu slámy, do které jsem se zahrabal. V době, kdy jsem šel do boční ulice a také když jsem se vracel, neslyšel jsem žádnou střelbu, žádný boj. To znamená, že naše jednotky ustoupily bez boje a já jsem měl tu smůlu, že jsem to nezaregistroval a dostal jsem se mezi Němce. Když jsem odcházel na vojnu a na frontu, tak jsem měl předsevzetí, že nikdy za žádných okolností nepůjdu do německého zajetí. Bylo všeobecně známo, že Němci velmi špatně zacházejí se zajatci a že velké množství zajatců zemřelo hlady. Bylo také známo, že Němci zajatce likvidovali přímo na frontě. Před několika dny jsem poslouchal vyprávění jednoho vesničana, Ukrajince, že u nich před týdnem již byli sovětští vojáci. Po jejich ústupu, jeden nemocný voják zůstal ležet v chalupě na lavici. Přišli k němu Němci a žádali aby se zvedl. Voják byl v takovém stavu, že se nemohl pohnout a tak Němec vytáhl pistoli a střelil ho do hlavy. Neměl jsem důvod tomuto Ukrajinci nevěřit. Určitě měl bych o tom pochybnosti, kdyby o tom vyprávěl politruk. U tohoto vyprávění byla celá rodina. Někteří členové rodiny ukazovali místo, kde voják byl zastřelen a vytýkali nám, sovětským vojákům, že se málo kryjeme a hazardujeme životem. Tvrdili, že skupina sovětských vojáků, která před několika dny ustupovala před Němci, vůbec se nekryla, v klidu odcházela i když Němci na ně stříleli. Tomu jsme věřili, protože frontový voják se nechová podle představ civilisty, který má strach z každého výstřelu.

Do zajetí jsem nechtěl, ale bojovat s velkou přesilou Němců by znamenalo zvolit si smrt a to jsem také nechtěl. Viděl jsem jednoho hrdinu, jak se brání přesile Němců. Jednoho kapitána, který zabloudil, chtěli Němci zajmout živého. Všichni jsme pozorovali, jak se kolem něho stahuje kruh Němců a on s pistole na ně střílí. Žádného Němce netrefil a posledním nábojem se trefil do hlavy. Potom jsem poznal, že takových hrdinských činů hodně nebylo.

Ležel jsem tedy ve stohu slámy a uvažoval, zda se z toho dostanu. Německá pěchota zřejmě postoupila dále, poněvadž ke stohu přišli němečtí kolegové – spojaři. Neviděl jsem je, ale zřetelně slyšel, jak podávají nějaká hlášení. Byli jsme od sebe vzdáleni jen několik metrů a bál jsem se, abych se nějak neprozradil, třeba zakašláním. Mezi tím vesnici začalo ostřelovat sovětské dělostřelectvo. Proti výbuchům granátů můj úkryt nebyl nejvhodnější. Jenže Němci postupovali dopředu a tak jsem se dočkal i odchodu německých spojařů. Za nějakou dobu jsem usoudil, že je kolem mne klid a proto jsem se vyhrabal ze slámy a přeběhl

do stodoly. Tam jsem se ukryl do slámy nebo do vymláčeného obilí. Nevěděl jsem, co budu podnikat dále.

K večeru přišel do stodoly rolník, majitel stodoly a řekl: „vojáku vylez ven, já o tobě vím, viděl jsem tě.“ Byl jsem nemile překvapen a očekával jsem, že bude žádat, abych se vzdal Němcům.

Řekl jsem mu, že jsem Ukrajinec a že bych nechtěl do zajetí. Navrhl mi, že za můj stejnokroj a plášť mi dá civilní šaty a zařídí mi úkryt. Pochopitelně jsem se vším souhlasil i když jsem očekával nějaký podraz. Jinak to nešlo. Donesl mi tedy do stodoly staré rozbité šněrovací boty, velmi staré kalhoty, nějaké plátěné na modro obarvené sako. Za plášť jsem nic nedostal. Po převlečení mne převedl ze stodoly do chalupy. Pro každý případ z osobních věcí jsem si ponechal vojenský průkaz. Obával jsem se, že v případě zadržení v civilním obleku bez dokladu, mohou mne Němci pokládat za partyzána a to by znamenalo smrt zastřelením nebo spíše oběšením.

V chalupě jsem se dočkal dalšího překvapení, když mi můj hostitel řekl, že u něho nemohu zůstat. Vesnice je prý plná Němců a někdo by ho mohl udat, že přechovává německého vojáka. Navrhl mi, že můžu být u sousedky, která je sama a že se budu vydávat za jejího syna. S návrhem jsem musel souhlasit. U sousedky jsem byl asi 2 dny. Babička mi poskytla skromné jídlo a ubytování. Z chalupy jsem nevycházel a babička se mnou téměř nemluvila, na nic se mne nevyptávala, měla asi z toho všeho veliký strach. Pochopil jsem, že babičce se tato hra na syna nelíbí a že jí asi byla vnucena. Zřejmě na popud babičky, přišel za mnou můj zachránce, který mne převlékl do civilu a sdělil mi, že zde nemohu zůstat, protože ves je plná Němců a někdo by mne mohl udat. Proti tomu nemohl jsem mít námitky. Navrhl mi, abych šel do sousední vesnice k jeho zeti. Řekl mi jeho jméno a popis, kde asi bydlí. Já jsem už ničemu nevěřil. Očekával jsem, že mě Němci zadrží a možná i popraví, ale jinou možnost jsem neměl, musel jsem jít. S velkou obavou jsem se vydal na cestu. Šel jsem vesnicí mezi německými vojáky, potom podle pokynů, které mi dal hospodář jsem odbočil vlevo do boční ulice na jejíž konci stál na stráži německý voják. To jsem nečekal a můj „zachránce“ mi zatajil, že kolem vesnice jsou německé stráže. Kdybych se vracel, bylo by to podezřelé a tak jsem šel přímo k vojákovu a uvažoval jsem, co asi budu dělat až k němu přijdu a až mne požádá, abych mu předložil nějaký osobní průkaz. Na nic kloudného jsem nepřišel, ale když jsem přicházel k vojákovu oslovil jsem ho německy „mohu jít dále“ nebo tak nějak. Mladý německý voják byl tak překvapen, že mi odpověděl „ja, ja“ a já jsem byl zachráněn. Tak lehké překonání této překážky jsem nečekal. Strážní voják měl asi úkol kontrolovat, kdo do vesnice přichází. Němci se asi obávali nějakého přepadení partyzánů.

Cestou jsem uvažoval, zda zeť, ke kterému jdu vůbec existuje, zda ho najdu a proč jsem musel odejít z vesnice. Ukrajinci, který mne převlékl, zůstala ve stodole také

puška a on se asi obával, že bych to mohl Němcům vyzradit, kdyby mne zatkli a vyslýchali.

Ve vesnici, do které jsem vstoupil, nebyli Němci. Byl jsem mile překvapen, když první vesničan, kterého jsem potkal mi řekl, kde bydlí mnou hledaný zeť. Vstoupil jsem do chalupy a řekl mladému muži, že mne posílá jeho tchán z vedlejší vesnice a že by měl mi nějak pomoci. Nebyl jsem odmítnut, ale mladá rodina nebyla nadšena mým příchodem. Byl jsem u nich několik dnů. Rodina byla chudá jako převážná většina Ukrajinců. Jedli jsem chleba z kukuřičné a pšeničné mouky, který se hodně drolil. Obědvali jsme mléko s kukuřičnými drobkami. Vesnice byla bez německých vojáků, ale usoudil jsem, že jsem zde na obtíž, že zde zůstat na delší dobu nemohu a proto jsem se rozhodl, že půjdu někam směrem na sever. Věděl jsem, že na severu sovětská vojska postoupila daleko na západ a proto jsem předpokládal, že se přiblížím frontě. Také jsem předpokládal, že někde na severu mohu narazit na nějakou českou vesnici. Vzhledem k tomu, že jsem neměl žádný civilní doklad, nemohl jsem jít normálními cestami, které spojovaly vesnice. Šel jsem přes louky, pole, různými pěšinami. K večeru jsem došel k malému lesíku za nimž stály asi tři chalupy. Byly daleko od vesnice a jevily se mi jako ideální místo pro zakotvení. Po vstupu do jedné z chalup a po shlédnutí obrazů svatých jsem usoudil, že jsem v obydlí katolíků- Poláků. Prostředí jsem odhadl dobře, jenže majitel domku, Polák, byl tak mým příchodem vylekán, že mi odmítl poskytnout přenocování, i když jsem tvrdil, že jsem Polák. Ukrajinsky nebo polsky jsem mluvil stejně výborně. Po delším dohadování a prošení jsem dostal něco na jídlo, ale spát jsem musel jít do stodoly a zahrabat se do listí, které měl tam Polák uložené a připravené na podestýlku dobytka. Zjistil jsem, že mezi listím a slámou je podstatný rozdíl. V noci mi byla velká zima a celou noc jsem téměř nespál. Ráno jsem dostal trochu teplého jídla a šel jsem dál přes pole a lesy, cestou necestou. V dálce jsem zpozoroval velkou vesnici, ve které byl značný pohyb vojáků. Zpozoroval jsem také německou hlídku a tak jsem změnil směr pochodu a házel jsem rukou, jako že rozsévám obilí. Při bloudění po polích jsem narazil na malou ukrajinskou osadu. V chalupě, do které jsem zašel byli dva mladí, zvědaví ukrajinští hoši. Začali jsme rozhovor a za krátkou dobu jsem se jim svěřil, že jsem sovětský voják, který by nerad se dostal do německého zajetí. Probírali jsme různé možnosti, kde bych se mohl ukrýt. Chlapci mi navrhli, že mám jít do kopce k lesu a tam někde je osamělý domek a v něm osamělá nemocná žena. Předpokládali, že by mne možná přijala na výpomoc do hospodářství a bylo by to tam bezpečné.

Bylo odpoledne a na dvorku před chalupou se objevili dva němečtí vojáci, kteří sháněli vejčká a slepice. Ukrajinci tvrdili, že na prodej nic nemají a při tom dohadování oba vojáci vstoupili do chalupy. Jeden z nich pokoušel se mluvit ukrajinsky a při tom používal hodně českých slov. Ukrajinci nerozuměli jeho žvatlaninám a já jsem se chtěl předvést a dopustil jsem se velké nerozvážnosti. Začal jsem na Němce mluvit česky. Voják zapomněl na vejčká i na slepice a začal nadávat na Němce. Říkal, že je z Brna, pochází se smíšeného manželství. Otec

Němec, matka Česka. Již dva roky je v armádě a neví, jak se z toho dostat. Jmenoval se Bauer a napsal mi svou adresu do Brna, kde se po válce sejdem. On asi tušil, že nepatřím k místním Ukrajincům a pochopitelně mne se na nic nevyptával. Možná, že si myslel, že jsem nějaký rozvědčík. Druhý Němec stále ho přerušoval a chtěl vědět o čem to mluvíme. Bauer mu vždy něco nesouvislého řekl, ale nakonec, aby to nebylo podezřelé, musel besedu přerušit a odejít. Na tomto neuvěřitelném setkání bylo ještě zajímavé to, že německý voják Bauer měl na krku uvázaný červený šátek nebo šálu. Něco jako pionýrský šátek. Jeho adresu do Brna jsem si uschoval až do konce války, ale potom jsem se k tomu nedostal, abych do Brna zajel nebo napsal.

Po odchodu Němců nastala v chalupě trapná situace. Ukrajincům se moje počínání nelíbilo a začali se vyptávat jak to, že umím česky a co jsem s tím Němcem mluvil. Řekl jsem, že česky moc neumím, ale že jsem sloužil u Čechů na hospodářství jako pacholek u koní a tam jsem trochu pochytil češtinu. Asi mi moc nevěřili. Uvažoval jsem, že mezi nimi nemohu zůstat a tak jsem poděkoval za všechno a vydal jsem se na další pochod.

Rozhodl jsem se, že nebudu hledat osamělou chalupu u lesa, ale půjdu někam na sever. Ovšem to se mi nedařilo, protože všude bylo plno německých vojáků a když jsem se přibližoval k nějaké vesnici, pozoroval jsem německé hlídky. Bylo jaro, všechno vonělo jarem, bylo mi 21 let a mě se strašně chtělo žít a to proto, že jsem nemohl najít východisko z této hrozné situace. Můj osud závisel na náhodách, které jsem nemohl předvídat a měl jsem strach, že to nepřežiji, že mne nějaká hlídka zastřelí. Po zvážení všeho jsem se přece rozhodl, že se vrátím a budu hledat osamělou chalupu u lesa, kde se dá přežít nějakou dobu.

Chalupu jsem našel. V chalupě bydlela nemocná asi tuberačka žena neurčitěho věku. Byla bledá a neustále kašlala. Na můj dotaz, zda mne může zaměstnat, odpověděla kladně. Ráno mi řekla, co mám dělat a více jsme spolu nemluvili. Sekal jsem dřevo, poklízal jsem krávu, připravoval žrádlo, házel hnůj nebo sbíral na poli kamení. Na nic se mne nevyptávala. Kdo jsem, odkud jsem atd. Mi to nevadilo, jen jsem měl obavy, abych také nechytíl nějaké bacily a neonemocněl tuberkulózou. Jedné noci někdo klepal na okno a žádal, abychom otevřeli. Byli to 3 sovětsí vojáci, kteří se ukrývali v blízkém lese. Byli vymrzlí a hladoví. Měli podobný osud jako já, jenže neuměli ukrajinsky a nemohli přijít do styku s místním obyvatelstvem. Západní Ukrajinci byli nepřátelsky naladěni vůči Polákům, Rusům i Němcům. Prostě chtěli se osamostatnit, chtěli samostatnou Ukrajinu. Uvařil jsem jim hrnec brambor, které jedli s chlebem a zapíjeli mlékem. Když jsem je vyprovázel, řekli mi, že zase přijdou. Jejich záměr se jim už nepodařilo uskutečnit. Druhý den jsem byl na dvorku a viděl jsem jak na kraji lesa zalehl s kulometem německý voják. Za nějakou dobu objevila se skupina německých vojáků, která pročesávala les a naháněla sovětské vojáky směrem na kulomet, který je měl zničit. Bylo to jako hon na zajíce. Vzhledem k tomu, že

jsem byl civilista, němečtí vojáci prošli kolem mne bez zájmu. Kromě těchto německých vojáků k chalupě nikdy nikdo nepřišel, a proto jsem předpokládal, že o moji přítomnosti v chalupě na samotě nikdo nic neví. Najednou přišel za mnou nějaký Ukrajinec. Byl slušně oblečený a sdělil mi, že ví, že jsem sovětský voják a žádal mne, abych se přihlásil německým úřadům. Tvrdil jsem mu, mimo jiné, že jsem ukrajinský vlastenec a že se budu řídit jeho radami. Pochopitelně, že jsem nikam na žádný úřad nešel a návštěvu Ukrajince jsem nebral vážně. V tu dobu již nikdo Němcům nepomáhal a nedonášel. Pokládal jsem celou záležitost za hloupý žert a brzy jsem na to zapomněl. Ukolébalo mne také to, že na Ukrajině se ukrývalo statisíce bývalých sovětských vojáků o které se nikdo nestaral a nikdo je nevyzrazoval Němcům. Proč bych já měl mít jiný osud.

Za několik dnů po této návštěvě asi v 9 hodin jsem ryl zahradu. Když jsem se ohlédl, viděl jsem za sebou 2 německé vojáky a dále u lesa stál můj „známý“ Ukrajinec, který je za mnou dovedl. Jeden z vojáků s napřaženou puškou, přišel ke mně blíže a zeptal se „Rusiše soldat“. Odpověděl jsem, že jsem ruský voják. Vojáci mi udělali osobní prohlídku a už mne vedli jako zajatce. Předpokládám, že moje hospodyně ani nezaregistrovala, kdy a kam jsem se ztratil.

ZAJATEC

Vedli mne k lesu, kde byla větší skupina německých vojáků, asi 20 a mezi nimi byl další zajatý sovětský voják, ale byl v sovětské uniformě. Byl mi nějak povědomý, ale vzhledem k tomu, že byl neoholený, zašpiněný, tak jsem ho nepoznal. Já jsem byl v civilním oblečení a měl jsem vojenský doklad a on byl v sovětské uniformě a neměl žádný doklad, ani nárameníky a označení vojenské hodnosti.

Pochodovali jsme k vesnici a Němci na nás naložili lehké kulomety, které jsme nesli až k vesnici. Potom nás nechali na dvorku nějakého hospodářství, kde nás hlídal strážný. Chodili se na nás dívat vesničané a hlavně děti jako na nějakou pouťovou atrakci. V poledne jsme dostali dobrý vojenský oběd v zapůjčených německých šálcích. Vstup do zajetí se nezdál být špatný.

Odpoledne nás převedli a předali k nějaké vyšší jednotce. Tam nás převzal strážný se samopalem a se psem, velkým vlčákem. Nevím proč, ale strážný měl z nás velký strach a my také z něho. Postavil nás čelem ke zdi, museli jsme se rozkročit, ruce dát nad hlavu a dlaně položit na zeď. Strážný stál za námi a neustále cvakal se závěrem samopalu, který byl namířen na nás. Pochopitelně, že jsme se báli, aby do nás nevypálil dávku ze samopalu. Vlčák seděl a pozoroval nás celkem bez zájmu. Za nějakou dobu nás převzal další strážný, který nás přivedl do nějakého štábu, kde s námi sepsali protokol. Německý důstojník a písař pracovali při světle

svíček v bakelitových kelímcích, které jsem doposud nikdy neviděl. Vyptávali se nás, z které jsme jednotky, kolik nás bylo, kde jsme byli rozprášení atd. Večer umístili nás do nějakého chlívku, kde bylo trochu slámy, do které jsme se zahrabali a spali. Další den jsme strávili celé dopoledne v chlívě. Odpoledne předali nás dvěma vojákům, řidiči a snad závozníkovi nákladního auta, které se prázdné vracelo z fronty do zázemí. Vojáci se posadili do kabiny a nás nechali na korbě nákladáku. K večeru se nad námi objevila sovětská letadla, která ostřelovala z palubních zbraní projíždějící vozidla. Náš nákladák zastavil, oba vojáci vystoupili a nedaleko zalehli, když nám před tím prikázali, že nesmíme slézt z korby. Naše auto nebylo zasaženo a tak jsme po krátké přestávce mohli pokračovat v jízdě. Již za tmy jsme dorazili do nějakého města a byli jsme předáni polním četníkům, kteří na křižovatce řídili dopravu. Na prsou měli nějaké označení, které viselo na nějakém řetězu.

Jeden četník nás vedl zase někomu předat. Cestou ve tmě začal něco na nás křičet. Rozuměl jsem tomu „Ivan komt“, jako, že Ivan přichází a po vzoru četníka jsme zalehli. Byl to nálet malého sovětského letadla, zvaného „Kukuruznik“. Letadélko před cílem vypnulo motor a v tichosti přeletělo nad cíl a neočekávaně padaly z něho letecké bomby. V tomto případě spadly dvě bomby a potom jsme zaslechli, jak kdesi v dáli začal burácet letecký motor. Ve tmě jsme se našemu strážnému ztratili a tak nás přivolával „Ivan kom“. My jsme se neodvážili utéci a to vzhledem k tomu, že za útěk by byl trest smrti a také nevěděli jsme, kde jsme a nemohli jsme spoléhat, že budeme mít podporu u místního obyvatelstva. Nemohl jsem pochopit, jak strážný poznal, že nalétává sovětské letadlo, když ho nebylo slyšet. Voják byl vůbec nějak vylekaný a hovorný. Něco vykládal o tom, že desítky km utíkal před sovětskými tanky. Strážný byl rád, že jsme se mu neztratili a zavedl nás do domku, kde byli ubytováni němečtí vojáci. Když jsme vstoupili do místnosti, na posteli, která se zde nacházela, začal umírat starší Ukrajinec. Začal chroptět a k němu se začala sbíhat celá rodina. Za této situace, Němci se rozhodli, že nás odvedou někam jinam. Zavedli nás do nějaké školy, kde byli vojenské patrové postele a tam nás nechali dvěma vojákům. Ti nám dovolili lehnout na strožoky /slamník/, sami zalehli na postele, pod pokrývky zasunuli samopaly a zhasli světlo. Já jsem spal dobře celou noc a Němci asi také i když se možná střídali ve spánku. Ráno nás zavedli do nějakého kina, kde nás bylo asi 30 zajatců. V dalším dnu převedli nás do improvizovaného zajateckého tábora za ostnaté dráty. Bylo nás tam asi 200.

Zde jsme byli odděleni zvláště od zajatců důstojníků, kteří byli lépe ubytováni, měli lepší jídlo a také nosili na prsou vyznamenání a řády. Byl to průhledný způsob jak odhalit všechny důstojníky a potom je odvézt do Německa a nějakým způsobem likvidovat. Můj kamarád, s kterým jsem byl zajat a který neměl u sebe žádné doklady a označení vojenské hodnosti, jak jsem již uvedl, byl podporučíkem, s kterým jsem šel dobývat vesnici u Podhajců a kterému velitel praporu vynadal do zbabělců apod.

Tento mladý důstojník byl mezi námi obyčejnými vojáky a když viděl vedle za ostnatým drátem důstojníky a řády na prsou a jak dostávají lepší jídlo, s nikým se neporadil a šel za velitelem tábora, hlásil se jako důstojník a žádal o převedení mezi důstojníky. Němci mu nevěřili a proto se odvolal na mne. Byl jsem předvolán k veliteli tábora a dosvědčil jsem, že je to důstojník z mého praporu. Věděl jsem, že je to jeho velká životní chyba, ale bylo již pozdě. Nemohl jsem mu to rozmluvit. Bylo zajímavé, že po celou dobu, co jsme byli oba zajatí, tento mladý důstojník vůbec se mnou nekomunikoval, na nic se mne nevyptával a nic mi neříkal o sobě. Nevěděli jsme o sobě nic. Nemluvili jsme ani o naší jednotce.

Do toho tábora také přivezli sovětského plukovníka, majora a jejich řidiče. Řidič nám vyprávěl, že někde u Bučače zabloudili, přešli frontovou linii, vjeli mezi Němce a než se rozkoukali, byli obklíčeni a zajati. Jídla bylo stále málo, na práci jsme nechodili. Jen v jednom případě jsme vykládali nějaké bedny z nákladních aut za dozoru stráží SS.

Nevím kdy a kam odvezli důstojníky. Nás, prosté vojáky, odvezli na nějaký velkostatek, který byl daleko od vesnic, uprostřed polí. Spali jsme ve chlévě na slámě, dostávali jsme velmi málo jídla a museli jsme velmi těžce pracovat při kopání hlubokých jam na ukládání munice. Situace byla zoufalá. Na oběd jsme dostávali polévku, ve které bylo trochu brambor a nakrájené kopřivy. Ráno trochu chleba a nějaká teplá voda. Potom k nám přijížděla nákladní auta, která jsme vykládali a prosili jsme řidiče o kousek chleba. I když to byli vojáci, většinou nám podali krajíc chleba. Měli s námi soucit. I když po práci jsme byli hodně unavení, nedalo se spát, protože jsme byli hodně zavšiveni. I když jsem se snažil, způsob likvidace vši jsem nemohl najít. Uvažoval jsem o útěku. Kolem statku bylo všude vysoké obilí a tak jsem uvažoval, že útek se může vydařit. Neuvažoval jsem o tom, že mne mohou při útěku chytit a zastřelit. Pro mne byla situace naprosto nesnesitelná.

Jednoho dne po práci, podařilo se mi využít nepozornosti strážného a skrýt se v nedalekém vysokém obilí. Potom jsem šel polní cestou mezi lány. Byl jsem svoboden. Přišel jsem k rolníkovi, který s koňským potahem pracoval na poli. Řekl jsem mu, že jsem utekl z německého zajetí. Chtěl jsem, aby mne poradil, kde se zde dá přežít. Rolník mi doporučil, abych šel do nedalekého lesa a tam narazím na „chlopce“, hochy. To znamenalo, že mám jít mezi banderovce. Ptal jsem se, jak je to daleko a zda mi nedá na cestu něco na jídlo. Ukrajinec byl spokojen a dal mi svou svačinu. Pochopitelně, že v žádném případě jsem nechtěl jít mezi banderovce. Uvažoval jsem, zda se nenajde nějaké jiné východisko. Neměl jsem žádný doklad a potulovat se mezi Němci bez dokladu bylo také nebezpečné. Jak jsem se rychle rozhodl o útěku, tak jsem se zase rychle rozhodl k návratu. Uvažoval jsem, že pokud mne spatří při návratu, tak se nějak na něco vymluvím. Ovšem dopadlo to dobře. Můj návrat nebyl zpozorován. O mém

odchodu a návratu nevěděl také žádný zajatec. Nevím proč, ale mezi námi byla nedůvěra a nikdo se nikomu nesvěřoval se svými pocity.

Potom nás zase převezli do města a ubytovali zase na velkostatku na kraji města. Na práci jsme chodili na nádraží vykládat vagóny. Někdy jsem vykládali vagón s potravinami. Měli jsme polní kuchyni a kuchaře dělal Rus-vlasovec, který nám zajatcům neustále nadával, ale snažil se vařit dobře. Kousek od nás byli ubytovaní Arméní, kteří se dali naverbovat do německé armády.

Měli německé uniformy jako Vlášovci a myslím, že vykonávali strážní službu. Neměli jsme možnost spolu mluvit. Když jsme pochodovali ráno na nádraží pozorovali jsme ulici a chodník, zda někde neleží nedopalek cigarety. To se sbíralo, přebalovalo a kouřilo.

Jedné noci se uskutečnil nálet sovětských letadel na nádraží a jeho okolí. Vzbudili nás výbuchy bomb a proto jsme opustili stodolu a rozptýlili jsme se po nádvoří. Letadla zavěsila na padácích nad nádražím velké světlice a bombardovala sklady a budovy nádraží, kde vznikl velký požár a došlo také k výbuchu sudů s pohonnými látkami. Jedna bomba zasáhla roh budovy, kde byli ubytováni Arméni. Myslím, že to byl úspěšný nálet. Druhého dne jsme kopali v zahradě vedle stodoly letecké kryty.

Další nálet na toto město se za mého pobytu neuskutečnil. Mám vzpomínku na lepší událost, kdy naše polní kuchyně dostala k zpracování a uvaření mladé hříbě. Mladé, krásné hříbě v nestřeženém okamžiku vběhlo před lištu sekačky na trávu a byla mu useknuta část zadní nohy. Aby se netrápilo, někdo ho usmrtil a přivezl do zajatecké kuchyně. Zajímavé bylo, že ani Němci ani Ukrajinci neměli zájem o výbornou koninu.

Moje koupel ve studené vodě v měsíci dubnu se projevila tak, že mi onemocněla levá noha. Kolem kotníku a výše se objevily nějaké vředy nebo velké boláky. Německý zdravotník dával mi nějakou mast a nohu ovazoval. Vzhledem k tomu, že jsem nemohl pracovat, velmi špatně se mi chodilo a proto jsem byl odeslán do zajatecké nemocnice ve městě Drohobyč.

Nemocnice byla ve velké věznici, kterou vybudovaly asi v 10.století rakouské úřady. Od roku 1920 nemocnice patřila Polákům, kteří zde věznili své politické odpůrce, hlavně Ukrajince ze západní Ukrajiny. Byl to velký komplex budov za vysokou zdí.

V nemocnici se měli léčit zajatí sovětsí vojáci. Léčbu zajišťovali zajatí sovětsí lékaři, kteří byli odborně na výši, ale neměli žádné léky. V nemocnici byli lehce i těžce zranění zajatci. V celém areálu nemocnice bylo nepřehledné množství štění a blech. V nemocnici byli hlavně štění. Nejhuře na tom byli ti zajatci, kteří

nebyli schopni pohybu a nemohli se bránit nočním nájezdům štěnic. Pomáhali jsme jim tak, že nohy od železných postelí stavěli jsme do plechovek od konzerv, do kterých jsme nalévali vodu a to bránilo štěnicím přelézt na postel. Štěnice řešili situaci tak, že vylezly na strop nad postel a padaly na nemocné ze stropu. Pokud to šlo, nechávali jsme v místnosti rozsvícené světlo, ale to Němci zakazovali. Já jsem byl ubytován v bloku, kde bylo 20 místností pro 40 trestanců. Byl jsem na cele se starším Ukrajincem, ekonomem z Kyjeva. Na noc jsme všechno prohlédli a omyli vodou, včetně pryče a podlahy. Nikde jsme žádnou štěnici neviděli. Potom jsme vlezli do velkých pytlů, které přesahovaly naši hlavu, byli jsme úplně izolováni. Nebylo to nic platné. Za hodinu nebo dvě už nás štípaly štěnice. Potom jsme je lovili a dlouho mluvili. Hlavně můj soused vykládal mi o jeho životě, rodině apod.

Pokud šlo o mou nemocnou nohu německý zdravotník mi řekl, že dříve nebo později o nohu přijdu. Předváděl mi jak mi budou nohu rezat a doprovázel to slovy „šmyk, šmyk“. Sovětský lékař byl jiného názoru. Zakázal, aby moje rány byly ošetřovány nějakými mastmi a nařídil mi abych od rána do večera seděl na slunko a nohu vystavil účinkům slunce. Jeho radami jsem se řídil a za 14 dní jsem pozoroval zlepšení. Některé menší ranky se zatahovaly, zmenšovaly se.

Jednoho dne jsem pozoroval jak skupina asi 5-ti zajatců dostala úkol donést nějaký nábytek z jednoho bloku věznice. Zajatci se vysvlékli úplně donaha a tak vstupovali do vězeňských dveří. Po vstupu začali jim okamžitě černat od země nohy a když se za chvíli vraceli s nábytkem byli po pás černí. Byly to hejna blech, které se vrhali na každého návštěvníka. Venku na slunko zajatci shrnovali ze sebe blechy, ale očista nebyla jednoduchá.

Pobyt v nemocnici byl sužován neustálým hladem. Věznice měla svou vlastní pekárnu chleba, ale nikdy se nám nepodařilo nějaký kousek zcizit i když jsme se o to pokoušeli.

Za pobytu ve věznici v Drohobyči jsem viděl v akci letectvo USA. Několik desítek km od Drohobyče je průmyslové město Boryslav, kde se těží ropa a kde byly rafinerie na zpracování této ropy. Pozorovali jsme jak nad Boryslav nalétává několik stovek amerických bombardérů. Potom bylo slyšet hřmot bombardování a nad městem se objevil velký tmavý kouř. Této spolupráce s letectvem USA se nám líbila. Vykládalo se, že po bombardování letadla přistanou někde na Ukrajině a po doplnění pohonných hmot se vrací na své základny do Anglie. Což se nedalo vyloučit.

Koncem července nebo začátkem srpna zřejmě začala nějaká ofenzíva sovětských vojsk a Němci začali ustupovat na předem připravené pozice. Ranění a nemocní z naší nemocnice byli naloženi do dvou nákladních vagónů. V každém vagóně bylo nás asi 40 zajatců. Leželi jsme a seděli těsně jeden vedle druhého.

Zadrátovaným okénkem jsem pozoroval, že jedeme nějakým horským průsmykem. Vlak mezi kopci se šplhal pomalu stále do vrchu. V ranních hodinách druhého dne náš vlak stál na nějakém malém nádraží. Tam jsme viděli stát typického maďarského statkáře s dlouhými kníry. Maďar se hlasitě rozčiloval, ale z maďarské řeči jsme pochopili jen slovo bolševik. Byli tam také četníci a my jsme usoudili, že na nádraží došlo k nějaké sabotáži, z které jsou obviňováni bolševici. Byli jsme tedy v Maďarsku a pravděpodobně na území podkarpatské Ukrajiny nebo Rusi. Už si nepamatuji, zda jsme dostali snídani nebo vodu a za krátkou dobu jsme jeli dále. Žádný zdravotní personál nás nedoprovázel, nikdo nedělal převazy raněných. Bylo horko a ve vagóně byl nesnesitelný pach od zahnívajících ran.

Večer jsme přijeli k nějakému velkému městu, velkému nádraží. Ve městě byla tma a jen občas jsme zahlédli záblesky světla od trolejového vedení, které vznikají při jízdě tramvají nebo trolejbusu. Byla to Budapešť. Stáli jsme na odstavené koleji vedle nějaké pěšiny nebo polní cesty, po které chodili Maďaři. Celou dobu jízdy vlakem jsme nedostali žádné jídlo a proto jsme chtěli vyžebrať něco k jídlu od Maďarů. Někdo ze zajatců řekl, že chleba se řekne maďarsky „kenier“ nebo tak nějak. Maďaři neměli s námi žádný soucit a na naše volání z okének vagónů nereagovali.

Potom přinesli chleba, ale na výměnu za vojenské ošacení. Na výměnu jsem měl toho málo. Za kousek chleba jsem vyměnil starou deku. Z okénka vagónu jsem podával jednou rukou deku a pustil jsem ji, až jsem měl v druhé ruce kousek chleba. Mezi zajatci nebyla solidarita, kamarádství. Každý se staral o své přežití a nedělil se s nikým kouskem chleba a cigaretou.

Následujícího dne stál náš vlak na velkém nákladním nádraží ve vídeňském Novém městě. Ze zeměpisu jsem si pamatoval, že toto město je někde na jih od Vídně. Věděli jsme, že jsme v Rakousku a předpokládali jsme, že nás povevou někde do Německa. V pravé poledne začaly houkat sirény letecký poplach a krátce na to se objevily nad námi stovky amerických letadel. Naše stráž a všichni železničáři opustili nádraží a ukryli se v protileteckých krytech. My jsme zůstali uzamčeni ve vagónech a čekali jsme na chvíli, kdy začnou padat bomby a kdy budeme rozmetáni. Bylo to hrozné a pro nás nekonečné čekání na smrt, ale měli jsme štěstí. Američané měli namířeno někam jinam.

Po náletu jsme zase někam jeli. V noci nás vzbudili velké nárazy při přepojování vagónů. Ve tmě se nedařilo zjistit název nádraží, ale asi to bylo někde v protektorátě Čech a Moravy. Ovšem to jsem vydedukoval až o mnoho později. Druhého dne jsme zastavili na malém nádraží Lamsdorf a to byla naše konečná stanice. Nikdo nevěděl, kde se nacházíme a také jsem nevěděl, že v noci jsem jel přes území protektorátu, kde se narodili moji prarodiče. Moje první návštěva vlasti byla utajena.

Z nádraží, kdo mohl, šel pěšky a kdo nemohl, toho dovezli povozy do velkého zajateckého tábora Stalag VIIIB.

V Hlasu revoluce č.5 z roku 1982 o tomto zajateckém táboře bylo uvedeno toto: „Dnes patří Lamsdorf, městečko mezi Nysou a Opolem necelých 50 km od severomoravského hraničního přechodu Mikulovice polské republiky a jmenuje se Lambinovice. Poblíž Lambinovic zřídila polská republika v roce 1964 muzeum utrpení válečných zajatců. V bývalé správní budově snad největšího a nejstaršího komplexu zajateckých táborů je shromážděno plno památek a smutných dokladů o životě válečných zajatců za druhé světové války. Již v roce 1870-71 zde byli umístění francouzští zajatci. V době 1.světové války od roku 1914 zde byli Rusové, Rumuni, Italové, Srbové, Britové a Francouzi. Od 1.9.1939 obkroužily baráky kilometry ostnatého drátu a první polský zajatec se zde objevil již 3.září 1939. V roce 1940 zde již byli Britové a Francouzi. Dalším lágrem v Lambinovecké oblasti byl Stalag VIII F-318. Byl určen pro sovětské zajatce. Dokumenty v muzeu ukazují na fyzické deptání masy zajatců a jejich likvidaci. Byli zde celou zimu bez přístřeší, jen v provizorních, rukami vyhrabaných dírách, s jídlem, které jídlo nebylo. Ve Stalagu VIII B byl nejvyšší stav k 1.12.1943 : 121 384 mužů a 624 důstojníků. Celkem v těchto táborech zahynulo asi 50 000 lidí, většinou sovětských zajatců. Podmínky, ve kterých zde žili, tomu plně odpovídali.

První noc jsme spali v nějakých „zemljankách“ dírách pod zemí asi z první světové války. Druhý den jsme prošli hygienickou očišťovnou a byli jsme zařazeni do normálního zajateckého bloku. Celý zajatecký tábor byl rozdělen na několik desítek bloků. Jednotlivé bloky byly od sebe odděleny ostnatými dráty. Oplocení tábora a mezi bloky bylo vybudováno takto: Nejdříve byl jeden ostnatý drát ve výši asi 120cm nad zemí. Za drátem byl pás jemného písku. Šířka toho pásu byla asi 3m a za tímto pásem písku se tyčil asi 3metrový vysoký plot z ostnatého drátu různě propleteného, přes který se nedalo přelézt. Za tímto ostnatým plotem zase byl pás písku a za ním jeden ostnatý drát ve výši asi 120cm. Píscité pásy sloužili k zachycení stop případných zběhů. Na rohu každého bloku z vnější strany tábora byla strážní věž a v ní seděl s puškou nebo s lehkým kulometem strážný.

V bloku, do kterého jsme byli zařazeni, bylo několik velkých dřevěných baráků, ve kterých byly oddělené místnosti s patrovými pryčnami na spaní. V jedné místnosti nás bylo asi 30 zajatců. Vzhledem k tomu, že jsme byli vyhublí na kost a kůži, spaní na deskách nebylo příjemným zážitkem. Středem tábora vedla široká ulice a za ní byly další bloky. Do jednotlivých bloků se vcházelo z hlavní ulice. Do každého bloku vedly vrata z ostnatého drátu. U vchodu do bloku byl velitelský barák, ve kterém měl kancelář velitel bloku, dále tam byly ubytovny pro „kápa“, písaře a další poskoky a také asi nějaké sklady. Ovšem kromě velitele bloku Němce, ostatní funkce vykonávali zajatci, kteří v táboře byli již delší dobu a kteří měli „šťěstí“, že do těchto funkcí byli vybráni a měli naději na přežití. Byli dobře

oblečení a také byli dobře živeni. Ale na zádech, na prsou a na pravém stehně kalhot měli napsáno jako všichni zajatci velkými písmeny, žlutou barvou SU/sovět union/. Nově příchozí zajatci vesměs pohrdali těmito přísluhovači Němců a neměli zájem o jejich přátelství. Naproti našeho bloku na druhé straně ulice byl blok italských zajatců. Na pravé straně našeho bloku byl blok sovětských zajatců, kteří chodili pracovat a uklízet do tábora amerických zajatců, který byl někde v blízkosti našeho tábora. Na levé straně byl blok francouzských důstojníků. Bylo jich tam málo a jeden z nich měl dokonce malého psa. Pro nás to bylo nepochopitelné.

Dostávali jsme velmi málo jídla a byli jsme neustále hladoví. Rozdělování chleba nebo brambor bylo sledováno s největší pozorností všech zajatců, aby nikdo nedostal o nic víc a o nic méně. Chleba se rozvažoval na ručně vyrobených vahách. Dostávali jsme také neoloupané vařené brambory. Brambory se dovážely v dřevěném sudu a potom se dělily například na deset hromad. Pro každou světnici byla přidělena jedna hromádka brambor. Potom se hlasovalo, kdo ze světnice rozdělí hromádku brambor na 30 řádků. To znamenalo, že každý zajatec ubytovaný ve světnici obdrží 1 řádek brambor. Brambory se ukládaly do řádku tak, že nejdříve se položilo vedle sebe 30 největších brambor, za nimi se položilo 30 menších brambor a za nimi další menší brambory. To znamenalo, že každý řádek měl jednu větší bramboru a potom další brambory byly stále menší a menší. Jenže při nejlepší vůli nešlo brambory rozdělit tak, aby řádky byly všechny stejné. Každý si myslel, že dostává ten nejhorší řádek brambor. Proto další rozdávání brambor se provádělo tak, že jeden zajatec položil ruku na některý řádek a optal se „komu“ a druhý zajatec, který byl otočen zády k bramborám vyslovil jméno některého zajatce. A ten si řádek shrábl. Dostal jsem důvěru a několikrát jsem brambory rozděloval. Pak jsem důvěru ztratil a byl vybrán důvěryhodnější rozdělovač. Již si nepamatuji v jakých intervalech jsme dostávali chléb a brambory. Chleba byl častěji, ale brambory jednou nebo dvakrát za týden.

K večeru se vracela pracovní komanda od amerických zajatců do sousedního bloku. My jsme se postavili k ostnatému drátu před písečný pás a volali jsme na zajatce z pracovních komand, aby nám něco hodily přes ostnatý plot. Jídlo nebo cigarety. V jednom případě zajatec z našeho bloku poznal svého kamaráda nebo bratrance z rodné vesnice, který byl umístěn v sousedním bloku. Tito kamarádi se přes plot domlouvali, vyptávali se na své příbuzné atd. My jsme se shlukli u ostnatého drátu, poslouchali jsme rozhovor dvou kamarádů a čekali, zda nám někdo z druhé strany něco hodí. Strážnému ve strážní budově se to asi nelíbilo a proto bez nějakého vyzvání nebo upozornění na nás vystřelil. Vzhledem k tomu, že střílel do shluku, trefil dva zajatce. Jeden měl průstřel stehna a druhý dostal zásah pod koleno. Ihned se dostavili vojáci ze strážného oddílu a zraněné odvezli na dvoukoláku.

Nic jsme nedělali a proto jsme měli mnoho času na přemýšlení. Strašně jsem nenáviděl Hitlera, který rozpoutal válku a znemožnil nám mladým uskutečnit všechny mladistvé plány. Sliboval jsem mu, že pokud se dožiji míru a budu mít psa, tak ho pojmenuji Hitler. Z nemocnice v Brohobyči jsem si dovezl Německo-ruský a Rusko- německý slovník. Snažil jsem se učit německy. Veškerou vůli jsem soustředil na tuto činnost, ale v podmínkách zajateckého tábora nemohl jsem se dostatečně soustředit. Občas nad našim táborem přeletěla americká letadla. Jednou jsem našel shozený leták z letadla, byla to výzva k německému národu, aby přestali bojovat. Bylo tam také uvedeno, jaké bude uspořádání Evropy po válce. Leták byl psán německy a tak jsem se zaměstnal překladem. V letáku bylo uvedeno, že Němci z Čech a Polska budou přesídleni do Německa. Byly také uvedeny nové hranice s Polskem. O tom všem jsem tedy pochyboval a myslel jsem si, že je to jen propaganda na zastrašení Němců.

Za nějakou dobu jsem byl přemístěn do jiného bloku, který byl blíže bráně tábora a tam jsem již viděl, jak hlavní táborovou ulicí jsou odváženi na vozících mrtvolý zajatců. Občas se objevil nějaký strážný a organizoval nějaké pracovní komando. Obyčejně šlo o úklidové nebo polní práce. Jakmile jsme zaslechli povely, ihned jsme se ukrývali za baráky a vůbec, kde se dalo. Jednou jsem zaváhal a musel jsem nastoupit. Bylo nás asi 15 a zavedli nás na nádraží, kde jsme ze železničních vagónů překládali na vozíky úzkokolejní dráhy hlávkové zelí, chleba a další potraviny. Pro nás to bylo neuvěřitelné štěstí. Naložený náklad jsme vezli po úzkokolejní dráze do tábora. Cestou jsme se cpali zelím a chlebem. Při naskakování na vozíky a seskakování mezi pražce jsem si vymkl nohu, ale musel jsem překonat bolest, tlačit vozík a tvářit se před strážným, že se mi nic nestalo. Strážný si našeho počínání moc nevšímal a tak po odevzdání nákladu v táborové kuchyni, každý z nás si něco pod kabátem odnášel. Podařilo se mi ukořistit kousek chleba a malou hlávkou zelí. Rozhodl jsem se, že si zelí uvařím v kotlíku. Dřevo na rozdělání ohně jsem nikde nenašel a tak jsem problém vyřešil tak, že jsem rozštípal moje holandské vycházkové dřeváky. Zelí jsem uvařil, ale moc mi to nepomohlo. Měl jsem z toho průjem. Někakou dobu jsem chodil bosý, než jsem sehnal další dřeváky.

Stále jsem se nemohl zorientovat, kde je náš tábor umístěn, zda je to Bavorsko, Slezsko, nebo jiné území Německa.

Asi koncem října jsme se zase ocitli ve vagónech a jeli jsme do neznáma. Po krátké cestě jsme vystoupili na nádraží Bauerovitz / tehdy jsem nevěděl, že to bude polské malé město Baworow, nedaleko Opavy/. Zavedli nás do cukrovaru, kde byl vybudován zajatecký tábor asi pro 200 zajatců. Ubytování jsme byli v dřevěných barácích, kde byli patrové postele se slaměnými stružoky. Z našeho pohledu to bylo exkluzivní ubytování. Na večeri jsem dostal hodně jídla. Byl to celý kotlík nějakého německého „eiptophu“. Zelí, brambory, všechno dohromady. Jeden druhého jsme upozorňovali, že jídla je mnoho a naše žaludky nejsou na to zvyklé. Že jídlo je nutno rozložit na několik dávek. Přesto několik zajatců se

neovládlo, dostalo průjem a jeden se z toho nedostal. Stále slábl a Němci neprojevovali zájem o jeho léčbu. Za několik týdnů zemřel.

Němci měli zřejmě nějaké předpisy na třídění zajatců podle národnosti. Za nejnebezpečnější považovali Rusy a na druhé straně věděli, že asijské národy SSSR nevynikají zájmem o sovětské vlastenectví. Naše zajatecké, pracovní komando mělo asi 60 Uzbeků, dále tam byli Gruzinci, 3 Tataři z Baku, se kterými jsem se skamarádil, nějaký Bělorus a asi nevěděli kam zařadit jednoho Čecha a tak jsem se ocitl v této národnostní směsi.

Velitelem našeho tábora byl poddůstojník, který velel asi 10-ti strážným. Stravování a vaření v kuchyni zajišťovalo vedení cukrovaru. V kuchyni pracovalo asi 5 Němek.

Po večeři jsme nastoupili na nádvoří tábora a byli jsme rozděleni na pracoviště a směny na práci do cukrovaru. Potom velitel tábora vyzval ať se přihlásí zajatci, kteří umí mluvit a překládat německy. Přihlásili se 2 Gruzinci a já. Krátce jsme byli zkoušeni a potom každého z nás se ptal, kde jsme se učili německy. Já jsem prohlásil, že jsem se učil ve škole. Nebyla to pravda, ale to rozhodlo že jsem byl určen tlumočnickem. Neměl jsem z toho mimořádné výhody, ale chodil jsem jen na ranní směnu a občas jsem nemusel do práce. Pamatuji, že jsem doprovázel do města k zubaři nemocného zajatce. Pochopitelně pod dozorem stráže. Bylo to zajímavé sedět v čekárně a pozorovat a poslouchat Němky.

Po zahájení provozu cukrovaru někteří zajatci začali nosit do tábora žlutý cukr. Byli to zajatci, kteří pracovali u technologického zařízení cukrovaru. Cukr se stal vydatným pomocníkem v naší výživě. Ke konci cukrovarnické kampaně někteří zajatci se naučili z tohoto cukru připravit nějaký alkoholický nápoj. Strážní se tvářili, že přenášení cukru z cukrovaru do tábora v různých ukrytých pytlících nevidí. Později jsme pochopili jejich netečnost. Asi jednou za 14 dní provedli důkladnou prohlídku v našich ubikacích a všechen cukr nám zabavili. Došli jsme k závěru, že strážní posílají cukr domů, poněvadž nikomu nevyhrožovali trestem, že v případě, když se krádeže cukru budou opakovat, budou následovat různé sankce nebo přeložení na jinou práci. Asi za 14 dní se zase prohlídky opakovaly.

V jednom případě byl přistižen zajatec při krádeži brambor. Za cukrovarem na poli, když pracoval na noční směně, sebral do pytlíku jedno nebo dvě kila brambor. Někdo to z Němců upozoroval a oznámil veliteli tábora. Večer jsme museli všichni nastoupit na nádvoří. Před nastoupený útvar zajatců strážní postavili lavici a na ni položili provinilce. Já jsem musel překládat proslov velitele tábora, plný výhrůžek a nadávek na naší adresu. Potom ubohému zajatci obnažili záda a začali ho bít lískovou holí. Když ztratil vědomí, byl polit studenou vodou. Odnegli jsme ho na postel, ale již nikdy nebyl práce schopný. Onemocněl a byl z našeho tábora

odvezen. Toto počínání německého zruďného poddůstojníka námi otřásl. Tento středověký trest nelze zapomenout.

Pokud jde o nástupy, každý večer před spaním jsme museli nastoupit na nádvoří k počítání za jakéhokoliv počasí. Nastoupili jsme do pěti řadu a začalo počítání. Počítání trvalo vždy dlouho, protože k přítomným na nádvoří se museli připočítat zajatci na směnách, nemocné atd. A to nikdy nesouhlasilo na celkový počet a vždy byly kolem toho nějaké dohady. Někdy jsme stáli v dešti a pozorovali, jak se strážní dohadují.

Další událostí, která mi utkvěla v paměti bylo to, že nám do tábora přivezli 2 anglické zajatce, kteří byli chyceni na útěku. Zase jsme museli nastoupit na nádvoří a před nás postavili 2 mladé Angličany. Zase došlo k nadávání a vyhrožování. Bylo nám slíbeno, že pokud bychom se pokusili o útěk, tak budeme zastřeleni. O tom se nedalo pochybovat. Na noc byli Angličané umístěni do jedné místnosti, kterou museli opustit sovětští zajatci. Přemýšleli jsme, jak Angličanům pomoci. Večer jsem šel do sousední místnosti a přes dřevěnou stěnu jsem se snažil s Angličany domluvit. Mluvili jsme německy, ale výslovnost Angličanů byla pro mne těžko srozumitelná. Myslím, že taktéž posuzovali moji němčinu Angličané. Pochopil jsem, že byli chyceni ve vzdálenosti asi 30km od svého tábora a že utíkali na východ snad na Slovensko. Byla to od nich velká odvaha. Ale jim nehrozila za útěk smrt jako sovětským zajatcům. Já jsem doporučil, ať pod slamníky jednotlivých postelí hledají cukr. Po jejich odchodu jsme zjistili, že Angličané cukr našli a vzali si jej. Na oplátku tam nechali cigarety.

Při jednom večerním nástupu na nádvoří, když jsme nastoupili k počítání, udivil nás příchod několika německých důstojníků. Ukázalo se, že jeden z nich je vlasovec- Rus /příslušník armády gen. Vlasova, který se přidal k Němcům/, který začal agitovat, abychom vstupovali do armády generála Vlasova. Ale měl smůlu. Žádný dobrovolník se nenašel.

Postupně jsme se blíže seznamovali s jednotlivými strážnými. Jeden z nich pocházel z Těšínska a mluvil česky. Svěřil jsem se mu, že mám bratra, který od roku 1942 pracuje v Německu, v nějakém pivovaru v Berlíně. Strážný mi navrhl, že mu můžu napsat dopis. Donesl mi papír a obálku s tím, že dopis musím dát mu přečíst a on uvede svou zpáteční adresu na kterou má bratr odpovědět. Adresu do Berlína jsem si pamatoval a dopis byl odeslán. Bratr stále pracoval na udané adrese a tak jsem brzy obdržel odpověď. Bylo to neuvěřitelné. Ten strážný mi hodně pomohl. Byl to asi Čech se smíšeného manželství. Bylo důležité pro naši rodinu, že bratr věděl, kde se nacházím a hned po válce napsal matce, že jsem byl v zajetí a že si se mnou dopisoval. Matka měla zprávu z vojenské velitelství, že jsem nezvěstný. Po bratrově zprávě měla naději, že možná ještě žiji.

Po ukončení cukrovarnické kampaně jsme přešli do nějakého tábora, kde nás poslali do nepřilíš teplé sprchy. Po návratu ze sprch jsme zjistili, že nemáme oblečení, které údajně bylo postoupeno k dezinfekci. Dlouho jsme byli ponecháni nazí v zimě a byli jsme přesvědčeni, že úmysl Němců je nás nachladit. Proto jsme poklusávali a chodili na místě, abychom se trochu zahřáli.

Potom jsme odešli do města Leobschitz /Hlubčice v Polsku/, kde jsme byli v zajateckém táboře. Odtud jsme chodili pracovat do různých podniků. Bylo to asi v lednu 1945 nejdříve jsem pracoval v kotelně pivovaru. V nějakém kotli jsem majzlíkem vysekával nános kamene. Práce to nebyla těžká, ale neustále jsem musel klepat kladívkem, aby bylo slyšet, že pracuji. Pokud mistr neslyšel klepání, ihned byl u mě a různě vyhrožoval.

Při večerních nástupech, kdy nás počítali, hledali mezi námi různé profese na práci dle požadavku místních úřadů. Zajatci se obvykle hlásili. Jen do dolů se nikdo nepřihlásil pracovat. Přihlásil jsem se jednou, že rozumím práci v zemědělství a k mému údivu, jsem byl přidělen na práci k jednomu rolníkovi. Ten si pro mne ráno došel do tábora a večer mne zase přivedl. Musel jsem těžce pracovat při nakládání hnoje na povozy a jídlo nebylo adekvátní vynaložené námaze. Rolníkův syn byl v armádě. Dvě dcery se práce na statku neúčastnily. S koňmi jezdil mladý Ukrajinec a kolem krav se točila mladá Ukrajinka. Já jsem celé dny nakládal na vozy hnůj a Ukrajinec to vozil na pole. Obědval jsem v kuchyni, ale byl jsem oddělen od ostatních. Celá rodina včetně Ukrajinců seděla kolem jednoho stolu a já zajatec jsem seděl vedle, byl jsem asi něco méněcenného. Po vyvezení hnoje, jel jsem jednou s rolníkem do lesa pro dřevo, které jsem nakládal na povoz. Při jízdě zpět jsme se zastavili v nějaké lesní hospodě a hospodář mi poručil a zaplatil čaj s punčem. Bylo to překvapení, protože v hospodě jsem seděl s Němcem u jednoho stolu a pili jsme spolu čaj s punčem.

Při dalším náboru na práci jsem se hlásil jako obchodník. Byl jsem tedy vybrán s nějakým Sibiřanem pro práci v obchodě. Mezi hlavní činnosti bylo mytí lahví od piva a od limonád na speciálním stroji. Potom jsme do těchto lahví stáčeli ze sudu pivo nebo limonády, které se zde vyráběly. Majitelem obchodu byl beznohý válečný invalida z první světové války. V dílně pracoval Němec- civilista a Ukrajinec. Jednou po práci, když jsme měli být odvedeni do tábora, zavedli nás k majiteli obchodu, který se vyptával odkud jsme a na oplátku nám řekl, že byl za 1. sv. války zajatcem v táboře na Sibiři. Po krátkém rozhovoru nechal každému z nás nalít malý kalíšek čnapsu. Jednou jsme začali Ukrajince přemlouvat, aby pro nás ukradl ze skladu trochu cukru. Ukrajinec se vzpíral, ale nakonec cukr donesl. Za několik dnů jsme žádali Ukrajince, aby nám donesl ze skladu láhev vína. Ukrajinec nakonec podlehl a víno donesl. Vypili jsme ho ve třech. Vzhledem k tomu, že jsme byli podvyživení, mělo to na nás velký účinek. Pokud některou láhev od piva nešlo umýt, tak jsme ji rozbili hozením na betonovou podlahu. Když to uviděl mistr-Němec, strašně nám začal nadávat a vyhrožovat. Předpokládali jsme, že budeme vyhozeni z této práce a také potrestáni.

Jenže v únoru 1945 se přibližovala k nám fronta a Hlubčice byli bombardováni sovětským letectvem. Místo do práce jsme šli odklízet trosky a vyprošťovat lidi po bombardování z krytů a ze sklepů. V tu dobu jsem byl již bezvadně oblečen. Nějaký Jugoslávec, nevím zda to byl Srb nebo Chorvat, který pracoval v zajateckém skladu s oděvy, vybavil mne anglickou uniformou, včetně pláště a šály. Řekl mi, že to dělá z přátelství k Československu. Jen jsme nemohli najít ve skladě boty a tak mi dal gumové holinky. Sice na zimu to nebylo ideální obutí, ale dalo se to vydržet.

Než jsme začali odstraňovat trosky, vzniklé bombardováním, byli jsme poučení, že kdyby nás přistihli při krádeži nebo rabování německého majetku, budeme zastřeleni. Jenže při odstraňování závalu jsme narazili na trafikku, plnou cigaret, doutníků a jiného kuřiva. Nikdo z nás zajatců neodolal. Já jsem ukořistěné cigára a doutníky nacisty do nohavic kalhot a tak se kuřivo dostalo do holinek. Nikdo nás neviděl a my jsme rychle přešli do jiné ulice. Využili jsme všeobecného zmatku. Při bombardování byla také zasažena radnice a tak nás poslali na úklid a odstraňování trosk do radnice. Při práci jsem pozoroval jak na křižovatce u radnice řídí dopravu německý četník. V tom nějak divně zamával rukami a dal se na útěk. Strážní a zajatci se rozutekli na všechny strany, protože se blížila k městu nějaká letadla. Já jsem se dostal k nějakému kostelu, vedle kterého byly protiletcké kryty. Ve krytu bylo plno Němek, které byly rozhořčeny nad tím, že je nebrání německé letectvo před nálety Rusů. Hlasitě se rozčilovaly a mě si nevšímaly. Bylo tam také přítmi. Já jsem vytáhl doutník a provokativně jsem si zapálil. Bylo mi dobře a myslel jsem si, že každý chvíli tahá pilku.

Po odletu letadel jsem se vracel k radnici. Uvažoval jsem, že v tom zmatku se dá utéct. Ovšem bez civilních šatů a v zajatecké uniformě s označením SU by to byla sebevražda. Také jsem nevěděl, na kterém území jsem a kterým směrem by se dalo uniknout z Německa. Dnes vím, že při troše štěstí, kdybych šel na jih mohl jsem se na Opavsku dostat do nějaké české vesnice.

K večeru jsme se vrátili do tábora. Když jsme šli do kuchyně pro večeři, došlo nedaleko našeho tábora k nějakému výbuchu. Buď to byl granát z dalekonosného děla nebo časovaná letecká bomba. Střepina z tohoto výbuchu zasáhla do prsou našeho kuchaře. Nebyl to ovšem zajatec, ale vlasovec, který byl těžce zraněn a pravděpodobně zemřel.

Druhý den ráno jsme nastoupili pochod na západ. Šlo nás asi 200 zajatců. Když jsme byli od Hlubčic asi 10km objevila se těsně nad námi skupina sovětských letadel. Zůstali jsme na silnici stát, kdežto naši doprovázející stráž zalehli do příkopů vedle silnice. My jsme taky dostali příkaz k zalehnutí, ale neposlechli jsme. Letadla nad námi zakroužila a odletěla. Cíl našeho pochodu nebyl nám

znám. Po válce jsem zpětně sestavil osu našeho pochodu, která vedla přes Krnov, Rýmařov, Šumperk směr Červená voda.

Oblečení a obutí zajatců nebylo dobré. Šli jsme v zimě a sněhu. Jak jsem již uvedl, já jsem měl gumové holinky a to nebylo vhodné obutí na zimu. Na hlavě jsem měl kuklu z anglické šály, ale přesto mi mrzlo levé ucho. Vál studený, mrazivý, ostrý vítr. Zásobování jídlem bylo velmi špatné. Před odchodem z Hlubčic jsem dostal od zmíněného Jugoslávce kotlík hrachu, který jsem uvařil a vzniklou hustou hrachovou kaší dal do chlebníku. To mi hodně pomohlo během cesty, když jsem neměl co jíst.

Velitelem naší pochodové kolony byl starší věkem důstojník asi kapitán. Názvy měst a vesnic, kterými jsme pochodovali si většinou nepamatuji. Nocovali jsme ve stodolách ve slámě. Večer nám uvařili trochu brambor a ráno jsme dostali teplý čaj. Měli jsme štěstí, že počasí se zlepšovalo a oteplovalo se. Najednou se před námi tyčily nějaké hory. Na jejich vrcholcích se bělal sníh. Byly to vrcholky Jeseníků, Praděd. Silnice vedla lesem a uvažoval jsem, že by nebyl problém utéct do lesa mezi mohutné smrky. Jenže bylo otázkou, kde se ukrýt, kde získat civilní oblečení a kde vyhledat nějakou pomoc a potraviny. Kudy jsme procházeli nebo nocovali, všude bylo německé obyvatelstvo. Potom jsme šli serpentínami dolů. Naproti nám přijel na malém motocyklu chlapec z Hitlerjugend a pohrdavě si nás prohlížel. Ten asi ještě věřil ve vítězství velkoněmecké říše. Po přejití z hor jsme zabočili z hlavní silnice do nějaké vesnice a byli jsme ubytováni ve stodole. Byla to zase německá vesnice. Další den jsme přešli přes město Šumperk. Asi 3km za městem pod Bludovským kopcem nechali nás Němci odpočívat. Na poli vedle silnice pracoval nějaký rolník a když se k nám přiblížil, některý zajatec ho prosil o chleba. Odpověď byla záporná, že nic u sebe nemá, ale zajatci poznali, že to nebyl Němec, ale asi Čech. Začali jsme uvažovat, že jdeme asi do Čech. S mými kamarády Tatary jsem byl domluven, že při první příležitosti utečeme.

Po krátkém odpočinku jsme přišli do vesnice Bludov. Tam na křižovatce, jeden ukazovatel ukazoval směr na Olmitz a na druhém ukazateli bylo napsáno německy „Neisi“ nebo tak nějak. Přesný německý název si již nepamatuji. Usoudil jsem, že název Olmitz je nějaká zkomolenina názvu českého města a byl jsem zklamán, že jdeme jiným směrem někam na Nisu, zase někam do Německa. Za Bludovem jsme přešli železniční trať a u obce Chromeč byl malý zajatecký tábor. Za ostnatým drátem jsem viděl anglické zajatce. K večeru jsme přišli před obec označenou tabulí „Oleschau“, Olšany. Naši ubytovatelé šli hledat vhodnou stodolu na ubytování zajatců a my jsme zůstali stát a sedět na silnici před vesnicí. Za chvíli k nám přijeli na kolech děti a mluvili česky. Řekli nám, že toto je česká vesnice, další v tom směru, jak jdeme je také česká a potom jsou jen německé vesnice.

S dětmi jsem mluvil převážně já a proto za krátkou dobu celá vesnice věděla, že mezi zajatci je jeden Čech.

Němci nás ubytovali hned v prvním statku. Statek byl dobře oplocen, měl velké nádvoří, velkou stodolu ve tvaru písmene L a další hospodářské budovy. Než jsme vešli do stodoly, museli jsme nastoupit a byli jsme počítáni, zda někdo nechybí. Potom vrchní strážný řekl, že potřebuje někoho na vaření brambor. Já jsem se vehementně hlásil a měl jsem štěstí, že jsem byl k tomu úkolu určen. Počítal jsem, že se tak dostanu lehce do styku s českým obyvatelstvem. Kotel na vaření brambor se nacházel v komoře obytné budovy. Nejdříve se vešlo do velké síně, odtud se přímo šlo do kuchyně, napravo se šlo do komory a vedle vstupních dveří byly nedaleko dveře do sklepa. Strážný měl stůl a židli hned vedle vchodu do síně. Já jsem kolem něho chodil pro brambory, pro dřevo a také pro vodu. Když jsem vycházel z budovy, již na mne někdo z vesničanů čekal a podával mi nepozorovaně krajíc namazaného chleba. Byl jsem tak zásoben, že jsem šel do stodoly a podělil jsem se s kamarády. Při opětovném vstupu do síně zastavil mě nějaký menší chlapec v kalhotách zvaných pumpky a ptal se mne, zda jsem Čech a zda chci utéci ze zajetí. Na oba dotazy jsem odpověděl kladně. Bylo mi řečeno, že se mám řídit pokyny dcery hospodáře.

Dlouho jsem na pokyny nečekal. Asi 20-ti letá dcera hospodáře mi sdělila, že mám jít do chléva, z kterého se po žebříku dostanu na půdu a tam se mám zahrabat do sena. Vyšel jsem tedy ze síně a místo na dvorek pro dřevo jsem šel do chléva a z chléva na půdu. Šlo to docela lehce. Toto řešení úkrytu se mi ale nelíbilo, protože jsem věděl, že Němci budou při hledání propichovat seno bajonety nebo nějakými ostrými předměty. Za krátkou dobu jsem zaslechl, že mne dívka volá, abych šel ven. Dívka plakala a prosila mne, abych šel z půdy dolů. Měla obavy, kdyby mne našli Němci na půdě, že by to odnesla celá rodina. Obávala se, že by je Němci postříleli a proto se mám vrátit do komory ke kotli a tam že dostanu další instrukce.

Definitivní pokyn byl, abych po setmění šel do sklepa a okénkem vylezl z budovy do křoví, které bylo za obytnou budovou statku. Před setměním jsem předstíral, že jdu pro dřevo a zašel jsem do stodoly k zajatcům, kde jsem se rozloučil s mými kamarády. Řekl jsem jim, že mám příležitost utéct a tak se o to pokusím. Odevzdal jsem jim moje věci, včetně zbytku hrachu, který jsem měl v chlebníku. Nic víc jsem pro ně udělat nemohl.

Když jsem odcházel ze stodoly již se stmívalo. Na dvorku jsem vzal několik polen dřeva a šel jsem do komůrky. Dostat se do sklepa bylo velmi riskantní, protože dveře do sklepa byly asi 2 metry za zády strážného. Strážný seděl na židli u stolu a krájel cibuli, kterou dával na krajíc chleba namazaného sádlem. Já jsem pozoroval tuto činnost strážného a uvažoval jsem, že se strážný od stolu nehne a to mi znemožňuje únik do sklepa. Strážný asi uvažoval, že moje pozorování je ovlivněno hladem a tak ukrojil z krajíce malý kousek chleba a podal mi ho. Já jsem uctivě několikrát poděkoval a za jeho zády jsem otevřel opatrně, potichu

dveře do sklepa a po vstupu do sklepa jsem dveře opatrně zavřel. Vyšlo to. Strážný nic neslyšel, neohlédl se. Pomalu, potichu ve tmě jsem šel dolů po schodech do sklepa. Ve sklepě ve tmě jsem zahlédl dva otvory a za chvíli jsem se začal do jednoho soukat. Když jsem byl v otvoru, z křoví se ozval hlas, že mám lézt, že na mne čekají. Pro mne to bylo radostné překvapení. Skutečně v křoví na mne čekal mládenec v pumpkách Jan Štolc, který se mne optal, zda chci utéct ze zajetí a druhý byl partyzán Jan Sedláček. Očistili mne trochu a nařídili, abych si rozepnul bundu, abych z dálky vypadal jako civilista. Z křoví vedla pěšina na státní silnici, kde před statkem stál strážný a na druhou stranu pěšina vedla k potoku do dědiny. Museli jsme jít k potoku, ale také kolem strážného, který byl za stodolou.

Ze křoví jsme vyšli v trojstupu. Napravo šel ozbrojený Sedláček, já jsem šel uprostřed a nalevo ode mne šel Štolc. Když jsme minuli oplocení statku, spatřil jsem ve vzdálenosti asi 30m stát strážného, který nás pozoroval ve tmě. My jsme klidně šli a od něho se vzdalovali. Přešli jsme přes lávku potoka a oklikou jsme se vraceli na státní silnici. Zavedli mne do domku a kovárny Jana Štolce, která byla těsně u státní silnice a která byla vzdálená od stodoly a statku Jana Tempíra, ve které nocovali zajatci jen asi 150 až 200 metrů.

V kuchyni Jana Štolce bylo několik partyzánů a já jsem dostal pokyn svléct se z uniformy a jít se do koupelny umýt. Pobavil jsem všechny přítomné, když jsem nechtěl odevzdat dva krajíce chleba, pěkně namazané sádlem. Byl jsem ubezpečen, že o jídlo se nemám obávat. Moje zajatecká uniforma byla spálená a já jsem obdržel civilní oděv. Po večeři mne zavedli do kovárny, v které byl pod kovářskou výhni zamaskovaný vchod do partyzánského bunkru.

PARTYZÁN

První noc v bunkru se mnou byli dva partyzáni a to Miroslav Urban a Alois Karger. Sedláček šel do jiného úkrytu. Z kovárny byl dobrý výhled na statek, ve kterém nocovali zajatci a tak od rána, kdo měl možnost, tak pozoroval, co se odehrává na statku. Nejdříve všichni zajatci byli vyvedeni na louku vedle statku a budovy statku se důkladně prohledávaly. Kolem poledne přijel na kole do kovárny hospodář statku Tempír a sdělil, že Němci hledají dva zajatce, což bylo nepochopitelné, protože se vědělo o útěku jenom jednoho. Zajatcům stojící na louce, velitel strážných prohlásil, že budou tam stát tak dlouho, až se najdou dva scházející zajatci, kteří zde na louce budou zastřeleni a potom kolona odpochoduje. Scházející zajatce Němci nenašli a tak v odpoledních hodinách kolona zajatců se dala na pochod směrem na Králíky.

Večer přišel do domku kováře hospodář ze statku a sdělil, že má ještě jednoho Rusa, který se ukryl v kůlně a Němci jej nenašli přes to, že několikrát prohledali všechny budovy statku. Až nastala tma, přivedli k nám dalšího zajatce, Bělorusa, ze západního Běloruska, Michala Kavšoka.

Tak jsem se stal členem partyzánské skupiny „Olšany“. Velitelem skupiny byl Karel Horký, který normálně pracoval v Šumperku a v noci chodil na různé akce. Zástupce velitele Jan Sedláček utekl před zatčením, skrýval se na různých místech. Skupina měla nebo se snažila mít, přesně to nevím, spojení s řídicím centrem partyzánů v Anglii.

Skupina se zaměřila hlavně na destrukci železnice a na ničení tel. spojení. Kovárna, kde se nacházel náš úkryt, byla vzdálena jen 150m od velké papírny, řízené nacistickými špičkami. Majitel kovárny Jan Štolc, udržoval velmi dobré styky s vedením papírny a byl mimo jakékoliv podezření.

Přestože jsme byli zajatci, došlo k prověřování, zda nejsme nasazeni konfidenti gestapa. Michal tvrdil, že mne znal. Já jsem ho neznal. Michal pocházel ze západního Běloruska, které Stalin obsadil roku 1939, byl negramotný a takový člověk by asi nemohl být konfidentem. Jak mi později řekl, měl představu, že po útěku ze zajetí bude pracovat u některého sedláka – Čecha. Nepočítal s tím, že se stane partyzánem. Já jsem byl ve větším podezření. Ovládal jsem více řečí, uměl jsem trochu německy a Michal prohlásil, že mne zná z dob, kdy jsem dělal tlumočníka. Vyptávali se mne odkud pocházím, kde jsem se narodil, kde jsem bojoval, kde jsem byl zajat atd. Byl jsem požádán, abych jmenoval příjmení Čechů, kteří bydleli ve vesnici, kde jsem se narodil. Vyslovil jsem tedy jejich jména: Cartich, Pilný, Verner, Havránek, Černý, Vais, Raim, Gabriel apod. Když jsem vyslovoval jména Verner, Vais, Raim jsem pozoroval, že můj tazatel se nějak zarazil. Až teď jsem pochopil, že to jsou německá jména. Pokračoval jsem dále, Mužík, Kučera, Sedláček, ale myslím, že to nebylo přesvědčivé a že ze začátku jsem neměl plnou důvěru.

Začátkem dubna roku 1945 provedla naše skupina vykolejení vlaku na trati Hanušovice- Bludov u obce Bartoňov. Po odšroubování jedné kolejnice, lokomotiva sjela z náspu a spadla do řeky Moravy. Strojvedoucí zahynul. Němci poměrně rychle obnovili provoz.

Náš oddíl měl málo zbraní. Několik pušek, několik pistolí, jeden samopal a několik loveckých pušek. Trhaviny jsme neměli. Několikrát jsme na mýtinách rozdělávali v noci oheň a čekali na přilet letadla se zbraněmi. Nikdy letadlo nepřiletělo a nic neshodilo. Buďto bylo špatné počasí, nebo jsme měli špatné informace.

Další vykolejení nákladního vlaku bylo plánováno mezi obcemi Bohutínem a Chromčí. Tentokrát šlo o to, aby lokomotiva po vykolejení zůstala na trati a tím by byl na delší dobu znemožněn provoz na trati. Pochopitelně, že se muselo vysledovat, kdy jezdí nákladní vlaky, aby nedošlo k vykolejení osobního vlaku. Když jsme se blížili k trati podél břehu řeky Moravy, byla jasná noc, dobrá viditelnost. Každý z nás měl stanoven úkol, nesli jsme sebou klíče a nářadí na odšroubování kolejnice. Z jedné strany koleje byla vysoká skála a z druhé tekla řeka Morava. Já jsem z Urbanem držel hlídku na trati ve směru na Bohutín. V době, kdy členové naší skupiny začali odšroubovávat šrouby a matky z kolejnice, zaslechli jsme nějaké kroky a v dáli na trati jsme zpozorovali přicházet nějakou osobu. Okamžitě jsme se stáhli a zalehli vedle tratě. Po trati se k nám blížil železničář, který kontroloval, zda trať je v pořádku. Prošel kolem nás, aniž by zpozoroval, že některé matky již zmizely. Po jeho odchodu pokračovali jsme v činnosti.

Po uvolnění kolejnice odešli jsme do nedaleké vesnice Klášterec, kde jsme u lesa čekali na výsledek své práce. Za krátkou dobu se od Rudy blížil nákladní vlak. Přejel přes zastávku Bohutín a blížil se k osudovému místu. Najednou nastal velký rachot a potom neuvěřitelné ticho. Dílo se podařilo, byli jsme spokojení a rychle jsme se rozcházeli do svých úkrytů.

Druhý den ráno, místo, kde došlo k vykolejení vlaku bylo obklíčeno a Němci prohledávali okolní les. Ve vesnici Bohutíně došlo k zatčení několika podezřelých osob, které s touto akcí nemělo nic společného. V tomto případě lokomotiva narazila na skálu a zatarasila cestu.

Další vykolejení vlaku jsme zahájili u stanice Komňatka. Myslím, že zvolené místo na vykolejení nebylo vhodné. Bylo velmi blízko staniční budovy a naši činnost někdo zpozoroval a začal na nás střílet z pistole. Naše skupina se dala na útěk. Já s Michalem jsme zaostali. Neměli jsme takovou kondici jako místní partyzáni nebo neměli jsme takový strach jako oni a ten nás nenutil k pořádné rychlosti. U lesa na nás počkali a zase jsme se rozešli do svých úkrytů.

V bunkru jsme měli elektrickou žárovku a tak v době, kdy jsme neměli žádnou akci, začal jsem se učit český pravopis a také jsem kreslil.

Vzhledem k tomu, že neustále docházelo k nějakým sabotážím, Němci nařídili, aby místní občané v noci hlídkovali.

Naše skupina naplánovala poškození telefonního a telegrafického spojení a to mezi obcemi Klášterec a Chromeč, vedle státní silnice.

Na akci jsme se vydali asi v 9 hodin večer za úplné tmy. Šli jsme po státní silnici. V předu jsem šel s Michalem a hlasitě jsme mluvili rusky. Šlo o to, aby u hlídek, které nás potkají vznikl dojem, že zde operuje nějaká ruská partyzánská skupina. Pro dovršení zmatku jsem měl na hlavě esesáckou čepici s umrlčí lebkou. Ve vesnici Klášterec jsme zpozorovali, že proti nám jde několik mužů nějaké hlídky,

kteří se bezstarostně, vesele baví. Když se k nám přiblížili na několik kroků, zavelel jsem rusky „Ruki věrč“ ruce vzhůru. Tato hlídka se domnívala, že asi jiná hlídka si dělá legraci a tak nejstarší muž hlídky napřáhl na mne hůl, ale když jsem mu před obličej strčil pistoli, muž strachem zaječel. Mluvili jsme na hlídku rusky a odvedli jsme ji daleko od vesnice a tam jsme všechny členy hlídky přivázali k telefonnímu sloupu. Bylo to proto, aby hlídka měla alibi, že přepadení nemohli včas ohlásit na policejní stanici.

U rozcestí silnice na Šumperk a na Zábřeh naše skupina začala podřezávat telefonní sloupy a stříhat dráty. Já s Michalem jsme měli hlídku na silnici směrem na Zábřeh. Najednou jsem zpozoroval, že se k nám z kopečka rychle blíží s rozsvíceným reflektorem nějaké kolo. Nebyl čas na rozmýšlení. Postavil jsem se doprostřed silnice a ve směru blížícího se kola jsem napřáhl pistoli. Potom jsem zavelel německy „Hande hoch“, příjíždějící zastavil a okamžitě zvedl ruce.

Byl to mládenec z Olšan, který se vracel z nějaké schůzky. Také jsme ho přivázali ke stromu. Byla asi půlnoc a ve svitu měsíce jsme pozorovali z mírného kopečka silnici od Chromče. Zpozorovali jsme, že po silnici od Chromče jedou na kole dva četníci a to ve směru, kde partyzáni naší skupiny podřezávali sloupy. Měl jsem obavy, zda je vidí naše další hlídka na státní silnici. Vzal jsem kolo a jel jsem ke státní silnici na křižovatku. Nechal jsem četníky přejet a chvíli jsem jel za nimi. Všude byl klid, nic se nedělo, tak jsem se vrátil k Michalovi. Chvíli jsme čekali a uvažovali, zda na nás v tom zmatku nezapomněli. Byli jsme v neznámém terénu a návrat ke kovárně by byl obtížný. Nakonec spojka pro nás přišla, tak to dobře dopadlo, i když akce nebyla efektivní. Kdo a kdy rozvázal a uvolnil přivázané jsme se nedověděli.

Nerad vzpomínám na trestní výpravu do Horních Studének. K akci došlo proto, že místní starosta vydal německým úřadům sovětského zajatce, který utekl se zajetí a hledal někde úkryt. Dostavili jsme se v noci ke starostovi a zase já a Michal jsme mluvili rusky a vyhrožovali, že kdyby se případ opakoval, že bude zastřelen. Další členové skupiny zabavovali jídlo a další potřebné pro naši činnost. Byla to mouka, hrnec se sádlem apod. Starostou byl obyčejně nejbohatší rolník ve vesnici a měl dostatečné zásoby. Jenže Sedláček a jeho kamarád se nechovali jako partyzáni, ale jako lupiči. Viděl jsem jak zabavují balík textilní látky a další věci, které partyzáni ke své činnosti nepotřebují. Celá rodina starosty byla vylekaná a neměla odvahu protestovat.

Při návratu z této akce se skupina postupně rozcházela do svých úkrytů. Nakonec jsme zůstali tři: Urban, já a Michal. Blížili jsme se ke státní silnici. Napravo byla vesnice Klášterec a nalevo ve vzdálenosti asi 100m kovárna, kde jsme měli úkryt. Urban nám sdělil, že půjde přes silnici a potom přes louku ke koupališti a dále do vesnice k rodičům. My jsme měli jít do úkrytu v kovárně. Chvíli jsme pozorovali, jak se nám Urban vzdaluje v měsíčním svitu někam do křoví u koupaliště.

V tom jsme uviděli, že po silnici od kovárny přichází dva četníci a za nimi jde velký pes, vlčák. Bylo to tak nenadálé, že jsme se nemohli domluvit, co budeme dělat, jak budeme reagovat v této situaci. Zůstali jsem ležet v příkopě a čekali jsme to nejhorší střet s německými četníky se psem. My jsme byli v příkopě na pravé straně silnice a četníci šli pomalu po levé straně silnice a něco rozmlouvali. Za nimi šel velký vlčák. Předpokládal jsem, že první se na nás vrhne pes a potom četníci. Proto jsem neustále pozoroval psa a mířil na něj pistolí. Jaké úmysly měl v tu dobu Michal, nevím. Četníci byli už na naší úrovni, vzdáleni od nás asi 8 kroků. Bylo to strašné napětí. Četníci i pes nás minuli a vzdalovali se směrem ke Klášterci. Nám se pomalu ulevilo. Když jsme usoudili, že nám nic nehrozí, zvedli jsme se a šli jsme ke kovárně. Chystali jsme se přelézt plot do zahrádky. Najednou Michal vytáhl nůž, který nosil v holince boty a prohlásil, že ty Germány zabije. Pracně a zoufale jsem mu vysvětloval, že jsme doma, že v domku nebydlí Germáni, ale že tam je náš úkryt, že nemáme důvod někoho zabíjet. Michal byl zřejmě v šoku z předchozího napětí a já jsem myslel, že se zbláznil. Za krátkou dobu se uklidnil, schoval nůž a přešli jsme plot. Byli jsme na dvorku a akce pro nás skončila.

Blížil se konec války. Dne 5.5.1945 v sobotu odpoledne sdělil nám kovář, že v Praze vypuklo povstání a že rozhlas volá o pomoc. Bylo to nadějně. Již jsme se neukrývali v bunkru, ale v kuchyni jsme poslouchali rozhlas. Naše skupina neměla v plánu žádné akce a v kovárně jsem zůstal jen já a Michal.

V neděli ráno, dne 6.5.1945 celá kovářova rodina šla do kostela. V kovárně jsem zůstal s Michalem. Urban byl u rodičů ve vesnici. Asi v 9 hodin někdo začal bušit na vrata kovárny a volat, abychom mu otevřeli. Byl to hospodář Tempír ze statku, ze kterého jsme utekli ze zajetí. Prohlásil, že je předsedou národního výboru a ukládal nám, abychom šli odzbrojit vlasovce, kteří jsou u něho na nádvoří statku. Vymlouvat se na to, že jsme jen dva nebo že nám může vydávat rozkazy jen velitel skupiny, nepovažoval jsem za vhodné.

Na nádvoří statku stál koňský potah a na něm seděl německý voják. Byl to vlasovec. Požádal jsem ho, aby nám odevzdal zbraně. Vlasovec nám řekl, že zbraně musel odevzdat Němcům a že žádné nemá. Na náš dotaz, kde jsou další Vlasovci, voják sdělil, že za potokem v další ulici. Vlasovec na naše dotazy ochotně odpovídal a nás nenapadlo, že proti nám může něco nekalého podniknout.

Šli jsme pěšinou, kterou jsem odešel ze zajetí k potoku a na druhou ulici k obchodu E. Dokoupila. Tam skutečně před obchodem stál další koňský povoz a na něm seděl další vlasovec. Ten nám rovněž řekl, že nemá zbraně. Navrhl jsem mu, aby šel s námi k partyzánům. Jeho odpověď byla zamítavá. Vysvětloval jsem mu, že je konec války a že Němci jsou již poraženi. Přesto vlasovec byl drzý, arogantní, nic ho nemohlo rozházet, jakoby věřil ve vítězství Hitlerových tajných

zbraní. Já jsem vedl neplodný rozhovor a Michal stál nedaleko a pozoroval okolí. Kolem nás šli z kostela lidi. Muži se zastavovali a poslouchali naši výměnu názorů i když tomu asi nerozuměli. Možná tušili, že dva civilisti s pistolí v ruce jsou partyzáni a čekali jak ukončíme tento slovní střet.

Najednou Michal zavolał „Němci“ a dal se na útěk a já jsem ho následoval i když jsem žádného Němce neviděl. Zvědavci, kteří nás pozorovali, zůstali stát a zase pozorovali, jak utíkáme. Domnívali se, že se jich to netýká. Němci byli jiného názoru.

Běželi jsme ulicí. Z pravé strany byly ploty a za nimi domky. Z levé strany ulice byl potok s hlubokými, vysokými vyzděnými břehy. Hladina vody v potoce byla asi 150 cm pod úrovní ulice. Za potokem byly také domky a ke každému byl nějaký můstek. Michal zabočil doprava na nějakou pěšinu a zmizel mezi ploty. Já jsem chtěl učinit to samé, jenže proti mně se vyřítíl německý voják. Na hlavě měl přilbu, na nohou vysoké boty a proti mně měl namířenou pušku. Běželi jsme proti sobě. Já jsem utíkal proti němu s namířenou pistolí. Za krátkou dobu běhu proběhlo mi hlavou tisíc nápadů a různých variant, jak vyřešit vzniklou situaci. Věděl jsem, že když se otočím a dám se na útěk, Němec se zastaví a bude přesně mířit. To by byl můj konec. Dále jsem předpokládal, že za mnou budou už také nějakí Němci. Byl jsem přesvědčen, že pokud bude Němec utíkat, tak mne netrefí. Předpokládal jsem, že já ho také netrefím v běhu a za druhé jsem uvažoval, že nesmím střílet. Za zastřeleného vojáka, Němci by mohli vypálit a vyvraždit celou vesnici. Bylo to víc než hrozné. Zvažoval jsem další alternativy, co uděláme, až se k sobě přiblížíme, uvažoval jsem, že nebude vyhnutí a že budu muset střílet. Když jsme byli vzdáleni od sebe asi 30 kroků nebo ještě méně, Němec najednou nevydržel napětí a skočil z vysokého břehu do potoka a já jsem odbočil mezi ploty za Michalem. Nikdo mne nepronásledoval a Michala jsem nikde neviděl. Utíkal jsem směrem k sokolskému hřišti a za Žižkovou hospodou jsem změnil směr a šel jsem podél potoka na horní konec vesnice. Tam jsem někoho potkal, byl to pravděpodobně Bank a ten mne pozval do domku.

Netušil jsem jaký tragický vývoj nastal u povozu s vlasovcem, kde Němci obklíčili asi 15 bezbranných a nic netušících mužů.

Tyto události je nutno ještě doplnit tím, že první vlasovec, kterého jsme navštívili na nádvoří statku po našem odchodu nezahálel a utíkal podat informace německému velení, že ve vesnici jsou partyzáni a udal směr kam jsme šli. Němci ihned zahájili bojovou akci obklíčení místa, kde se nacházel druhý povoz vlasovců. Měli jsme štěstí, že Michal včas Němce zpozoroval.

Zadržení muži museli zvednout ruce nad hlavu a Němci je prohledávali. Nikdo ze zadržených mužů neměl zbraň. Přesto velící důstojník tvrdil, že jsou to partyzáni a prohlašoval, že budou zastřeleni. Ve skutečnosti všichni zadržení byli místní občané a měli řádné německé doklady. Z okolních domků vycházely ženy, děti a všichni prosili, aby se velitel slitoval a nezabíjel nevinné občany. Do této svízelné

situace se vložil místní Němec- antifašista, jménem Tichý. Dokazoval, že všechny zadržené osobně zná, že z nich není nikdo partyzán. Dále žádal, aby velící důstojník vzal ohled na to, že po odchodu jeho vojáků v Olšanech zůstane mnoho místních Němců, kteří se mohou stát obětí místních Čechů, pokud někdo ze zadržených bude zastřelen. Po delších výměnách názorů, zadržení byli propuštěni a vojáci odešli na svoji základnu na sokolské hřiště.

Byla to akce nerozvázná, nepřipravená a mohla skončit tragicky. Kdo by byl zodpovědný za smrt nevinných lidí, já s Michalem nebo starosta – předseda MNV. Němec, který skočil ze strachu do potoka se asi nepřiznal k tomuto hrdinskému činu a asi mlčel o tom, že se setkal s partyzány, protože Němci ve vesnici nikoho nehledali. Místní Němec Tichý byl sociálním demokratem, spolupracoval s partyzánským oddílem. Pokud zjistil nějaké záměry německých úřadů, ihned informoval kováře Jana Štolce. Po válce zůstal v ČSR, ale později dobrovolně přesídlil do západního Německa.

V odpoledních hodinách 6.5.1945 státní silnice směrem na Červenou vodu byla přeplněna ustupujícími německými vojáky, různými vozidly s civilním obyvatelstvem, které utíkalo před sovětskou armádou. My jsme se již neskrývali a chodili jsme po silnici mezi ustupujícími Němci. V tom pestrém průvodu šla skupina anglických zajatců. Strážní nedovolili nikomu se k nim přiblížit. Ze zajatecké solidarity jsem mezi ně vnikl a předal jsem jim chleba. Strážný se po mě ohnal puškou. Na víc v tom zmatku neměl čas, zmizel jsem mu v davu. Jednotliví němečtí vojáci nebo četníci byli odzbrojováni. Někteří partyzáni měli hodně zbraní včetně granátů. Vzhledem k tomu, že Němci nekladli téměř žádný odpor, odvaha některých jednotlivců neznala mezí. Tři partyzáni pod vedením Sedláčka šla silnicí mezi ustupujícími Němci s úmyslem zase někoho odzbrojit. Kapsy oděvů měli vycpané granáty a pistolemi. Na první pohled bylo možné rozeznat, co se skrývá v přecpaných kapsách. Když jsem je viděl, usoudil jsem, že jejich počínání nemá smysl, protože budou rychle odhaleni.

Tato tříčlenná skupina partyzánů byla skutečně za chvíli odhalena a odzbrojena. Vojáci, kteří je odzbrojili neměli čas se jimi zabývat a proto je předali četníkovi, který kolem tlačil motorku. Asi mu došel benzín. Tři zadržení šli vedle sebe a za nimi šel četník, který měl obě ruce na řídítkách motorky a pušku měl na zádech. Najednou se partyzáni dali na útěk a to každý na jinou stranu. Četník začal křičet „halt“, položil motorku a začal střílet. Vojáci, kteří se v tu dobu nacházeli v blízkosti četníka, rovněž zahájili palbu na prchající partyzány. Ovšem jen jeden byl vážně zasažen do ruky. Druhý byl zasažen střepinou do tváře, když kulka zasáhla cihlovou zeď těsně vedle jeho hlavy. Třetí měl štěstí.

K večeru jsem se vracel z horního konce vesnice do kovárny. Doprovázela mne dívka, která věděla, že jsem ozbrojený partyzán. Na silnici již nebyl velký pohyb osob, ale když jsme se přiblížili k zatáčce, najednou proti nám vyrazila četa

německých vojáků. Byli udýchaní, upocení a šli velmi rychle. Dívka zbledla, téměř se zastavila, ale šla se mnou proti vojákům. Vojáci si nás nevšimli a šli svou vlastní cestou. Dívka mi řekla, že měla velký strach. Předpokládala, že budeme zatčeni. Připadal jsem ji jako hrdina s ocelovými nervy, jenže já jsem měl také strach, ale předpokládal jsem, že pochodující vojáci mají jiné starosti, než zastavovat a legitimovat civilisty na silnici.

Večer někdo přivedl Michala a tak jsme zase spolu spali v bunkru. Ráno 7.5.1945 jsme s Michalem na chodbičce u záchodu čistili zbraně, nějaké lovecké pušky. Zaslechli jsme, že někdo zvoní a do domku vstoupilo několik německých vojáků a nějaké ženy. Požadovali ubytování v domku. Pušky jsme rychle ukryly a nějakou dobu jsme vyčkávali v kovárně. Situace se mezi vojáky a kovářem vyostřovala a proto jsme se rozhodli, že odejdeme do vesnice. Šli jsme cestou k papírnám, kde již byla rozmístěna baterie protitankových děl, asi ráže 45mm. Podle toho jsme usoudili, že Rusové nemohou být daleko.

Rodina kováře Jana Štolce byla čtyřčlenná. Kromě manželky měl syna a dceru. Po našem odchodu kovář odpojil vodárnu „darling“ a domek byl bez vody. To Němce přivedlo k zuřivosti. Kovář byl nucen i když nerad, zapnout vodní čerpadlo a vzniklý výpadek vody zdůvodňoval tím, že došlo k vypnutí proudu. Němci tomu nevěřili. Situace se vyhrocovala. Němci začali vykřikovat, že v domku jsou všichni partyzáni. Situace se vyhrotila natolik, že celou čtyřčlennou rodinu vyvedli před domek s tím, že je tam zastřelí. Na vzniklou kritickou situaci někdo upozornil sestru kovářovy manželky, která byla provdaná za německého letce. Celá rodina Urbanova byla proti tomuto sňatku. Německý letec byl sestřelen nad Anglií a jeho manželka se vrátila k rodičům a podporovala partyzánskou činnost svého bratra a sestry. Tato žena zachránila kovářovu rodinu před zastřelením. Přijela ke kovárně na kole a vrhla se před hlaveň německého samopalu a rázně prohlásila: „Střílej na vdovu po německém letci, hrdinovi!“

To Němce poněkud zarazilo, ale domek neopustili a kovářova rodina musela odejít do vesnice k příbuzným, aniž si mohli vzít nejnútnejší věci na přespání. Kovář celou noc ve větší vzdálenosti hlídkoval kolem kovárny. Němci odtáhli druhého dne ráno. Každý den bylo nějaké napětí.

Osvobození jsme byli 8. 5. 1945 a naše partyzánská skupina přestala fungovat. Michal se toulal někde po vesnici a já jsem byl v kovárně. Dne 8.5. byl očekáván příchod sovětské armády. Někteří vesničané opouštěli vesnici a šli do zalesněných hor nad vesnicí. Já jsem šel s mládeží také. Ráno Němci zničili mosty přes řeku Moravu u Chromče a u Bohutína. Dopoledne sovětské dělostřelectvo vypálilo několik granátů na město Klášterec. Jeden granát zasáhl kostelní věž a další vybuchl vysoko u lesa nad kovárnou. Asi kolem poledne jsem zaslechl palbu z pěchotních zbraní ve vesnici. Na státní silnici bylo slyšet palbu. Někdo mi vzkázal, že mám přijít dolů do vesnice. Když jsem byl v lese nad vesnicí, palba na silnici

již ustala, ale nedaleko v lese jsem slyšel výstřely z pistole. Nemohl jsem pochopit, co se děje. Když jsem sešel do vesnice. po silnici již jely vojenská nákladní auty se sovětskými vojáky. Téměř na každém domku vlály československé a sovětské prapory. Vojákům všichni mávali. Byla obrovská radost z osvobození a konce války. Střelba, kterou jsem předtím slyšel vznikla proto, že několik partyzánů začalo odstřelovat německý obrněný transportér, který střelbu opětoval z kulometu. Němci rychle ustupovali a proto nedošlo v této přestřelce k žádnému zranění.

DOSLOV

Po osvobození všichni místní nacisté byli internováni. Čekalo se na ustanovení místních správních orgánů. Němci pracovali na odstranění protitankových zátarasů a vykonávali další úklidové práce. Já jsem vykonával strážní službu.

V průběhu května partyzánská skupina byla rozpuštěna. Nejdříve nás opustil Michal Kavšoič, který odešel přihlásit se sovětským úřadům. Dostal na cestu potvrzení, že byl československým partyzánem. Já jsem mu to přeložil do ruštiny a opatřil razítkem. Michal nasedl na kolo a odjel. Nikdy jsem od něho nedostal žádnou zprávu o jeho dalším osudu. Neozval se.

Většina ostatních partyzánů se vrátila ke svému původnímu zaměstnání. Většina z nás včetně mne dostala státní vyznamenání. Nejsmutnější osud měl zástupce velitele skupiny Jan Sedláček. Byl velmi odvážný, ale i dobrodružný povahy. Byl obklíčen v lese, ale podařilo se mu z obklíčení prostřílet a utéct. V Rudě nad Moravou přišel do domku, kde bydlel nějaký vůdce místních nacistů. Manželka nacisty pozvala Sedláčka dále s tím, že manžel brzy přijde. Sedláček ovládal bezvadně němčinu a proto byl považován za soukmenovce. Když nacist přišel domů, Sedláček několika ranami z pistole jej usmrtil, nasedl na kolo a ujel. Ovšem to nebyl ojedinělý případ z jeho činnosti. Po osvobození se stal hospodským někde u Koutů v Jeseníkách. Vzhledem k tomu, že bylo všechno na lístky, Sedláček si začal vylepšovat tržby tím, že kradl u rolníků prasata. Když se na to přišlo, Sedláček se pokusil o útěk do Rakouska a když ho pronásledovali, podařilo se mu zastřelit nebo zranit několik příslušníků StB. Nakonec ho chytili, soudili a byl popraven. Spolu s ním byl souzen a popraven další partyzán Binek Urban. /Tento Urban nemá nic společného s rodinou Urbanů z Olšan, s Mir.Urbánem/.

Na základě tohoto Sedláčkova provinění, všem členům partyzánské skupiny odebralo MNO Osvědčení podle zákona č.355/46.

V roce 1968 po rehabilitaci došlo k vrácení tohoto Osvědčení.

Já jsem neuvažoval o návratu na Volyň do SSSR. Když se naše rodina roku 1942 loučila s mým bratrem, který musel z rozhodnutí místních úřadů odjet na práci do Německa, tehdy nám otec řekl, že ať nás válečné události zavedou kamkoliv, nemáme se vracet domů do SSSR, ale máme se snažit dostat do ČSR, kde se nakonec sejde celá rodina. Měl jsem určité potíže, ale úřady ČSR mi pomohly a nebyl jsem vyhoštěn do SSSR. Otec po demobilizaci ze sovětské armády roku 1946 přešel ilegálně hranici z východního Německa do ČSR a byl přiveden četníky za mnou do Olšan. Bratr, který byl totálně nasazen na práci v Berlíně, po jeho pádu byl ihned zařazen do sovětské armády. Ze zdravotních důvodů byl z armády propuštěn a vrátil se do SSSR k matce. Potom se rozhodl k ilegálnímu přechodu do ČSR. Tyto přechody prováděli zaměstnanci sovětské železnice, pochopitelně za tučnou úplatu.

Máma se sestrou přijeli do ČSR v roce 1947 legálně na základě dohody o přestěhování volyňských Čechů z SSSR do ČSR.

Vratimov, leden 1992

Alexandr Širc

narozen 29.5. 1932 v Moštěnici

okres Ostrog , kraj Rovno

odchod na frontu z Dědovy Hory

okres Slavuta, kraj Kamenec Podolský

Papacha (παπάχα) je čepice tvořící součást kroje kavkazských horalů. Je zhotovena z ovčí vlny (dražší typy z [karakulské vlny](#) nebo z vlny [kašmírských koz](#)) a má obvykle tvar vysokého válce.

Komsomolec je pojmenování člena sovětské mládežnické organizace, [Komsomolu](#). Jménem Komsomolec jsou rovněž označeny ponorky, lodě, technické výrobky a jiné:

Kulomet Maxim vz. 1910 byl ruský, poté sovětský typ těžkého [kulometu](#), jedna z verzí kulometu vynálezce [Hirama Stevense Maxima](#). Kulomety stejného vzoru se vyráběly rovněž ve Velké Británii nebo Německu.

Samohonka- domácí pálenka zvaná samohonka vyráběná zpravidla ruskými venkovany, která byla velmi populární v bývalém Sovětském svazu,

Pušky PTR- samonabíjecí

Vlásovci- v době druhé světové války organizace několika vojenských jednotek ruských zajatců, zběhů, zrádců, bývalých emigrantů a odpůrců režimu, kteří na straně nacistického Německa dobrovolně bojovali proti Sovětskému svazu. Pro tyto jednotky se vžilo označení vlasovci podle jména jejich velitele generála Andreje Andrejeviče Vlasova.

Děda Alexander Širc s rodinou utekli z rodné Moštěnice v létě 1943 před Banderovci ke svým příbuzným do obce Dědova hora. Bydlela tam sestra od jeho matky Cilka. V domě číslo. 33.

Vznik a řádění banderovských band na západní Ukrajině

Banderovské hnutí se formovalo a mělo své základny na západní Ukrajině, která do září roku 1939 patřila Polsku. K tomu je nutno podotknout, že toto nacionalistické hnutí nemělo vůbec žádnou podporu obyvatel sovětské Ukrajiny, která se rozprostírala na východ od bývalé polsko- sovětské státní hranice.

Ukrajinci v předválečném, polofašistickém Polsku žili ve velkém národnostním a politickým útisku, s kterým se nikdy nechtěli smířit. Polský útisk plodil ukrajinský nacionalismus a jeho výsledkem bylo to, že ukrajinští nacionalisté provedli několik atentátů na polské vedoucí činitele ministerstva vnitra. Na školách západní Ukrajiny byla vyučovacím jazykem Polština. Jen v 1. třídě se vyučovalo Ukrajinšsky a Polsky. Učitelem, policistou, poštovním zaměstnancem nebo jiným úředníkem mohl být jen Polák. To negativně ovlivňovalo vztahy mezi Poláky a Ukrajinci.

Po připojení západní Ukrajiny v září 1939 k SSSR došlo na tomto území k podstatným politickým a kulturním změnám. Příchod Rudé armády uvítala vesnická chudina a politicky uvědomělá část Ukrajinců. Majetné vrstvy sedláků se obávaly kolektivizace s proto bedlivě vyčkávali.

Od září 1939 byly na západní Ukrajině otevřeny ukrajinské školy s ukrajinským vyučovacím jazykem. Byla provedena zemědělská reforma , která spočívala v tom, že půda velkostatků byla rozdělena mezi bezzemky nebo maloročníky. Mládež mohla studovat. Velké změny probíhaly na úseku kultury. Z budov velkostatků a jiných budov byly budovány vesnické kluby, ve kterých zahajovaly činnost divadelní, pěvecké a jiné kroužky. Byla vytvořena síť prodejen družstevního obchodu. V roce 1940 započala kolektivizace vesnice, která však měla velmi pomalé tempo. Odhaduji, že do června 1941 bylo zapojeno do kolektivizace asi jen 10% vesnického obyvatelstva, kdežto na ostatní, sovětské Ukrajině byla již téměř 100%. Sovětské úřady prováděly na západní Ukrajině kolektivizaci trpělivě, na základě dobrovolnosti a to mělo za následek, že střední rolníci otáleli se vstupem do družstev. Všeobecně se předpokládalo, že brzy dojde k válce mezi Německem a SSSR. Tyto domněnky vycházely také z toho, že v roce 1940 na základě mezistátní dohody došlo k hromadnému přesídlování německých rodin z Ukrajiny do Německa. Ačkoliv byly velmi kruté mrazy, někteří ukrajinští kulaci schválně jeli na saních do 50 km vzdáleného Rovna, aby viděli německé důstojníky, kteří organizovali přesídlení svých soukmenovců.

To nebyla pouhá zvědavost, ale obdiv fašistů, od kterých očekávali podporu pro ukrajinský nacionalismus.

Naše česká rodina bydlela v roce 1039 ve velké ukrajinské vesnici Myl'jatyn. Jde o tentýž Myl'jatyn, ve kterém došlo k tragické události 29.2.1944, kdy banda banderovců přepadla štábní auta velitele 1.ukrajinského frontu generála Vatutina a smrtelně jej zranila. Tato smutná epizoda je popsána maršálem Žukovem v jeho „Vzpomínkách a úvahách“, a také byla uvedena ve filmu „Velká vlastenecká válka“.

Vesnici protíná silnice od města Hošča do města Ostrog a asi 4 km od Myl'jatyna byla malá česká vesnice Česká Moštěnice, ve které jsem se narodil a ve které jsme měli mnoho příbuzných. Směrem na východ ve vzdálenosti asi 7km byla na úrovni sovětské Ukrajiny další česká vesnice Dědova Hora, ve které jsme měli další příbuzné. Mezi Českou Moštěnicí a Dědovou horou probíhala do roku 1939 polskosovětská státní hranice.

V Myl'jatyně žilo kromě Ukrajinců také několik židovských, polských a českých rodin. Po přičlenění západní Ukrajiny k sovětské Ukrajině byl v Myl'jatyně zvolen místní sovět /MNV/ v čele s předsedou a tajemníkem. Do čela zakládajícího se družstva byl zvolen předseda a účetní. Všechny vedoucí funkce v obci zastávali místní Ukrajinci. Jen milicionář nebyl místním občanem. Nikdo z místních funkcionářů nebyl členem komunistické strany. V roce 1940 byla v obci zřízena lékařská ordinace, ve které ordinoval český lékař, utečenec z Československa. Lékař byl starší asi 45 let a s ním bydleli další 4 čeští emigranti. S touto skupinou jsem se občas stýkal, když někteří členové skupiny projevíli zájem o ruskou konverzaci. Emigrantská skupina žila izolovaně a nenavazovala žádné kontakty s místním obyvatelstvem. Kdy a kam tato skupina Čechů odešla není mi známo. Jejich jména jsem také neznal.

22.června roku 1941 po přepadení Sovětského svazu fašistickým Německem byla vyhlášena mobilizace záložníků. Již tehdy ukrajinští nacionalisté se vyhýbali nástupu do Rudé armády. V krátké době, asi dva týdny po vypuknutí války Němci obsadili okresní město Ostrog a postupovali na východ. Na tomto úseku fronty byly malé oddíly Rudé armády, které přes houževnatý odpor nemohly udržet postup německých tanků.

Týden po obsazení okresního města, dostavil se do Myl'jatynu oddíl esesmanů na nákladních autech a typických motocyklech s přívěsnými vozíky. Esesmani zatkli všechny Židy starší 18 let a to muže i ženy a dále předsedu i tajemníka místního sovětu. Předsedu a účetního zemědělského družstva nezastihli doma. Všichni zatčení asi v počtu 20 lidí byli za vesnicí zastřeleni a pohřbeni ve společném hrobě. Většina lidí byla touto událostí šokována. Bylo možno očekávat, že se akce bude opakovat. Později vyšlo najevo, že tuto hromadnou vraždu zorganizovalo několik

místních ukrajinských nacionalistů, kteří se dostavili na okresní německá velitelství a předložili návrh na likvidaci Židů a funkcionářů místní sovětské správy. Asi v srpnu roku 1941 se dostavil do Myljetyna banderovský instruktor, který pocházel z Haliče /okolí Lvova/ a byl vyškolen v Německu. Jak je známo, velitel banderovců Štefan Bandera pocházel ze západní Ukrajiny. Zúčastnil se atentátu na polského policejního důstojníka a potom utekl přes Československo do Německa, kde se stal vůdcem ukrajinských nacionalistů. Připravoval se na to, že pod patronací fašistického Německa se stane vůdcem „svobodné“, nezávislé Ukrajiny. Záměry Němců byly poněkud jiné. Banderovce potřebovali jen pro začátek války jako diverzanty a špióny. Již na podzim roku 1941 banderovské hnutí bylo zakázané a banderovci přešli do ilegality, ovšem sloužili Němcům dále jako policejní jednotky. Banderovský inspektor působící v Myljetyně, každý večer prováděl vojenský výcvik adeptů banderovského hnutí. Ovšem velký zájem o tento výcvik nebyl, z celé velké vesnice cvičilo 8-10 mladíků.

Po žních roku 1941 německé okupační úřady stanovili ve spolupráci s místními přísluhovači dodávky obilí, brambor a skotu. Nacionalisté velmi horlivě plnili německá nařízení a nutili všechno obyvatelstvo k bezpodmínečnému splnění dodávkových povinností. Očekávali, že se jim budou Němci revanžovat v protidodávkách průmyslového nebo jiného zboží. Brzy přišlo vystřízlivění. Němci nedodali vůbec nic. Ani sůl, ani cigarety, ani zápalky. A to po celou dobu okupace. Nebylo povoleno vyučování ve školách včetně základních. Poštovní úřad byl činný jen v okresním městě a sloužil jen pro odesílání zásilek do Německa. Okresní pošta neměla doručovatele. Několik čísel novin ukrajinských nacionalistů se objevilo jen v roce 1941. Byla zrušena osobní civilní přeprava po železnici. Za účelem omezení pohybu obyvatelstva byl vydán příkaz k odevzdání německým úřadům všech jízdních kol. Nebyly žádné objektivní informace z fronty a situace se stávala beznadějná. Začátek roku 1942 byl dalším rozčarováním i pro ukrajinské nacionalisty. Němci jim nepovolili žádnou samosprávu a ukrajinské policejní oddíly měly jen omezenou pravomoc. Přemrštěné státní dodávky obilí ze sklizně roku 1941 způsobily, že na jaře roku 1942 nebylo dostatek osiva a také mouky. Městské obyvatelstvo trpělo hladem a chodilo po vesnicích měnit šatstvo za potraviny nebo žebrať. V létě roku 1942 začali Němci odvádět mládež na práci do Německa. První transporty byly organizovány tak, že pro každou vesnici byl stanoven počet osob pro odsun do Německa. Na soupisce 18-ti osob vybraných z Myljetyna byl také můj bratr. Do výběru byly zařazeny děti z rodin, které dle názoru místní skupiny nacionalistů, sympatizovali se Sověty nebo které před příchodem Němců vstoupily do kolchozu. V Rovně byl sběrný tábor pro transporty do Německa a tam jsem vezl potraviny pro bratra. Byl jsem nemile překvapen, že mládež určená na práci do Německa byla za ostnatým drátem, hlídána vojenskou policií. S bratrem jsem vyměnil pár slov přes ostnatý drát, přes který jsem přehodil potraviny na cestu vlakem do Německa. Další „náборы“ pracovních sil na práci do Německa se prováděly tak,

že němečtí vojáci a policisté obklíčili tržiště nebo jiné místo, kde se nacházelo více lidí a pochytané mladé muže odváželi na práci do Německa.

Zbytky Židů byly přestěhovány z vesnice do ghatt a potom započalo hromadné vraždění. Na vyhlazování Židů se podíleli velkou mírou také Banderovci v tu dobu ještě v uniformách německých policistů. Prováděli přepravu Židů na místa poprav a v některých případech prováděli popravy. Viděl jsem, jak 2 policisté – Ukrajinci přivedli do Myljotyňa Žida, kterého chytili na útěku z gheta. Žid se nepřítomně kolem sebe díval a požádal policisty o cigaretu. Policisté cigaretu neodmítli a velkoryse čekali až bude dokouřena. Potom ho odvedli do nedaleké pískovny a zastřelili.

Ve druhé polovině roku 1942 začali se aktivizovat sovětští partyzáni. Do Myljotyňa přijeli z nedaleké sovětské Ukrajiny v noci na jízdních kolech. Vzbudili prodavače z družstevní prodejny, vyzvedli nějaké zboží, na které dali písemné potvrzení a v klidu odjeli. Bylo to velké povzbuzení pro občany vesnice, ale nikoliv pro místní banderovce, kteří se také začali houfovat.

Banderovci, ukrajinští nacionalisté se rekrutovali z majetných rodin nebo to byli jiní nepřátelé sovětského svazu. V začátcích své činnosti se zaměřili na vyvražďování polských rodin, které opouštěly své majetky, chalupy, hospodářské zvířata a utíkaly do měst.

Banderovci vycházeli na akce jen v noci a oběti zabíjeli střelnými zbraněmi nebo byly případy, že oběti přivázali drátem ve stodole, kterou zapálili.

Tyto „úspěchy“, které banderovci dosáhli v tažení proti bezbranným Polákům byly inspirací k dalším výbojům. Vyhledávali další své domnělé nepřátele z řad jiných národností. Terorem, který uplatňovali ve vesnicích, zvyšovali své počáteční stavy. Mladý Ukrajinec ze západní Ukrajiny měl převážně tyto možnosti.

1. přidat se k banderovcům a žít v rodné vesnici. 2. utéct někam do města nebo na území sovětské Ukrajiny. Po zvážení těchto možností, mnoho mladíků se rozhodlo pro vstup k banderovcům s vyhlídkou, že budou doma u rodičů a někdy v noci se občas zúčastní nějaké „nevinné „ akce.

Jedním z velitelů ukrajinské policie a banderovců byl ukrajinský reemigrant, který do roku 1941 žil v Československu. Jeho dvě dcery dobře mluvily česky. S těmito dívkami občas mluvil můj otec, když přijeli na návštěvu ke svému otci do Myljatyňa na velkostatek. Jak se později ukázalo, tento velkostatek byl konspiračním sídlem banderovců a velitelů ukrajinských policistů. Začátkem roku

1943 německé úřady prohlédly dvojí hru banderovců, kteří na jedné straně sloužili Němcům jako policisté a na druhé straně byli hlavní složkou banderovských band, které omezovaly činnost německých úřadů na vesnicích. Jednoho dne, začátkem června 1943, začalo kroužit nad Myl'jatynem malé německé letadlo a potom se objevila na silnici 3 nákladní auta, která se blížila k Myl'jatynu. Za těchto okolností bylo nutno se někde ukrýt a já jsem zvolil cestu do polí mezi vysoké obilí. Otec, který na velkostatku krmil dobytek, vyprávěl, že auta s německými vojáky a policisty přijela k velkostatku, který obklíčili. Velitel ukrajinských policistů, reemigrant z Československa, který přespával na velkostatku, pokusil se o útěk, ale byl chycen v blízké zahradě. Další osud tohoto muže a jeho dcer není nám znám. Zapojení do této akce, letadla a téměř 100 ozbrojenců svědčilo o tom, že šlo o významnou osobnost banderovského hnutí, kterou se Němci rozhodli zneškodnit nebo možná i zlikvidovat.

Policisté, kteří přijeli s německými vojáky obklíčili velkostatek nebyli Ukrajinci ale Poláci. Situace se vyvinula tak, že nepřátelé Němců, Poláci, kteří byli nuceni utéct z vesnic do města byli ozbrojeni a pomáhali Němcům v protibanderovských hnutích. Němci nechávali Polákům zbraně pro noční hlídkování proti případnému vpádu banderovců do města. Ve druhé polovině roku 1943 Banderovci zahájili otevřený boj proti Němcům.

Sovětská Ukrajina, která byla vzdálena od Myl'jatyna asi 7 km, byla pod kontrolou sovětských partyzánů. Činnost sovětských partyzánů měla v tu dobu velkou intenzitu a byla zaměřena hlavně na destrukci železniční dopravy. V nedaleké vzdálenosti byla důležitá železniční trať Ždolbunov- Šepetovka, na které byl v tu dobu provoz paralyzován. Prakticky provoz na železnici končil po setmění, když některá z lokomotiv, nebo před ní projíždějící plošina najela na nálož. Provoz byl zahajován kolem 9 hodiny ráno po provedených opravách tratě lokomotiv a vagónů. Banderovci nevstupovali na území sovětské Ukrajiny a vyhýbali se střetům se sovětskými partyzány.

Činnost banderovců se také začala zvyšovat. Koncem června 1943 jsem jel na jízdním kole do sousední ukrajinské vesnice Sijanci. Bylo ráno a ve vesnici byl podivný klid. Na návsi jsem musel zastavit, protože přes silnici leželo asi 6 mrtvol. V krvi a prachu jsem viděl ležet mladé muže většinou v sovětských vojenských stejnokrojích. Usoudil jsem, že jde o bývalé sovětské vojáky, kteří utekli ze zajetí nebo se skrývali před zajetím a pracovali u místních zámožných sedláků. Podle polohy mrtvol a zásahu střel bylo poznat, že byli zasaženi rychlopalnou zbraní, když přebíhali silnici k blízkému plotu. Jedna mrtvola visela na plotě. Mezi mrtvými jsem poznal známého milicionáře z Myl'jatyna. Po krátkém zhlédnutí této hrůzy jsem rychle otočil kolo a ujížděl domů. K večeru se již povídalo mezi Ukrajinci, že v noci v Sijancích byl zabit sovětskými zajatci jeden z banderovských velitelů, rodák z Myl'jatyna. Co se skutečně událo v Sijancích jsme

se nedozvěděli. Banderovský velitel byl skutečně zabitý a měl okazaý pohřeb s vojenskými poctami. O zabitých sovětských zajatcích se nemluvílo.

Němci neměli dost času ani sil a zřejmě ani chuť se zabývat banderovským hnutím. Banderovci stále terorizovali své okolí a nutili mladé Ukrajince, aby vstupovali do jejich band. Proto bylo nebezpečno spát doma a většina mladých mužů i Ukrajinců se v noci ukrývala ve stodolách, na půdách nebo v jiných úkrytech. Jednu noc jsem spal s dvěma mladými Ukrajinci na půdě chléva na seně. V noci mne vzbudila palba z kulometu a nad nádvořím velkostatku jsem uviděl světlo z vystřelených světlic. Ukrajinští „kamarádi „ ode mne utekli a tak jsem z úkrytu pozoroval blízké okolí. Měl jsem obavy, zda můj úkryt nebude vyzrazen. Po rozednění jsem pozoroval, jak banderovec s puškou připravenou ke střelbě odvádí mého otce směrem k velkostatku. Zaslechl jsem, jak ukrajinské ženy, které mne neviděly, si povídají, že starého Širce vedou na popravu. Bylo mi velmi úzko, ale nemohl jsem nic dělat. Čas pomalu ubíhal, ale nebylo slyšet žádné výstřely, byl klid. Za nějakou dobu jsem viděl, jak se otec vrací domů. Byl jsem rád, ale domů jsem se vrátit ještě nemohl, pokud na blízku byli Banderovci.

Co se vlastně té noci událo , proč se střílelo. Na nádvoří velkostatku přijela koňskými potahy banda banderovců s úmyslem něco uloupit. Vzápětí se dostavila další banda za tím účelem jako první a některá z těchto band zahájila palbu domnívající se, že narazila na nepřítele. Pak se zřejmě poznali a k ránu loupili společně. Mezi bandity museli být místní banderovci, kteří věděli, že otec krmí dobytek na velkostatku, že má klíče od skladiště obilí a kde bydlí. Banderovec, který šel pro otce, nebyl místní, ale věděl kam má jít a po naložení otce na koňský povoz, otce propustil.

Banderovci vraždili a loupili převážně v noci, ale na jednu výjimku si vzpomínám, která se udála v pravé poledne. Po silnici, která protínala Myl'jatyn šla směrem od okresního města asi dvacetiletá dívka. Podle oblečení to byla asi Ukrajinka. Právě když vycházela z vesnice, dojel jí jezdec na neosedlaném koni a zastřelil ji několika ranami z pistole. Pak se otočil a ujížděl zpátky. Dívka byla pohřbena bez pohřebního obřadu na místním hřbitově v Myl'jatyně. Nikdo se nedozvěděl důvod vraždy. Totožnost dívky nikdo nezjišťoval.

Jedné noci se dostavili 4 Banderovci k našim sousedům, kde předpokládali, že se v noci skrývám, přespávám. Skutečně té noci jsem tam byl na půdě, ale nebyl jsem vyzrazen i když mne ukrývali Ukrajinci. Po vyvraždění Poláků, kterým se nepodařilo utéct, Banderovci hledali další oběti, které podezřívali se sympatiemi k Sovětskému Svazu. V jednom případě se dostavili k českému rolníkovi a vydávali se za sovětské partyzány. Při rozmluvě došlo k výměně názorů na Banderovce a výsledkem toho bylo, že byl zastřelen český rolník, jeho syn a sovětský zajatec, který se u nich ukrýval.

Stále bylo více nočních přepadů a vražd. V České Moštěnici se dostavili Banderovci k mému bratranci Mašíkovi s úmyslem zavraždit jeho sestru a švagra polské národnosti. Švagr se sestrou a třemi malými dětmi se zabarikádovali na půdě cihlového domu a to tak, že na sklopené dveře naskládali cihly z blízkého komína. Sklopené dveře a schody na půdu byly dřevěné a proto Banderovci donutili bratrance, aby pod schody nanosil slámu a rozdělal oheň. Hořící sláma i schody nedonutili rodinu Ledasinských opustit půdu a ráno po rozednění Banderovci odtáhli. Rodině Ledasinských se podařilo zachránit útekem do města. Banderovci se potom pomstili na matce uprchlé sestřenice, kterou zavraždili, když nesla do města pro dceru potraviny.

Žít v Myl'jatyně bylo čím dál tím nebezpečnější a proto otec rozhodl, že z tohoto hnízda Banderovců odejdeme. Vzali jsme z velkostatku koňský potah, na který jsme naložili nejn nutnější věci a jeli jsme na Dědovu horu, která byla pod kontrolou sovětských partyzánů. Ubytovali jsme se u matčiny sestry. Zde byl relativní klid. Občas se objevili sovětské partyzáni a to cestou k železniční trati nebo cestou zpět. Německé trestní výpravy byly sice více zaměřeny proti sovětským partyzánům než proti banderovcům, ale najít místo na přežití bylo velmi obtížnou záležitostí. Jednou z prvních německých trestních výprav v tomto regionu postihla osadu Borščuvku, ve které se občas ubytovali sovětské partyzáni. Z celé osady se zachránilo jen několik osob a mezi nimi byla i rodačka z České Moštěnice Vanda, která brzy ráno před svítáním šla do sousední vesnice do kostela. Cestou potkala koňské potahy s německými vojáky, kteří jeli směrem k její osadě. Když se vrátila z kostela z její rolnické usedlosti zbyl jen popel, ve kterém byly ohořelé mrtvoly jejího muže a dvou dětí. Ve stodole Vanda ukrývala 3 ždovské děti, kterým se podařilo pod clonou kouře z hořící stodoly utéct do blízkého lesa.

Jak jsem již uvedl na Dědové hoře byl relativní klid. Ve dne přijížděli z nedalekého Kryvina Němci, kteří dohlíželi na průběh žní a na noc se vždy vrátili do Kryvina, kde jich bylo více a kde také byl oddíl maďarských vojáků, konajících strážní službu na železniční trati. V noci se občas dostavovali sovětské partyzáni pro potraviny nebo pro jinou pomoc.

Celá naše rodina pracovala v kolchoze. Prováděli jsme sklizeň obilí, výmlat a potom podzimní práce. Na podzim 1943 ve většině případů partyzáni pálili v noci mlátičky a obilí zůstávalo ve stozích. Na Dědové hoře výmlat obilí proběhl normálně a vymláčené obilí bylo naskladněno v místním kolchozním, dřevěném skladišti. Potom se dostavili jedné noci partyzáni, vzbudili obyvatele vesnice od chalupy k chalupě a všichni jsme dostali pokyn nasbírat obilí do pytlů a odnášet nebo odvážet domů. Když skladiště bylo vyprázdněné, bylo nad ránem zapáleno

a shořelo do základů. Dopoledne se dostavili Němci. Nepodařilo se jim vypátrat, jak to ve skutečnosti bylo a kde se nachází obilí.

V měsíci listopadu 1943 se dostavil na Dědovu horu velký partyzánský oddíl s velkým počtem koňských potahů a několik dní odpočívali. Večer jsme měli besedu se sovětskými důstojníky, kteří byli ve vojenských stejnokrojích. Byli jsme požádáni, abychom obstarali zbraně a organizovali místní partyzánskou skupinu. Po odpočinku partyzánský oddíl odešel.

Koncem roku 1943 jsem šel do sousední České Moštěnice k bratranci být nápomocen při zabíjačce. Ráno jsme tedy všechno nachystali, klepl jsem čuníka palicí a bratranec ho zapíchl. Když jsme se chystali k opalování, jak se to většinou na Volyni dělalo, přišel k nám udýchaný soused Havránek a upozornil nás, že do vesnice přišli maďarští vojáci a zahájili prohlídky chalup. Okamžitě jsme zabité prase ukryli ve stohu slámy a předstírali jsme nějakou práci ve chlívě. Maďaři se brzy dostavili a z jejich nesrozumitelné ruštiny jsme vyrozuměli, že hledají zbraně. Jejich prohlídka se soustředila jen na obytnou budovu, ze které odnášeli bratrancovy housle. Naše protesty byly naprosto zbytečné, housle nevrátili. Maďaři pokračovali v prohlídkách od chalupy k chalupě a když byli asi uprostřed vesnice, byli přepadeni banderovci. Prohlídka české vesnice byla tedy přerušena a Maďaři zahájili útok proti banderovcům. Když začali hvízdát kulky, snažili jsme se od místa boje vzdálit. Při tom pobíhání jsme narazili na chalupu, ve které majitel nic netušil o prohlídkách a Maďarech. Bezstarostně seděl u destilačního přístroje ze kterého pomalu vytékala samohonka. Byli jsme samozřejmě pozváni na skleničku a v přesvědčení, že boj se od nás vzdaluje, zasedli jsme ke stolu. Najednou jsme zaslechli palbu do oken vedlejší místnosti provázenou řinčením skla. Okamžitě jsme se přikrčili k podlaze a v tom jsme dostali dávku ze samopalu do okna naší místnosti. Když jsme se vzpamatovali a pohlédli z okna, viděli jsme pochodovat oddíl německých vojáků, který zřejmě šel na pomoc bojujícím Maďarům a preventivně střílel do každého okna. Skleničky zůstaly nedopité a všichni jsme se z místnosti vytratili hledat bezpečnější úkryt. Rozhodl jsem se nevracet se k bratranci a jít na druhý konec vesnice ke strýčkovi, kde se nebojovalo. Ukázalo se, že můj odhad situace nebyl správný. Při přebíhání od chalupy k chalupě jsem byl přepaden palbou z kulometu. Nakonec plížením v příkopu jsem se dostal k chalupě strýčka. Bitva na druhém konci vesnice neustále zuřila a kromě střelby z kulometů a pušek bylo slyšet výbuchy dělostřeleckých granátů. V odpoledních hodinách se střelba začala vzdalovat směrem k Myljatynu a to znamenalo, že banderovci ustupují. Z přípravy a průběhu bitvy jsme usoudili, že toto střetnutí s banderovci bylo připraveno německým velením. V době, kdy Maďaři zahájili prohlídku České Moštěnice, německé jednotky stály již v záloze na Dědově hoře a měli sebou jedno dělo. V České Moštěnici jsem vyčkal do rána a potom jsem se vrátil na Dědovu horu pochopitelně bez zabíjačky. Moji rodiče celý den pozorovali z Dědovy Hory jak se v České Moštěnici bojuje. Viděli, jak

z Dědovy hory odjíždějí Němci a jak se zapojují do boje. Ukrajinská vesnice, ve které se bránili Banderovci, hořela. Ačkoliv Česká Moštěnice byla neustále v palbě jedné nebo druhé strany, nikdo z českých obyvatel nebyl zabit nebo zraněn.

Nanejvýš bylo divné, proč asi měsíc, před příchodem Rudé armády, se Němci rozhodlo udělit lekci Banderovcům. Usoudili jsme, že jde o odplatu za přepadení maďarských vojáků. Asi 14 dní před popsáním bojem, dostavila se do České Moštěnice skupina maďarských vojáků, která sebrala jednomu českému rolníkovi prase. Když byli Maďaři vzdáleni asi 1km od vesnice, byli přepadeni Banderovci bezúčelnou palbou z pušek. Shodou okolností jsem tuto událost pozoroval. Maďaři se nejdříve zastavili jako kdyby se chtěli vrátit, ale potom pokračovali v jízdě bez opětování palby.

Těžko se dalo pochopit, proč vedení banderovských band bojuje proti všem a co tím sleduje. Po příchodu Rudé armády někteří Banderovci se vrátili do svých domovů, ale někteří pokračovali záškodnickém boji. Dědova hora byla osvobozena Rudou armádou začátkem ledna 1944 a koncem ledna jsme byli odvedeni do armády.

V době, kdy jsme byli na frontě, naše matky a sestry a vůbec ženy musely stále být ve střehu před nájezdy banderovců. Likvidace Banderovců nabrala intenzitu až po ukončení války.

Alexandr Širc

Vratimov, dne 4. 3. 1986

Asi 4 km od Myljatyna byla malá česká vesnice Česká Moštěnice, ve které jsem se narodil a ve které jsme měli mnoho příbuzných. Směrem na východ ve vzdálenosti asi 7km byla na úrovni sovětské Ukrajiny další česká vesnice Dědova Hora, ve které jsme měli další příbuzné. Mezi Českou Moštěnicí a Dědovou horou probíhala do roku 1939 Polsko sovětská státní hranice.

